

Apologetica expositio, qua ostenditur Tigurinae ecclesiae ministros nullum sequi dogma haereticu[m] in Coena domini, libellis quoru[m]dam acerbis opposita, & ad omnes synceram ueritatem & sanctam pacem amantes Christi-fideles placide scripta

<https://hdl.handle.net/1874/401948>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

E. oct.

74

40

5

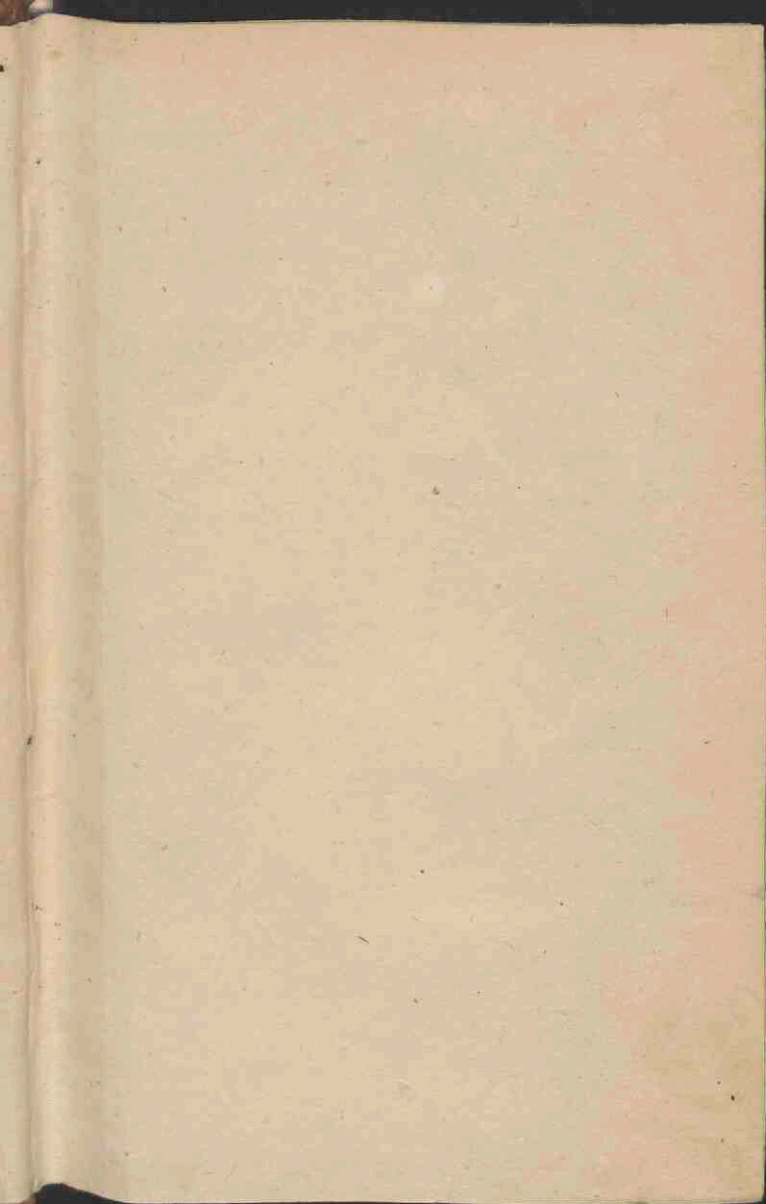

E. oct.

74

C
T
n
b
co

71
A

APOLOGETICA EX-
POSITIO,

QVA OSTENDITVR

TIGVRINAE ECCLESIAE MINISTROS

nullum sequi dogma haereticū in Coena domini, li-
bellis quorūdam acerbis opposita, & ad omnes syn-
teram ueritatem & sanctam pacem amantes Christi-
fideles placidē scripta, per HEINRY.

CHVM BVLLINGERVM,

Tigurinæ ecclesiae mi-
nistrum.

Ex Donat. H. Buecher

I E S V S.

Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima mea: ipsum audite.

Matth. 17.

TIGVRI APVD ANDREAM GES-
NERVM F. ET IACOBVM GES-
NERVM FRATRES.

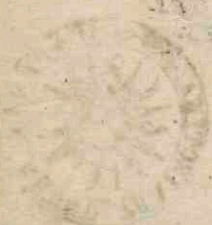
THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON, D. C.
JAN 10 1880

Ex Genl. H. D. ...

THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON, D. C.

RECEIVED
JAN 10 1880

APOLOGETICA EX-
POSITIO, QVA OSTENDITVR, TI-
gurinae Ecclesiae ministros nullū sequi
dogma hæreticum in doctrina Cœnæ
Domini, Libellis quorundam acerbis
opposita, & ad omnes synceram ueri-
tatem & sanctam pacem amantes Chri-
stifideles placidè scripta, per HEIN-
RICHVM BULLINGERVM
Tigurinae Ecclesiae
ministrum.

NON sponte nec petulantia quadã aut
vlla contendendi libidine, aut quen-
quam in certamen prouocandi studio
dicturus nunc procedo, sed aduersario-
rum quorundam acerbissimis nulloq; modo dissimulan-
dis scriptis protractus adeoq; summa quod dici solet ada-
ctus necessitate. Vulgati enim sunt, quos ego quidem vi-
derim, Libelli quinq; fortassis plures, quos nondum vi-
di, prodierunt, à diuersis scripti authoribus, sed singuli
ex professo in nos, ceu omnium quos unquam tulit ter-
ra, aut quos vlla unquam viderunt sacula deprava-
tissimos homines aditi. Equidem nominatim & identi-
dem protrahimur Tigurini, protrahuntur et mortui in
domino & viuentes Tigurinae ecclesiae ministri. Recen-
semur inter Valètinianos, Anabaptistas, Davidianos,

& Memnonitas. Adobruimur barbaris probrosissi-
 misq; appellationibus nuncupati Schuermeri, theoma-
 chi, cybenta, impostores, iconomachi & psychocleptæ.
 Nam et doctrinam nostram appellant vanam, lolium,
 venenum, pestem, hæreticam, sacrilegam, sathanicam.
 Ideoq; non verentur & nos hisce ornare titulis, ut vo-
 cent impios, mendaces, lupos, sacrilegos, pseudoprophe-
 tas & pseudoapostolos, sed & prophetas ac apostolos
 satellitesq; diaboli, incendiarios & pacis turbatores, de-
 niq; pertinaces hæreticos, blasphemos, quin & blasphe-
 mia diffuentes. Quibus ne quid absoluta desit crimina-
 tioni, addunt insuper & hæc, Nulla est illis hominibus
 religio, at magna audacia corrumpendi innumeros scri-
 pturæ locos perwertendiq; scripta veterum. Sunt enim
 homines leues & ociosi, fingentes subinde noua dogma-
 ta primitiua ecclesiæ ignota, & pugnantia cum doctri-
 na scripturæ sanctæ & cum perpetuo consensu catholi-
 cæ ecclesiæ, diaboli organa appositissima ad exitium ec-
 clesiæ perniciemq; totius Reipublicæ. Et hæc quidem om-
 nia nobis propter doctrinam præcipuè quam in negotio
 Cæncæ dominicæ sequimur, impingunt. Quis verò fide-
 lis Christi minister tam atrociam dissimulet, aut sur-
 da aure transeat? Agnoscimus sane nobis patientia con-
 stantiaq; Christiana omnis generis contumelias, probra
 iniuriasq; aduersariorum omnium & ferendas esse et
 superandas. Id quod ut præstemus dominum sedulo o-
 ramus. Et quidem nunc propter Christum, qui nobis
 quoq; nostra condonauit peccata, illis nostris antagoni-
 stis grauissimam illam nobis illatam iniuriam, condo-
 namus,

namus, precantes dominum ut ipse quoque grande scelus condonet spirituque suo illuminet ut quid peccarint agnoscant. Interim ne nostra illa demissione ferocibus illis, vel culpam deprecari, vel crimina intentata agnoscere videamur, neue viri boni iure dicant nos parum strenue nostro defungi officio, veritatemque & sanctum nostrum ministerium deserere imò & proderere, adde & simplicioribus vacillandi denique & male suspicandi de ecclesia Tigurina, quæ orthodoxa alioqui non hæretica est ecclesia, occasionem obiectare, domino aspirante plenum efficiam, Ecclesie Tigurinae ministros nullum dogma sequi hæreticum in doctrina Cæne domini, neque ullos vel scripturæ sanctæ vel sinceriorum veterum scriptorū sententias corrumpere, vel vlla dogmata noua consingere, aut consensum catholice ecclesie perpetuum diuellere, sed nos religiose potius versari in scripturis sanctis, & ne latum quidem pilum à dogmatibus receptis apostolice ecclesie deflectere, atque ita sanctè in orthodoxa & catholica fide perseverare.

Scopus huius
expositio
nis apologeti
cæ.

Illis verò qui sibi prorsus persuaserunt omnia illa cõuitia & scripta aduersariorum acerba tacendo uberiore cum fructu declinari potuisse, & illis etiam qui huiusmodi scriptores, non benigne, sed pro merito ipsorum acerbissime & excipiendos & tractandos arbitrantur, illud apostoli ex posteriore ad Corinthios, relinquo expendendum, Ne vsquam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium, sed in omnibus commendemus nos ipsos, ut Dei ministri: in tolerãtia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in anxietatibus, in plagis, in car

ceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in puritate, in scientia, in animi lenitate, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate non simulata, in sermone veritatis, in potentia Dei, per arma iustitiæ dextra & sinistra, per gloriam & ignominiam, per conuitia & laudes, quasi impostores & tamen veraces, quasi ignoti & tamen noti, quasi morientes & ecce uiuimus, quasi correpti & non occisi, quasi dolentes semper tamen gaudentes, quasi pauperes multos tamen ditantes, ut nihil habentes & omnia possidentes.

Proinde hac saltem uice benignas mihi aures præbe te, uiri patres & fratres in Domino semper venerandi et dilecti. Neq; est quod metuatis uos nihil in hac mea expositione, quod apologetica dicatur, audituros quàm probra & conuitia, quibus aduersariorum contumelias compensem, ac in ipsas inuehar scriptorum personas. Quinimo libenter abstinēbo ab illorū personis, quas ne quidem nominauero, cum ita hoc uobis placere subintelligere uidear. Nollem tamen hoc aduersarios huc retorquere, quasi à me uilipendantur & nomina ipsorū malignè ac contemptu prætereantur superbissimè. Si quid illis diuina concessit benignitas, ut docti sint, & apud suos in magno precio ecclesiarum ministri habeantur, adeò hoc illis non inuideo, ut ipsis adhuc uberiorem imprecer felicitatem, adeoq; sicubi uideatur sui ueluti obliti, & se præter decorum nec pro ministerij sui eruditionisq; existimatione ac dignitate gerere, sortem ipsis optem meliorem. Ferè autem fit in collationibus, ut personæ inuehentes in personas, rem tractādā

uel

vel cupidi negligant, vel altercando obscurent, simul autem exiguo cum fructu differendo, magnam adferant auditoribus molestiã. Quas quidem ob causas præteritis aduersarijs, quasi quina illi sint, nesciã, ad ipsam duntaxat causam discutiendã, pro meæ gratiæ à Domino acceptæ modulo, fidelem adhibebo diligentiam.

Neg, hic etiam vestra abutar beneuolentia. Potiora enim huius causæ tractabo non singula, neq, minutias anxie persequendo excutiam, tantum abest vt conuictijs & sophismatibus quibusuis respondere necessarium & utile fore existimem. Studebo itaq, quoad eius fieri potest, breuitati simul & perspicuitati simplicitatiq;. Et quidem res ipsa eiusmodi esse videtur, vt neruis vel præcipua rei paucis & dilucide explicari, deniq, et intelligi, nullog, negotio illa etiam, ad quæ singulariter & prolixè non respondimus, qualia sint, dijudicari possint. Dominus Iesus facultatem ista præstandi benigne nobis concedat.

Consentire non dissentire nos in causa
Cœnæ Domini.

Pincipio edita Farragine confusancarum & inter se *Farrago confusancarum opinionum.*
dissentientium opinionũ de Cœna Domini, spectabilis obijcitur nobis dissensio. Ac ne huius argumenti nescias occasionem, scripta & edita est annis ab hinc 6. Consensio mutua in re sacramentaria clariss. viri D. Ioan. Caluini, præterea & venerandi senis deq, Ecclesia optime meriti D. Guilhelmi Farelli, reliquorũq, fidelium Geneuensium et Neocomen. ecclesie ministrorum, & nostrum quoque qui Tigurina ministramus ecclesie. Ac

tum quidem adiectis epistolis, exponebamus, qua occasione & in quem finem nostram ederemus Consensionem. Sperabamus certè si quid suspicionum ex diutino & iam aliquandiu intermisso certamine fuisset adhuc relictum, illa nostra consensione iri expunctum. Sed ecce insurgit de repente qui non modo non gratulabatur fratribus concordiam, sed concordes in syncera Christi veritate, diaboli confederatos appellat, Ferruginem illam protrudit, clavicum canit insistitq; ut dissipetur ista diaboli (sic fortassis loqui consuevit) coniuratio. Quis verò hæc non miretur? Inter alia, Nusquam, inquit, sibi constant in vna certa & perpetua aliqua sententia, vacillant ipsi, hærent incerti, dubij, perplexi, aliosq; dubios & perplexos non tantum relinquunt, sed etiã reddunt. Addit, D. Lutherum hæc quoq; dissensionem nostris obieciße. Sed & exemplis aliquot in medium prolatis, diuersitatem illam omnium oculis contempladam exponit, Cũ, ait, disertum sit domini verbũ, Hoc est corpus meũ, isti diuersissimas affingunt expositiones. Hoc significat corpus meum. Hoc est signum, figura, vel symbolu corporis mei. Hoc est memoria vel memoriale aut commemoratio corporis mei. Hoc est testimonium & obsignatio traditi corporis mei. Et reliqua. Ex illa varietate colligit agi nos erroris spiritu, doctrinamq; nostram & semetipsam elidere, & manifestè hæreticam apparere. Cæterum si sic pergat ob diuersas expositiones crimen impingere hæreseos, quid tandè fiet de ipsis, qui bus dudum est obiectum, ne ipsis quidem in expositione verborum domini, Hoc est corpus meum, congruen-

tia scribere per omnia. Excipit ille, *Quoniam nostri nonnihil variant in eloquutione, tamen in sententia conueniunt.* Omnes enim intelligunt de vero corpore & sanguine, quae constanter afferunt in Caena distribui et percipi. Quod si haec ipsis iuxta suae diuersitatis videtur esse excusatio, recipiant à nobis vicissim illam ipsam satisfactionem, quam offerunt nobis. *Quoniam enim nonnihil variemus in eloquutione, omnes tamen conuenimus in sententia.* Omnes enim intelligimus de vero corpore & sanguine Domini, quae constanter dicimus in Caena à fidelibus percipi spiritualiter non corporaliter. Et quis oro tam obesa & morosa mentis est, qui non intelligat istas omnes loquutiones, quas obyciunt veluti contrarias, in idem recidere atque adeo, quod aiunt, aequi pollere? Cur ergo rem leuiculam ad tam enormem innocentium ignominiam attollunt? Verè pronunciauit Solomon, *Odiū excitat occasiones contentionum, sed dilectio multitudinem obtegit peccatorum.*

Scripserunt olim Pontificij vastas contra D. Lutherum Antilogias, quas ex libris eius studiose collegerant, & his vniuersam eius doctrinam in suspicionem contradictionis errorisque, semetipsum subruentis, adducere studebant. Caterum cum antilogia ista potuerint redire ad concordiam, aut aliqua saltem ratione excusari à non malignae mentis hominibus, an non indignissime vobiscum agi clamaretis, si quis rigide pergeret vobis antilogias illas obtrudere, & ex his fœdum crimen hæreseos inurere? Cur ergo iuxta legem communem non abstinetis ab hac vestra calumnia, nobisque non imprimi-

gitis, quod vobis impingi non vultis? aut cur eadem illa æquitas in sententijs nostris & loquutionibus nihil reuera inter se pugnantibus, non seruetur, quam seruari in vestrorum antilogijs postulatis? Viuenti D. Luthero & hanc nobis diuersitatem interpretationum obijcien-
 ti, opposuimus morem catholica & orthodoxa veteris ecclesiæ, quæ diuersas & non rarò contrarias inter se eiusdem loci interpretationes habuit: neq; tamen ob tam spectabilem diuersitatem, interpretes, quisquam hæreseos aut corruptionis scripturarum condemnauit. De his abundè testantur hodie veterum ecclesiæ doctorum Commentarij diligenter inter se collati.

Viuenti D. Zuinglio & D. Ioanni OEcolumpadio obiecit sanè D. Lutherus dissidium, quod hic verba Domini exponeret, Hoc est figura corporis mei: ille verò, Hoc significat corpus meum. Ex hac diuersitate & ille colligere voluit, doctrinam ipsorum semetipsam elidere. Sed responderunt boni illi viri & fideles ecclesiarum ministri, se consentire non dissentire. Cuius quidem rei extant adhuc scripta & publicata testimonia. Quis verò nesciat eiusdem esse verba interpretari, qui primum verba protulit? Quis nesciat verba in hoc esse inuenta, ut quid animo sentiamus, verbis pronuncie-
 mus? Cum ergo isti disertis verbis consensum mutuum testati sint, frustra colliguntur verba aliquot, quibus
 Consensio. dissensio demonstratur. Consensimus & consentimus in doctrina Evangelica, & in causa Cænæ Domini Helueticæ ecclesiæ, Consensionem hanc testati sumus scripto publico, Consensionem hanc non improbant alia ecclesiæ:

clesia: non improbant viri clarissimi & singularia Dei organa D. Petrus Martyr, D. Ioannes à Lasco, & ceteri quos non commemoramus. Quorsum iam pertinet dissidentium colligere farraginem? aut que malum insania est spargere illos dissentire, quos pax & concordia ecclesiarum, quarum illi ministri sunt, consentire testantur, adeoque sinceram concordiam veluti obsignant?

Sparsus quondam fuerat à pseudoapostolis rumor inter ecclesias ex gentilibus collectas, Paulum docendi ratione multum dissidere à ceteris apostolis, qui in prædicando Evangelio, legem gratia coniungant, neque doceant fide sola absque lege iustificari peccatores. Eam ob rem ascendit Hierosolymam Paulus, ubi cum Petro, Iacobo & Ioanne, ac reliquis eius Ecclesie presbyteris, suum contulit Evangelium. Ac patuit ex ea collatione & consensione, omnibus eandem ab utrisque partibus rationem prædicandi Evangelij servari. Id quod etiam datis mutuum dextris, & edita synodali epistola, omnibus ecclesijs contestati sunt: quod ipse ad Galatas commemorat Apostolus, & indiuiduus Apostoli comes Lucas in Actis apostolicis capite decimoquinto. Si verò post contestationem hanc consensionis apostolicæ, Archigenes aliquis malè ferriatus extruxisset chaos Apostolicarum inexplicabilium, & mutuum sese collidentium opinionum dissensionumque, an ullam ab electis Dei retulisset gratiam? An verò non potuisset Minæus aliquis monstrare, non probè multas sibi consentire sententias

Consensio et
dissensio apo-
stolica.

apostolicas? Et apostolum quidem ipsum Paulum in una atque eadem ad Romanos epistola dicere, Non qui legem audiunt iusti sunt apud Deum, sed qui legem faciunt. Et eundem mox iterum dicere, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Rursus eundem dicere, Si Abraham ex operibus iustificatus fuit, habet quod gloriatur, at non apud Deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustitiam. Et reliqua. Contra verò beatum Iacobum reliquisse scriptum, Abraham pater noster, nonne ex operibus iustificatus est? Et reliqua, quæ leguntur Iacobi secundo capite. Quid? an non habent ista magnam dissensionis speciem? An non Archigenes ille Nazareus vel Minæus bonam operam se nauasse putabit? Quid verò sentiunt de his fideles? aut quam gratiam referent fartori pro illa sua fartura aut farragine? Nullam sanè, quinimò indignabuntur potius. Sentiunt enim omnes Sancti veram esse apostolorum consensionem, ea verò quæ aliquam præ se ferunt contradictionis speciem, aliter atque aliter pro occasione & circumstantiis locorum, temporum ac personarum esse scripta, denique & interpretanda. Quamquam verò scripta hominum, licet sanctissimorum, nedum nostra, apostolicis scriptis nullo modo, hac collatione in medium allata, exæquem, ex ipsa tamen colligunt cordatiores, quàm promptum sit cuius farragine in re qualibet colligere, interim verò non quamuis mox dissensionis speciem, inter diuersa pronunciantes, veram inter ipsos dissensionem esse comprobare

probare posse, multò minus huiusmodi esse hereticos.

Sed cur huius rei exemplum accerso tam procul, cum ipsorum verborum Domini Cæna diuersitas, & in hac ipsa tamen diuersitate summa concordia, nos possit instruere, non protinus animis & reuera dissidere, multò minus hereticos esse, qui dissimiles aut etiam in specie dissidentes proferunt sententias. Matthæus, Lucas & Paulus scribunt: *Vescentibus eis accepit Iesus panem* (καὶ εὐχαριστήσας) & cum egisset gratias, dedit illis. *Vnus Marcus habet, Et edentibus illis sumpto Iesus pane* (καὶ εὐλογησας) cum benedixisset, dedit illis. Lucas habet, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.* Paulus legit, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur.* Neutrum inuenitur apud Sanctum Matthæum & Marcum. Quid quod Sanctus Paulus verba solennia, quæ consecrationis vocant, inuertit? Nam cum ceteri dicant, *Hoc est corpus meum,* solus Paulus ait, *Hoc meum est corpus.* Circa verba poculi longè luculentior cernitur diuersitas. Matthæus præmittit, *Bibite ex hoc omnes.* Marcus subiungit, *Et biberunt ex eo omnes.* Horum Lucas & Paulus non meminerunt. Matthæus denique & Marcus de poculo hæc nobis relinquunt, *Hic est sanguis meus.* Lucas & Paulus nec poculum nec vinum appellant sanguinem, sed manifestè dicunt, *Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine.* Quid quod Lucas, *Est,* non habet, quod tamen Paulus habet? Matthæus & Marcus dicunt, *Qui pro multis effunditur.* Lucas ait, *Qui pro vobis effunditur.*

Diuersitas
verborum
cænae Do-
mini.

Paulus planè omittit, & tamen discretè dixit, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Rursum repetit Paulus quod Lucas non habet, Hoc facite quotiescunque biberitis in mei commemorationem. Adijciunt Matthæus & Marcus, Non bibam posthac de genimine vitis huius. Paulus eius sententia ne verbo quidem meminit. Quid quod horum omnium beatus Ioannes apostolus planè non meminit. Exagitasset certè hanc diuersitatem Porphyrius aut Iulianus aut Libanius aut Lucianus aliquis. Quid verò sentiunt & agunt py & docti in verbo Domini? Sentiant nihil inter se dissentire Euangelistas & apostolos: redigunt ergo verba illa & sententias in concordiam sanam, ut deinceps omnibus pateat, sub diuersis verbis & sententijs eandem omninò rem doceri. Quod si extersa ex animis inuidia, æqui lectores expenderit, quæ & nos sub diuersis verbis in explicatione verborum Domini, Hoc est corpus meum, protulimus, apparebit liquidè prorsus, idem nos loqui & sentire, sanctam & religiosam adferre interpretationem, & idcirco Christi omniumque Christifidelium, non Sathane & hæreticorum esse confæderatos, denique constare nobis omnibus in una certa & perpetua aliqua sententia, non vacillare nos, non hæerere, aliosq; perplexos dubios & intricatos reddere.

Sacramenta Christi Domini non exinaniri,
uel uacua à nobis reddi.

Aliud deinde crimen nobis intentatur longè enormius, exinanire, id est, euacuare atque adeo prophanare nos Sacramenta corporis & sanguinis Domini, dum pertinaciter disputando de carnis & sanguinis Christi absentia, non possumus non exterminare e Cæna fidelium veritatem corporis & sanguinis Christi, neque aliud porro manducandum & bibendum relinquere fidelibus, quàm merum panem & vinum, vacua utique & nuda signa, planè nihil à prophanis signis differentia, quibus utiq; citra mysterium & fructum, aliquid ceu in tragædijs aut tabernarum signis representatur. Adiciunt his, simulare quidem nos amplius quiddam in Sacramentis agnoscere, quasi uerò Christi caro et sanguis percipiantur à sumentibus, cum reuera ita imponere statuamus simplicioribus. Reuera enim ac perpetuo nos perstare in sententia D. Zuinglij & Oecolampadij, qui nihil reliquerint Ecclesiæ, nisi inania signa, panem scilicet & vinum, quæ cum percipiuntur in Ecclesiæ, corporis & sanguinis Christi absentis memoriam debeant reducere. Id ut lectoribus persuadeant, plurima coaceruant undiquaq; collecta ex libris nostrorum & nostris, testimonia.

Ita quidem isti nos adoriuntur, dum autem uicissim à nobis urgentur ueritate corporis Christi, coguntur sanè, uelint nolint, fateri, signa Sacramentalia, non ad eum adimpleri modum, quo uacua lagena adimpletur uino, aut alio aliquo liquore.

Ergo caro et sanguis Domini, inquit, non sunt in pane et in vino, qualitatiue, aut quantitatiue, aut vt in loco. Promde illis ipsis interpretibus, vt plena non vacua sint Sacramenta, planè non requiritur vt ipsum Domini corpus & sanguis qualitatiue, quantitatiue & vt in loco comprehendamus in pane et vino. Hoc autem cum ad eum modum, quem nobis præscribunt ipsi, facimus, cur dicunt nos euacuare Sacramenta? An verò nos euacuamus Sacramenta cum dicimus, corpus et sanguinem Christi non contineri in Sacramento corporaliter: ipsi verò non euacuant, cum aiunt Christi corpus non imaginandum esse in pane, aut sanguinem comprehendendum in vino qualitatiue, quantitatiue & vt in loco? An non vnum & idem vtrinq; asserimus? Excipiunt, Sed omittis tu, quod nos diligenter adiungimus, Verè. Tametsi enim corpus & sanguis Christi in signis sacramentalibus non sint & percipiuntur quantitatiue & vt in loco, sunt tamen in ipsis & percipiuntur verè nihilominus. Quasi verò nos fictam, inanem aut imaginariam sine effectū participationem intelligamus. Subiiciunt isti: Nos autem veritatem istam explicamus per substantialem ac corporalem, et tamen ineffabilem præsentiam ac perceptionem. Ergo posterioribus verbis negant rursus aduersarij nostri, quod prioribus confessi sunt. Si enim corpus & sanguis Christi non sunt in pane & vino quantitatiue & vt in loco, profectò corporaliter non adsunt, & corporaliter non percipiuntur. Hanc illationem non haurimus, quod videri volunt, ex turbidis philosophiæ lacunis, sed ex ipsa veritate veri corporis Christi

Christi, atq; adeò ex sententia non philosophi alicuius rixatoris, sed ex celebris in ecclesia Christi doctoris, de rebus Theologicis non physicis, theologicè non philosophicè disputantis & dicentis, Spacia locorum tolle corporibus, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt. De qua re paulò post copiosius dicetur. Rursus si corporaliter est & percipitur corpus & sanguis Christi in cæna, quomodo dicitis adesse & percipi ineffabiliter? Ineffabile est, quod verbis effari non potest, vel cuius modus explicari non potest. At vos ipsi iam iam modum præsentia & perceptionis exposuistis, dum dixistis, essentialiter vel corporaliter. Si modus est corporalis, ergo et effabilis. Si verò ineffabilis est, ergo corporalis nõ est. An verò resoluunt isti nobis verum Christi corpus in spiritum? Vetat hoc Christiana religio & fides orthodoxa. An contendunt ex æquo vacuum aut inanem ac puram nos aquam in baptismo habere, nisi in super concedamus, aquam baptismi conuerti in ipsum sanguinem Christi, aut sub specie aqua latitare naturalem Christi sanguinem? Videte viri py & sancti, in quas se aduersarij nostri angustias coartent, dum putant se aliter viuificari non posse, nisi corporaliter carnem Christi hauriant & abluant se eius sanguine.

Nos verò, vt implicationem istam subterfugiamus, & consona scripturis, fidei & mysterijs diuinis adferamus, quæ deniq; rectè possint à fidelibus intelligi, simpliciter dicimus, ipsum Dei filium assumpsisse verum corpus humanum & sanguinem, quem & pro redemptione & salute nostra profudit. Dicimus hoc

Verum Do-
mini corpus,
& verus san-
guis cibus &
potus fidelium.

verum Domini corpus & verum eius sanguinem vi-
uificum esse cibum & potum: ac illa ipsa, non pro his
alia, non spiritum, non spirituale corpus edendum &
bibendum esse ad vitam aeternam. Addimus his
adhuc clariora, & dicimus: Christus verus Deus &
homo, quamuis à nobis in cœlum sublatus sit, & ad
dexteram patris resideat, ac corporaliter in terris non
sit, adest tamen nihilominus suæ Ecclesiæ, tanquam
caput vitale corpori viventi, utpote in quo operatur
vitam & salutem. Nam vitam quæ est in vivifi-
ca eius carne, quam videlicet ut viveremus, in mor-
tem impendit pro nobis (sicuti & dixit: Ego sum pa-
nis vitæ, qui ederet ex hoc pane, vivet in aeternum. Et
panis quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro
mundi vita) participat aut inspirat ille suo spiritu di-
vino suis fidelibus, ut verè iam in ipsis sit & vivat
Christus, fidelésque ipsum vera fide recipiant, &
ita pascantur atque potentur ipso Dei & hominis filio
spiritualiter.

Quomodo
percipiunt?

Hæc inquam dicimus expressè spiritualiter fieri, per
fidem, etiam extra communionem Cœnæ, quoties fide-
lis recolat vera fide passionem & incarnationem serva-
toris Christi: pariter autem & in ipsa Cœna sancta &
mystica, ubi iam etiam accedit insignis illa Christi in-
stitutio & solennis actio, quam appellant sacramenta-
lem. Ac disertè hic monemus cum spiritualiter dici-
mus, nō sentire nos carnem Christi mutari in spiritum.
Credimus enim carnem manere in sua essentia atque
natura, ipsamq; communicari nobis, non carnaliter,

&

& eo modo quo vinum infunditur in pateram corporaliter, sed modo & ratione spirituali, sic ut caro ipsa residens aut manens in gloria ad dexteram patris in caelo, vitam totam carne tradita partam, spiritu suo viuifico effundat in corda fidelium, verbo Dei credentium, Deum inuocantium & legitime Cœnam celebrantium. Ergo si perrexerint aduersarij nostri ad huc obiectare symbola nos sacra euacuare, qui corporalem Christi presentiam & manducationem negamus, spirituale illam, quam diximus, confitemur & inculcamus: consequetur illos euacuare & pro nihilo reputare Christum, spiritum eius, virtutem, redemptionem item, ac vitam. Nam si hæc Cœnam, imò fideles potius Cœnam celebrantes, nondum adimplent, manes profecto & vacuæ res sunt. Ac mirum est profecto aduersariorum nostrorum animos sic esse depressos & carnaliter affectos, ut non existiment se vlla alia ratione carne Christi pascendos, nisi corporaliter vel carnaliter ipsam hauriant. Si enim spiritualiter percipi putant, cur litigant nobiscum? An verò non erit Christus vita in cordibus fidelium, nisi corporaliter habitauerit in eis?

Euacuare
Symbola.

Existis iam & illud colliquescit nos per spiritum non intelligere mane aut nihil aut imaginationem vanam, sed ipsam Christi veram veri Dei & hominis operationem in sanctis suis viuificam, que omnibus numeris fideles absoluat. Similiter cum dicimus carnem CHRISTI per viuificum spiritum & cœlestia dona recipi, aut hauriri à nobis fidei

Spiritum.
Fidei.

perfidem non intelligimus subtilem speculationem aut contemplationem humanam, sed virtutem diuinam nobis diuinitus concessam, quæ Christum reuera percipit, eiusq; vita fruitur. Id cum aly significantius, ut opinor, exprimere voluerunt, dixerunt manducationem corporis Christi differre à fide, eò quod sit fidei effectus, quodq; verè participes eius facti, ex ipso & cum ipso uiuamus. Ego interim, ut istud non improbo, ita vulgari & consueto loquendi genere in Ecclesia uti malo. Nam tota vetustas concorditer manducare reddidit per credere. Cum ipse quoq; Dominus disertè dixerit: Ego sum panis vitæ. Qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me non sitiet unquam.

Cum autem ad hunc modum sobriè & sanctè sentiamus de vera carnis Christi participatione, & de sanctæ Cæna Domini mysterijs, cur non desinunt nostri illi antagonista odiosis illis & nos & prædecessores nostros aggrauare præiudicijs? quasi in mysterijs nihil prorsus nisi merum panem & vinum agnoscamus. An verò veritas illa simplex & orthodoxa, non ubiq; legitur in libris nostris, quibus oppugnauius corporalem in cæna Domini præsentiam & participationem, non spiritalem & viuificam? An non clarè satis hoc ipsum expressimus in Consensione illa nostra, quæ sola illis satisfacere debuisset.

Doctrina nostra de Cæna Domini, non de vacuis signis.

Sic enim in illa concorditer profitemur: Cum verè sint, quæ nobis Dominus dedit gratia suæ testimonia et sigilla, verè proculdubio præstat ipse intus suo spiritu, quod oculis & aly sensibus figurant sacramenta: hoc est,

est, ut potiamur Christo tanquam bonorum omnium fonte, tum ut beneficio mortis eius reconciliemur Deo, spiritu renouemur in vita & sanctitatem, iustitiam denique & salutem consequamur, simulq; pro beneficijs his olim in cruce exhibitis, fide verò perceptis à nobis, & quæ quotidie fide percipimus, iam agamus gratias. Quare etsi distinguimus, ut par est, inter signa & res signatas, tamen non disiungimus à signis veritatem, quoniam omnes qui fide amplectuntur oblata illic promissiones, Christum spiritualiter cum spiritualibus eius donis recipere, adeoq; & qui dudum participes facti erant Christi, communionem illam continuare & reparare, fateamur. Neq; enim ad signa nuda, sed potius ad promissionem, quæ illic annexa est, respicere conuenit. Quatenus ergo in promissione illic oblata proficit nostra fides, eatenus ista vis & efficacia, quam dicimus, se exerit. Ita materia aquæ, panis aut vini nobis Christum nequaquam affert, nec spiritualium eius donorum compotes nos facit, sed promissio magis spectanda est: cuius partes sunt, nos recta fidei via ad Christum ducere: quæ fides nos Christi participes facit. Et iterum: Quod autem carnis suæ esu & sanguinis potione, quæ hic figurantur, Christus animas nostras, per fidem, spiritus sui virtute pascit, id non perinde accipiendum, quasi aliqua fieret substantia vel commixtio vel transfusio, sed quoniam ex carne semel in sacrificium oblata & sanguine in expiationem effuso, vitam hauriamus.

Hactenus consensionis verba recitauimus, audiantur iam à vobis, quibus non vacat integros euoluere li-

D. Zuinglij
sententia de
cæna domini

bro, audiantur inquam sententia beata memoria D. Zwinglij & D. Oecolampadij, quibus à se repulerunt feedisimã illam suspicionem, quasi fideles in Cœna præter panem & vinum, planè nihil percipiant. Zwinglius ergo in libello ad principes Germania: Cum nullis mortalium, inquit, nobis est dissidium de verbis Cœnae Domini, quasi velimus ista immutata esse, ut quidam, aut prorsus sublata, ut alij calumniantur. Cum enim sic sonant, Hoc est corpus meum, iam ipsum sacramentum augustius est, quàm si diceremus, Hoc significat corpus meum: ut omninò nihil velimus mutatum esse: sublata vero è medio quomodo cupiamus, quæ ne mutata quidem volumus? Habent ergo aduersarij nostri verba ista, habemus & nos. Verba ista illis inconcussa manean, nam & nobis immota manebunt: Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Et, Hic est sanguis meus, etc. Dicunt aduersarij hic præberi corpus Christi: idem & nos dicimus. Vbi ergo dissidium est? Hic est: dicunt aduersarij corpus Christi naturale et substantiale præberi, nos sacramentale. Hinc pugna. Item: Dudum diximus corpus Christi esse in cœna fidei contemplatione, &c.

Item, istam fidei contemplationem non credo satè grandem esse, nisi rem ipsam tam certè ac indubitatè teneat, ac si naturaliter esset sensibus exposita.

Item, signa ipsa sic à Christo ipso sunt instituta, ut etiam analogia sua plurimum polleant ad inducendum in rem fide & contemplatione præsentem.

Item, Licet omnes creaturae inuitent nos ad numinis contemplationem: at omnis ea inuitatio muta est.

in sacramentis autem, viua & loquens est. Loquitur enim Dominus ipse, loquuntur & elementa, atque idem loquuntur & suadent sensibus, quod menti sermo & spiritus.

Rursus ibidem: Frustra non sunt Sacramenta. Prædicant enim salutem à Deo datam: sensus huic conuertunt, & subinde fidem exercent, quam & proximo pollicentur, atque ad fraternam charitatem trahunt. Atque hæc omnia dum fiunt, unus atque idem operatur spiritus, qui inspirando nunc citra instrumentum trahit, nunc cum instrumento, quò, quantum & quem vult.

Idem ad Regem Christianum: Christum credimus, inquit, verè esse in Cæna: imò non credimus Domini esse Cænam, nisi Christus adsit. Sed quod corpus eius ea dimensione edatur, qua isti dicunt, id verò est à veritate & fidei ingenio alienissimum. Afferimus ergo, non sic carnaliter & crasse manducari corpus Christi, ut illi perhibent, sed verum Christi corpus credimus in Cæna sacramentaliter & spiritaliter edi, à religiosa fidei & sancta mente: quemadmodum & Chrysostomus sentit.

Idem in Annotat. ad Ieremiæ cap. 27. Constat quod quæcumq; Symbolis tribuuntur, ait, fidei sint principaliter, sed iusta & æqua ratione signis tribuantur, cum quod pars Sacramenti sunt (quævis inferior. Constat enim ex spiritali re et corporali sacramentum) tum quod idem significant sensibus, quod spiritus menti. Unde

nemo tam rudis est, quem huiusmodi hyperoche offer-
 dant, Christi verum corpus in Cæna verè editur, cum
 panis & vinum præbentur. Verum enim corpus, non
 falsum assumpsit. Verè edit mens fidelis, cum non simu-
 latè recipit Christum, cum verè fedit Christo. Sed vide
 an non hæc omnia, cum symbolis dicantur, non tamen
 virtute symbolorum, sed spiritus ac fidei operatione fi-
 ant: ut allæoseos virtute symbolis tribuatur, alteri sa-
 cramenti parti, quod fidei solius (dummodo rem ad vi-
 uum refecare volumus) esse cognoscitur. Verù ergo cor-
 pus cum edi dicitur, illud verum corpus, quod cælo illa-
 tum est intelligimus, sed illud ipsum non naturaliter,
 hoc est, quemadmodum ipsum naturale est, etiam na-
 turaliter à nobis editur, sed spiritualiter hic edimus,
 quod isthic naturaliter est, &c. Hæc ille. Extant episto-
 la Zuingly ad Oecolampadium, & huius vicissim ad
 illum, quibus palàm testati sunt mutuum, cum in nego-
 tio Eucharistia, tum in vniuersa religione, consensum.

Bernensis di-
 sputatio.

In Bernensi disputatione, in qua piè & diligèter hoc
 cæna negotium discussum est, inter alia dicit D. Oeco-
 lampadius: Nullo pacto negamus nos edere corpus Chri-
 sti, & bibere eius sanguinem: sed edimus & bibimus
 spiritualiter per fidem, & eam quidem, qua credimus
 nos Deo patri per mortem Christi reconciliatos esse: non
 per illam fidem, qua creditur corpus Christi adesse sub
 pane corporaliter vel substantialiter.

D. Oecolap.
 sententia de
 cana domini

Idem in secunda iusta & æqua ad D. Lutheri scri-
 pta responsione, Germanice data, per integrum caput
 18. hoc duntaxat commonstrare contendit, se & Zuin-
 glium

glum nunquam docuisse vel scripsisse, quod fideles nudo duntaxat signo participant in Cœna Domini.

Idem alibi: Sic ubi panis domini, ait, corpus Domini dicitur, non contendimus. Nam & nos sic appellamus: non solum quod à Domino nostro Iesu Christo Cœna sancte initiata & instituta est, sed etiam quod in ea sanctificatoris spiritus sancti mirificam operationem fidelium pectora experiuntur. Item non dicimus panem hunc nudum quidem signum in Cœna, sed efficax quodammodo, operante spiritu sancto in fidelium cœtu, ut fiat nobilius quoddam & sanctius corpus, nobis Christo capite in unum corpus adunatis. Hoc cum dicimus, minime Christum à Cœna abesse asserimus. Adhuc non auferimus è Cœna alimentum vitæ, carnem & sanguinem Christi & Christum ipsum. Nam nisi animæ nostræ hoc pabulo fuerint pastæ, nequaquam habituræ sunt vitam. Præterea nunquam à nobis negatum est, quin Cœna etiam fidei seruiat, cum excitandæ tum augendæ, &c. Hæc omnia Oecolampadij sunt. Non commemorabo nunc alia, quibus isti ornarunt sacramenta, quibus hodie & nos ornamus. Extant libri istorum et nostri. Oramus ut legantur animis ab odio & inuidia defecatis. Ita enim quilibet nullo negotio videbit quid tribuet contentionum feruori, quid causæ per se. Deprehendet certò à nostris & à nobis nunquam prophanè de sacramentis esse disputatum, nunquã ita efferbuisse contentionis calorem, ut nihil nisi nuda signa percipi à fidelibus, in Cœna Domini contenderimus.

Verba Domini, Hoc est corpus meum, nos nostra expositione non corrumpere.

Atq; hic demum nostri illi mirifice tumultuantur. Clamitant nos corrumpere verba Christi sacra, Hoc est corpus meum. Clamitant se pro corporali sua presentia & mädicatione corporis domini habere diserta domini verba, clara & minime ambigua. Urgent ex his verbum substantiuum Est, id quod ingeminant semel & iterum & persrequentissime inculcant. Si quid dixeris, quantumuis clarum sit et efficax, illi tamen idēdem repetunt & inculcant, illud, Hoc est corpus meū. Hęc verba, inquit, Sacramentarij non audent attingere, ita metuent suo errori imò blasphemia. Addunt, Nos aut inuitimur simplicibus his & claris verbis, ut ea descripta sunt magno consensu & uniformiter vsurpata ab Euangelistis & ab Apostolo Paulo. Docemus aut hęc domini verba, in sua propria & naturali significatione esse accipienda, sine tropo. Corpus ergo intelligimus, non corporis figuram aut corporis significationē. Et verbum substantiuum Est, substantiue, non significatione accipimus. Illi verò (de nobis loquuntur) in tropum collocant totius ædificij sui firmitatem. Rursus ne hic quoq; quicquā acerbitalis à quoquā desiderari possit, semel & iterum, propter tropū in expositione verborum domini admissum, crimē denuo nobis impingūt harescos: quemadmodum & Papiſta, qui & ipsi nullum admittunt tropum, et omnes eos crimine harescos perfundunt, qui domini verba per tropum expediunt. Itaq; si hic nulla est admittenda loquutio figurata,

An tropus
in verbis do-
mini?

cur non ex integro concedunt nostri illi antagoniste in castra Papistica? Aut cur ipsi hæc domini verba, Hoc est corpus meum, non ad literam, quod dicitur, intelligunt, sed per figuram expediunt? Cum enim litera sonet, Hoc est corpus meum, illi nostri exponunt, Sub hoc est corpus meum. Cum hoc accipitur corpus meum, sub specie panis & vini continetur corpus meum. Quid? an non hic tropus est? Si ergo hæretici sunt, qui per figuram vel tropum hunc locum explicant, expendite obsecro, quam in vos ipsos, odio nostri, tuleritis sententiam. Si verò hæretici non sunt, ut reuera orthodoxi & catholici sunt, qui asseuerant verba domini, Hoc est corpus meum, figurata esse, ferte et nos, o fratres, qui nullã hic nobis expositionem nouam confinximus & orbi obtrudimus, sed veterem illam ecclesie interpretationem usurpamus. Dicimus enim pane significari aut representari corpus Christi, vinum esse symbolum, figuram, vel sacramentum sanguinis Christi.

At vociferantur isti, hoc demum esse humanum, audax, sceleratum, nepharium, hæreticum atq; sacrilegum inuentum ac flagitium. Conscientijs piorum hominum minime satisfieri commentis huiusmodi hominum blasphemis. Miror autem, amici an tam atrocia, conuitia et in primitiuam Dei ecclesiam contorquere vos intelligatis, cum qua istam nostram expositionem habemus communem. Negatis quidem & pernegatis vlla à nobis posse produci vetustatis testimonia, quæ testentur verba Domini veteribus fuisse figurata, aut ex veteribus quenquam Est exposuisse per significat.

Sed dudum vidissetis hæc in nostrorū editis libris, si voluissetis videre: nunc quid afferrī possit flaccescentibus adeò stomachis, non video. Vinam verò ad audiendum, idq̃ quod audiuimus diligenter expendendum, pleriq̃ tam prompti essemus, quam sumus ad tergiversandum alacres, inq̃ rebus quas semel tueri in animum induximus, defendendis feruidi. Cogitemus potius, o fratres, aliud propediem fore iudicium, in quo nihil tergiversatio, nihil audacia, omniàque negandi petulantia, nihil clamor ullus, aut prætextus ullus, sed sola Dei veritas, animi probitas fideiq̃ sinceritas & conscientia integritas aliquid valebit.

Certè qui panem & vinum non appellauit signa, figuras, symbola aut sacramenta corporis & sanguinis sui, idem neque dixit sub pane, in pane, aut cum pane, aut sub specie panis esse corpus suum substantialiter & corporaliter: multò minus dixit panem transsubstantiari in substantiam corporis Christi, remanentibus duntaxat sine subiecto accidentis. Admittere ergo expositionem sobriam verba Cænae Domini, neq̃ urgere oportere nuda per contentionem verba, qui non videt nihil videt. Etenim si seruanda est verborum, ut aiunt, claritas, cur ipsi recedunt à claritate? Dominus dixit: Hoc est corpus meum: isti dicunt, Sub hoc, aut cum hoc, aut in hoc, aut in hac specie est corpus meum. Iccircò recedunt ab illa sua, quam iactant, perspicuitate. Quod si omninò à disertis verbis recedendum non est, vlla ratione, sed perpetuò litera inherendum rigide, quid oro pronunciatū est simplicius, quam illud

illud Ioannis? Et verbum caro factum est? Et illud, Pa-
 ter maior me est. Et illud, Philippe, qui vidit me, vidit
 patrem: & quomodo tu dicis, Ostende nobis patrem?
 Nunquid verò ex his disertis sententijs ea consequen-
 tur, quæ inde colligebant hæretici, urgentes & ipsi li-
 teram, dicentésque diuinam naturam conuersam es-
 se in humanam, filium Dei etiam diuinitate mi-
 norem esse patre. Nullam denique inter patrem &
 filium intercedere distantiam aut personarum discrimen?
 Ac reuera sunt loci hi adducti plani omnes,
 quoad verba, interim sensus genuinus non percipitur
 nisi ex collatione aliorum locorum, ex circumstantijs
 fideique proportionem. Hoc si negetur præfracte, quis
 non videat semel subuersum iri, quicquid Sincere pie-
 tatis traditur in sacris libris? Vicissim opponunt nostri
 illi, Cogitent verò pijs omnes, quid de religione uniuersa,
 quid certum & inuiolatum sit futurum, si ita li-
 ceat verba transformare scripturarum. Atqui nemo
 nostrum postulat, ut in scripturis vel iota transformetur,
 nemo flagitat ut audacibus & irreligiosis hominibus
 aditus aperiatur irrumpendi in scripturas & in his
 quilibet sursum deorsumq; versandi. Clamamus
 & nos fidei dogmata certa, nullo modo esse commo-
 uenda disceptationibus, imò ne vnquam quidem vo-
 canda in dubium. Hic tamen nemo inficias ibit, fuisse
 semper, & esse adhuc in ecclesia scripturarum inter-
 pretationem, & certam quidem illam & legitimam
 non arbitrariam, sed admodulatam ad fidei & cha-
 ritalis proportionem, petitamq; ex materia dictorum

Scripturarum
 expositio.

Factorum, ex occasione & circumstantijs aliorum
 que vel similia vel dissimilia diligenti collatio-
 ne. Semper autem & imprimis religiosam exposi-
 tionem sacramentis adiunctam esse constat. Cur itaq; im-
 pietatis & sacrilegij dānamur hodie, qui religiose ver-
 ba Domini, Hoc est corpus meum, & totum denique
 negotium sacramentarium exponi volumus? Non de-
 stituimur hic multiplici scripturarum exemplo. Con-
 stat enim cum Prophetas tum Apostolos sacra expo-
 suisse mystica. Et S. Augustinus de catechisandis rudi-
 bus, De sacramento sanè quod accepit, inquit, cum ei be-
 ne commendatum fuerit signacula quidem rerum di-
 uinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis ho-
 norari, nec sic habendam esse illam speciem benedictio-
 ne sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quo-
 libet. Dicendum etiam quid significet sermo ille, quem
 audivit, quid in illo condatur, cuius illa res similitudi-
 nem gerit. Deinde monendus est, ex hac occasione, ut si
 quid etiam in scripturis audiat, quod carnaliter sonet,
 etiam si non intelligit, credat tamen spirituale aliquid
 significari, quod ad sanctos mores futuramque vitam
 pertineat.

Expositio
 verborum
 domini, Hoc
 est corpus
 meum.

Sacramen-
 tum institui-
 tur.

Equidē nō impiā, nouā aut coactam, sed piam veterē
 obuiā sponteq; fluentem horū Domini verborū, Hoc est
 corpus meum, expositionē paulō ante in hac expositione
 nostra, & antea semper protulimus in mediū. Ac cer-
 tū est et extra controuersā omnem, dominum nostrū Ie-
 sum Christum instituere sacramentū, dū instituit Cēnā.
 Quid ergo prohibebit, quo minus intelligamus dominū
 de

de sacramento loquutum esse sacramentaliter, eapropter istas sententias diuinas, Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus, sacramētales esse loquutiones, et ea de causā exponendās sacramentaliter? Sacramētales ac pares in scripturis loquutiones sunt, Circūcisio est fœdus, Agnus est transitus, Hostia vel sacrificium est peccatū et peccati expiatio. Baptismus est sanctificatio vel purificatio peccatorū ue ablutio. At quomodo hæc loquutiones in ecclesia Dei semper fuerint expositæ, nemo nescit, nisi qui primæ theologia rudimenta nescit. Appellata est ergo Circūcisio symbolum, signū vel sigillum fœderis, Agnus memoraculum & figura transitus. Sacrificia vero fuerunt memoria peccatorū et significabāt Christū aliquādo imolandū, sicuti et Baptismus vocatur sacramētū purificationis nostræ. Cū ergo oēs sacramētales loquutiones parē ferāt ac habeāt expositionē, quid prohibeat obsecro panem et vinū, quæ tradidit in Cœna sua dominus, sacramenta nuncupare vel symbola et signa corporis et sanguinis domini, atq; adeo sententiā domini sacramētalē, Hoc est corpus meū, sacramentaliter interpretari et dicere, Hoc significat corpus meū, vel hoc est sacramētū mei corporis? Maximè cū Lucas Cœnam agni paschalis præmiserit Cœna dominica, vt similitudine mysteriorum expensa, tranquillioribus animis accederemus ad cōmunionem mysteriorum. Neq; dubiū est apostolos ob hanc domini loquutionē, Accipite, edite, hoc est corpus meū, minus fuisse sollicitos, quod assueuissent loquutionib. mysticis, et iā audiuissent, Agnus est trāsitus. Alioq; legimus apostolos aliās sape ininterrogauisse dñm,

Hebr. 10.

cum non probe intellexissent quod dixerat, aut obscuriore aliquo loquutionis genere fuerat usus. In presenti autem nihil prorsus interrogant, proculdubio quod cognita ipsis essent loquutiones sacramentales.

His opponunt illi nostri, Egregiam verò interpretationem allatam esse, ut quæ in Cæna fidelibus nihil relinquat manducandum, quàm significationem. Cum enim dixerit Dominus, Accipite, edite, hoc est corpus meum, & nos interpretemur, Hoc est signum corporis mei, consequi fideles edere signum vel significationem corporis Christi. Cæterum quis non agnoscat paralogismum? Sed & dudum diximus in sacramento quolibet non modo signum spectari, sed et rem signatam: & signum quidem percipi ab omnibus ore corporeo, rem vero signatam fideles sumere mente vel animo. Beatus Moses apertè vocat Circumcisionem signum. Quis verò inde colligebat circumcisionem accipientes nihil nisi signum accipere? Quia enim non prophanum, sed fœderis diuini signum erat Circumcisio, ea de causa fœdus offerebatur circumcisione & obsignabantur in fœdere circumcisionem accipientes. Ita cum panis & vinum sint symbola corporis Christi traditi & sanguinis effusi, consequitur sanè corpus vere esse traditum & sanguinem effusum, & quidem traditum & effusum pro nobis, certè ut manducantes & bibentes illa spiritualiter, in hoc mysterio, vitam ex ijs hauriamus, & non ut inanem vilitatem duntaxat rerum nihil nobis utiliù significationem habeamus.

Verba poculi   Quid verò dicunt antagonista nostri ad verba poculi

culi sacri? *Matthæus & Marcus habent: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur, &c. Lucas vero & Paulus habent: Hoc poculum novum testamentum est in meo sanguine. Iam si verbis mordicus inherendum est nudis, calix vel poculum secundum Matthæum & Marcum erit sanguis. Si dixerint per calicem id esse intelligendum, quod est in calice vinum, dicimus istam interpretationem esse tropicam. Rigidè ergo verbis Domini insistentes, non desinemus clamare, quicquid tandem nobis opponatur: Verba Domini diserta sunt, Dominus dicit: Hic est, Hic est, ergo est. Et loquitur quidem de calice, ergo calix est Christi sanguis. Non potest non verum esse, quod pronunciat os Domini. Nisi ergo fraudari voluerint aduersarij nostri fructu sanguinis Christi, cogentur deuorare ipsum etiã calicem, quacumq; id ratione efficere possint. Præterea si adhuc perrexerint auersari loquutiones tropicas, sateri cogentur poculum, iuxta Lucam & Paulum, esse testamentum, & quidem novum testamentum, adeoq; poculum magis esse in sanguine, quàm sanguinem in poculo. Adiguntur ergo, velint nolint, verba Domini non ad literam rigidè restringere, sed sensu potius sancto explicare: Quod quemadmodum panis est symbolum traditi corporis, ita poculum vel vinum potius, est sacramentum effusi cruoris Christi, idq; ad dedicationem vel confirmationem novi testamenti, quo confertur credentibus plenaria omnium peccatorum remissio & vita sempiterna.*

His accedunt conferenda et illa Domini Christi verba rum.

quæ in illa ipsa Cœna & sub Cœnâ et in itinere ad mortem oliuarii, idem Dominus eodem suo ore, quo illa, Hoc est corpus meum, etiâ hæc pronunciauit: Ab initio hæc nō dixi vobis, quia vobiscum eram: nunc autē vado ad eum, qui me misit. Et iterū, Ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ut ego vadā. Si enim nō abiero consolator nō veniet ad vos, etc. Rursus, Exiui à patre, & veni in mundū, iterū relinquo mundū et vado ad patrē. Item. Et posthac nō sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Et reliqua huius generis multa, quæ nō minus diserta & clara sunt, sed & verba Cœnæ Domini sunt, quàm illa, Hoc est corpus meum. Quinimò totus ille sermo, quem Ioannes integris aliquot à 14. capitibus describit, huc bona sui parte spectat, ut intelligat, cum sanctis apostolis, vniuersâ Christi Ecclesiâ, fideles posthac non amplius habituros Christum Dominum corporaliter præsentem. Nam ascensurum in cælum, & inde missurum spiritum sanctum, per quem ipse adesse ecclesiæ ipsamq; inspirare, viuificare & gubernare velit. Quæ quidem omnia, ut minimè figurata sunt, sed plana vel aperta, ita nullum habebunt vel locum vel fructum si Christus corporaliter adhuc versetur in medio Ecclesiæ, latitans in pane, aut sub spectu panis.

Ioan. cap. 6.

Adducimus præterea memorabilem illum Domini sermonem, quem ante mysticam cœnam institutam, in synagoga Capernaum habuit, quo significantissimè & diligentissimè ostendit, se esse panem vitæ, ac carnem suam & sanguinem suum impensurum in mortem, et

ex his viuant fideles: ubi & modum manducandæ carnis suæ, bibendiq; sanguinis sui, & vitam morte partam consequendi luculenter exposuit, nimirum quod ille vitam illam suam nobis per spiritum suum inspirat: nos autem hæc percipimus per veram ac viuam fidem: refutatis interim illis, qui audito figurato sermone Domini, imaginabantur carnem Domini corporaliter esse manducandam. Id quod nihil prodesse dicit, ac protinus subiungit: Spiritus est qui viuificat. Et verba quæ loquutus sum vobis, spiritus sunt & vita.

Porro cum hæctenus non sententias duntaxat aliquot, sed integros Domini sermones adduximus, quibus ipse Dominus corporalem & præsentiam & manducationem corporis sui refutat, an non æquum est, ut hæc conferantur cum his Domini verbis, Hoc est corpus meum, & pauciora per plura illustrentur? *Pauca per plura exponenda.* Est sanè celebris receptus vetus, & cum ipsa Christi ecclesia veluti natus interpretandi scripturas canon, cuius meminit Tertullianus contra Praxeam, personas in adoranda Trinitate confundentem, ac pro se, cerebrose admodum, hæc Domini diserta verba adducentem urgentemq;: Philippe qui vidit me, vidit patrem. Ego & pater unum sumus. Ego in patre, & pater in me. Dicit autem Tertullianus, His tribus capitulis totum instrumentū utriusq; testamenti volunt (Praxeam et omnes Noetiani et Patripassiani) cedere, cū oporteat secundum plura, intelligi pauciora. Et reliqua, quæ ne acerbior videar, non adijcio. Intelligunt autem per omnes, non unum aliquem locum ex scripturis

morose esse urgendum, verum scripturas scripturis
 se conferendas, ac pauciora aut etiam dubia secundum
 plura clarioraque esse interpretanda. Proinde aduer-
 sarij illi nostri frustra nobis subinde occinunt unicum
 (absit verbo calumnia) & figuratam vel sacramen-
 talem sententiam, veluti propriam, quam deprehendi-
 mus collatione aliorum scripturae locorum & quidem al-
 riorum de eodem Christi corpore, ab eodem quoque Chris-
 sto Domino pronunciatorum, sic illustratam & explicatam
 esse, ut, quod dici solet, à lasso rixam querere vide-
 antur, quotquot coccycis in morem identidem nobis oc-
 cinuerint illud suum, Hoc est corpus meum. Condonabimur
 mihi lectores, si videar loqui audacius. De pernicia
 quor aduersariorū, verba ipsa Domini nihilominus ce-
 lo religiosissime. Nam vel unicum syllabam, nedum ver-
 bum aut sententiam verborum Domini, legitime tam
 usurpatam, & à natiuo suo sensu non detortam, agnos-
 sco summa demissione & reuerentia esse excipiendam
 ab hominibus, eiq; absque omni dyjudicatione creden-
 dum. Si vero aduersarij pro sua morositate perre-
 xerint nobis obiectare unicum illam sententiam,
 non desinemus & nos illis strenuè opponere integri-
 Domini sermones, quibus luce clarius exposuit, quo-
 modo suæ Ecclesie adesse perpetuò, & quomodo car-
 nem suam edi, sanguinemq; suum bibi tunc voluerit, &
 velit adhuc.

Nulla exposi-
 tio recipien-
 da que pug-
 nat cum fide.

Subiungimus his alium & vulgarem quidem il-
 lum, ab omnibus denique omnium seculorum pijs reci-
 ptum scripturas interpretandi canonem, Contra fidem

& charitatem, nullam unquam à quoquam recipien-
 dam esse interpretationem. Oportere enim imprimis re-
 gulam fidei nostræ manere incolumem. Vetat certè A-
 postolus aliquid alienum à proportionem fidei proferre.
 Notissima sunt quæ idē ille affert de charitate 1. Cor. 13.
 unde proculdubio sua illa mutuauit, quæ Augustinus
 edidit 1. lib. de Doct. Christi. cap. 36. Sed & elegantia &
 vera sunt semper iudicata hæc vetustissimi illius scri-
 ptoris verba: Queramus in nostro, & à nostris, & de
 nostro. In quo? duntaxat quod salua regula fidei potest
 in questionem deuenire. Quis autem ignoret non postre-
 mum in fidei capitibus illud esse, quod credimus consen-
 su totius scripturæ edocti, Christum Dominum in vna
 inseparabili persona geminam retinere naturam, natu-
 rarumq; proprietates illesas atq; impermixtas, & qui-
 dem iuxta diuinitatem patri, iuxta humanitatem no-
 bis esse consubstantialem, Deum utique verum ex Deo
 vero, & hominem verum ex homine vero. Constat ita-
 que lesam Christum Dominum nostrum verū & na-
 turale, non phantasticum aut spiritale corpus habere,
 illud ipsum inquā, quod à nobis assumpsit, quod in mor-
 tem tradidit, quod ex mortuis excitauit, cui quidē im-
 mortalitatem & gloriā addidit, naturam veritatemq;
 corporis non abstulit, atq; hoc ipsum cælo intulit, & ad
 dexteram patris collocauit, unde in eadē illa carnis for-
 ma atque substantia, redibit iudicaturus viuos &
 mortuos.

Porro hæc humani corporis in Christo veritas, nun-
 quam admittit huiusmodi expositionem horū verborū,

Hoc est corpus meū, quales vulgò cōfingi solent, Hoc est corpus meū substantialiter, et tamen inuisibiliter. Nam ut nō repetā, quod superius dixi, huiusmodi voces semet ipsas elidere, constat certè Dominū hisce verbis, Hoc est corpus meū, de vero & naturali, visibili et passibili suo locutum esse corpore. Inuisibile corpus affinxit Domino Martion et tota illa infelix Valentinianorū schola, quæ eam ipsam ob causam ab vniuersali exhibitata et explorata est ecclesia. Ergo cū Dominus verū, naturale & visibile corpus habuerit, quo ad mensam assidens, discipulis porrecto pane, dixit: Accipite, edite, Hoc est corpus meū, quis non intelligat sacramentū vel mysterium ipsis ac nobis esse cōmendatum, non autem verū illud corpus naturale ore corporeo manducandum esse oblatum, idq; inuisibiliter. Etenim nō licet per religionis sincere integritatem, Christum fingere bicorporeum: licet autem fide sic nos urgente intelligere Christum nobis veri & unici illius sui corporis commendasse spiritualem manducationem. Quod ergo beatus Augustinus alibi vocibus visibile et inuisibile, in hac causa utitur, alia longè ratione, quā vulgò fiat, utitur. Significat enim illi visibile, quod nobis est sacramentale: inuisibile, quod est spirituale. Nō dissimulabo in presentiarum et hoc, quod antagonista nostri hic nobis opponunt, hæc ex eodem S. Augustino ex Enarr. Psal. 33. verba: Quis portatur manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. De Dauide ergo hoc non intelligitur, sed de Christo. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quādo commendans ipsum corpus suum, ait, Hoc est corpus meū. Ferebatur enim illud corpus in

Christus suis
ferebatur ma
nibus.

manibus suis. Ceterū nō affinxit his verbis beatus August. Domino nostro duo corpora, quorū alterū fuerit visibile, illud videlicet quod asidebat mensa: alterū inuisibile, quod scilicet offerebat edendū discipulis, verū intellexit dominū nostrū vero suo corpore, illud (observate mihi hanc emphasim) illud inquā corpus, nimirū quod ratione sacramētaria appellatur corpus, ppter similitudinē mutuato veri corporis nomine, discipulis obtulisse. Nā ipse cōcione sequenti, semetipsum explicās, subycit: Quomodo ferebatur in manib. suis? Quia cū comendaret ipsum corpus suū et sanguinē suū, accepit in manus suas quod norūt fideles, et ipse se portabat quodāmodo, cū diceret, Hoc est corpus meū. Tantū Aug. q posterioribus verbis manifestè declarauit se nō sentire ipsum corpus Christi naturale, Christū ipsum corpore suo naturali porrexisset discipulis, sed hoc quod norūt fideles, nimirū sacramentū vel mysteriū. Sequitur enim, Et ipse se portabat quodāmodo, dum diceret, Hoc est corpus meū. Et quodāmodo, inquit, nimirū modo sacramētis proprio.

Certè cū Deus humanā naturā, quam semel assumpsit, nunquā (sicuti rectè sentiunt omnes catholici) deposuit, manet certè inuiolata et integra veritas humana natura, etiam post vnionem cum natura diuina, etiam post resurrectionē & glorificationem, ideoq; neutiquā finit illa se extendi per vbiuitatem, ut vocant, ad omnia, ut nihil necesse sit urgere nos, omnibus & singulis credendum esse in pane cœnæ quolibet & in qualibet eius vel minutissima particula contineri ipsum Domini corpus verè & substantialiter. Quod nisi ad

eum quem illi nobis modū præscribunt, doceamus, nunquam sincere & dilucide ostensuros fidelibus, quomodo totus Christus indiuisus sit cibus fidelium. Superius enim dilucide satis exposuimus, quomodo totus Christus percipiatur verè à fidelibus. Id ipsum olim pluribus exposuimus in Responione nostra D. Luthero viuenti adhuc data.

Veterum ex-
positio, Hoc
est corpus me-
um.

Postremo affirmamus vetustatem agnouisse hanc no-
strā verborum Domini expositionē, & eandē concordi-
bus posteritati scriptis reliquisse. Appellarunt sanè om-
nes unanimiter panē Domini ipsum Domini corpus, et
poculū vel vinum in calice ipsum Domini cruorem: id
quod in scriptis veterū ubiq; fit obuium: sed monuerunt
interim sedulo ista esse sacramenta, sacra nimirum re-
rum sanctissimarū & salutarium signa: signa autē pro
rebus ipsis non esse accipienda, & signa appellari rerum
signatarū nominibus. Notissima sunt omnibus, quæ de
hac re scripsit diuus Aur. Augustin. in suis epistolis et
in lib. de Doct. Christ. et in alys locis multis. Quod enim
aduersarij nostri cõtendunt August. ibi de alys, nescio
quib. signis disputare, nō de signis corporis et sanguinis
Dñi, refellitur ipso cõtextu orationis beati August. qui
cū in genere dixisset de signis, speciatim etiā defertur ad
signa noui test. et ad ipsa sacramēta corporis et sanguinis
Dñi. Inspiciatur diligēter lib. de Doct. Christ. à ca. 5. vsq;
ad 11. Neq; dubiū est, quin in libris illis de Doct. Christ.
non suā modo opinionē et expositionē de sacramētis attu-
lerit, sed receptā potius et orthodoxā totius catholicæ et
clesiæ sententiā et expositionē reddiderit. Certè Tertull.

qui

qui 200. nimirū annis Augustinū præcessit, cū et ipse
 esset Africanarū ecclesiarū presbyter, sicuti ille crea-
 batur episcopus, non alienam affert expositionem. Nam
 disputans contra Martionē, Christus acceptū panē, inq̄t
 et distributū discipulis, corpus suū illū fecit, Hoc est cor-
 pus meum dicendo, id est figura corporis mei. Agit aut̄
 Tertull. cum Martione ex manifestis. Manifestissimum
 & ab omnibus in ecclesia confessum erat, panem esse fi-
 gurā corporis Christi. Ex manifestissimis itaq; sic collig-
 git Tertull. Rei phantastica non est figura. Significat e-
 nim figura rem veram: atqui hoc sacramentum est fi-
 gura corporis Christi, ergo Christus verum, non phan-
 tasticum corpus habet. Tertullianum imò ecclesiasticā
 expositionem reddiderunt postea concorditer Græcarū
 & Latinarum ecclesiarum doctores. An non Chryso-
 stomus huc alluisse videtur, cū hæc domini verba tra-
 ctans, Hoc est corpus meum, inter cætera dicit, Si mor-
 tuus Iesus non est, cuius obsecro signum aut solum
 hoc sacrificium est? Hieronymus quoq; dicit verba do-
 mini explicans, dominum in mysterio sui corporis veri-
 tatem representare. Augustinus enarrans Psalmum
 3. insistit verbis illis vetustis, ac asserit dominum ei ad-
 hibuisse ludam conuiuio, in quo corporis & sanguinis
 sui figuram suis commendavit tradideritq; discipulis.
 Qui & alibi signi significationisq; utitur vocabulis: ve-
 luti cum alibi, Non dubitavit, inquit, dominus dicere,
 Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.
 Vbi etiam hæc loquutiones, Sanguis est anima, & Pe-
 tra est Christus, cum illa, Hoc est corpus meum, cōfert:

Et alibi diserte ait, illud appellatur anima quod significat animam. Solet autem res quae significat, eius rei nomine, quam significat, nuncupari. Hinc est quod dictum est, Petra erat Christus. Non enim dixit, Petra significat Christum, sed tanquam hoc esset, quod utique per substantiam hoc non erat, sed per significationem. Et reliqua quae leguntur lib. quae est. 3. in Levit. quae est. 57. Huc pervenit et Theodoreti expositio, quam Anglicae disputationes doctissime et piissime abunde nobis vindicarunt.

Ex his vero omnibus nulla difficultate, omnibus nulla contentionis morbo laborantibus, patere arbitror, nos neque verba solennia Cœnæ Domini, Hoc est corpus meum, corrumpere, neque hæreticam, nuperam et à nobis excogitatam expositionem asserere, sed orthodoxam veterem et receptam in catholica ecclesia usurpare.

Verba Domini Ioan. 6. non uiolenter torqueri ad causam Cœnæ Domini.

In his vero quae hæctenus pro nobis adduximus de sancta et legitima expositione verborum domini, Hoc est corpus meum, pleraque arrodunt aduersarij nostri, illud imprimis quod in explicanda Cœnæ domini causâ verba domini ante Cœnam institutam dicta à domino et Ioan. 6. cap. recitata, proferimus, usque aduersarios arguere non desinimus. Itaque Sacramentarij, inquit, commiscerunt omnia, ut detrahant sacramentis. Fidei ita tribuunt communionem cum Christo, et peccatorum remissionem et salutem, ut illa sacramentis adimant. Ac adducendo ad Cœnam domini verba Ioan. 6. insulsissime pariter et indoctissime faciunt, nebulones perditiissimi. Quid ora
dicunt

dicitis fratres? Nebulones ne perditissimi sunt, qui verba dñi Ioan. 6. cap. recitata, accomodant negotio Cœnæ domini? Videte amici quid dicatis, et quos appelletis nebulones perditos. Cõstat enim nos morem illu habere cõmunem cum veteri ecclesia & præcipuis ecclesiæ doctoribus. Non oportebat doctores ecclesiarum tam faciles esse ad maledicendum ac conuiciandum. Neq; verò ullas nos cuiquam nebulas errorum offundimus. Perspicue & significanter vera & pura dicere & scribere conamur, nebulones ergo aut tenebriones non sumus.

Quid verò hic nobis obijciunt aduersarij nostri? An Fides iustificat. putant nos errare qui ita tribuamus peccatoru remissionem fidei, ut adimamus sacramentis? Quid audios? Vos ne tribuitis iustificationem sacramentis? Vbi ergo illud axioma confessum & pro indubitato iure habitu ab omnibus, Sola fide iustificatur peccator per Christu? Certè ut hac veritas euangelica & apostolica inuiolata subsistat, & incontaminata permaneat perpetuò, nõ dubitant piissimi quiq; nullo modo in participatum iustificationis admittere etiam verè bona opera. Nunc si rectè antagonistas nostros intelligimus in participationem iustificationis insulciunt sacramenta, quorum perceptioni tribuunt remissionem peccatorum, quæ reuera est iustificatio. Credidit Abraham Deo, & id ipsi imputatum est ad iustitiam: inde verò idem circumcissus est, quo opere iustificatus non est, sed signaculum accepit iustitiæ fidei, quæ erat in eius præputio. Disputauit & Augustinus egregie de eo, quatenus sanctificent sacramenta, quæ est. in Leuit. 83. quæ quo-

niam omnibus sunt notissima repetere super sedeo.

Ioan. 6. cap.
reclé appli-
satur Cœna.

Cur verò non adduceremus verba Salvatoris nostri ex cap. 6. Ioan. cum differimus de vera manducatione corporis Christi? Christus enim unum duntaxat habet corpus, quod nunquam mutavit aut deposuit, licet clarificaverit. De hoc ipso suo corpore in mortem tradendo loquitur Ioan. 6. De eodem dicit, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Hoc corpus iubet edere apud Mattheum in cap. 26. Illud ipsum nisi edamus, nullam in nobis vitam habituros asseverat apud Ioan. in cap. 6. ut autem apud Matth. addit, Hoc facite in mei memoriã: ita in Ioãne modum manducandæ carnis suæ, & quidẽ ad vitam explicat ac disertè dicit, Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quicquam. Quod ergo semel, & tunc quidem cū ex professo differeret de vera corporis sui manducatione & sanguinis sui potu, negavit corporaliter haustum prodesse, id alibi veluti oblitus sui ipsius, minime instituisse credendum est, qui certissime nihil suis instituit, nisi utilitate & salute refertissimum. Ergo nihil differunt hi loci, nisi quod apud Mattheum adijcit Symbola. Vnde ingenuè agnoscimus vocabulum Panis, apud Ioannem non significare panem eucharistiæ: qui cum illa Capernaum diceret dominus, nondum fuerat institutus, sed cibum ac sustentationem animæ vivificam. Agnoscimus idem panis vocabulū apud Matth. in 26. significare panem, ut vocant, materialem, qui institutione & sanctificatione domini factus sit sacramentum eius carnis, de quo loquitur utrobique, & Matth. 26. & Ioan. 6. Illic ergo adijcitur à domino Symbolum,

quo multi quidem participant, Christo item carne vitæ eius non item, ut Ioan. 6. docuit participant. Cum autem aduersary nostri pertinaciter contendant impurissimum impurissimumque quemuis sacramento participātem, pariter & vera carne Christi etiam corporaliter participare, videant ne ipsi inter sese distinguenda religiose, parum decenter & pie commisceant atque confundant.

Nihil autem etiam hic variamus à vetustis interpretibus. Augustinus enim de Consensu euangel. verba Cœnæ domini in concordiam redigens, Ioannes, inquit, de corpore & sanguine domini, hoc loco nihil dixit, sed planè alibi multò vberius hinc dominus loquutum esse testatur. Ac videmus non hunc solum, sed alios quoque scripturarum interpretes Græcæ & Latine ecclesiæ doctores omnes, quotquot caput hoc Ioan. 6. exponunt, fuisse & diligenter de Sacramento scribere Cœnæ.

Porrò de Capernaitis non est quod nobis litem moveant, Capernaitæ existimarunt se veram carnem domini manducare oportere. Sciunt etiam fideles non aliud esse cibum viuificum quàm veram domini carnem. Sed in modo & ratione manducationis hi ab illis permultum differunt. Quod enim Capernaitæ corporaliter vel carnaliter faciendum putarunt, nos cum omnibus catholicis spiritualiter fieri statuimus. Claret itaque nos non abuti verbis domini Ioan. 6. pronuntiatis, neque ipsa impie detorquere ad negotium Cœnæ dominicæ.

Corporalem corporis Christi praesentiam & manducationem non congruere cum uera fide.

Atq; hic adhuc grauius irascuntur nobis aduersarij, quod uidelicet negamus corporalem veri corporis Christi praesentiam & manducationem congruere cum uera fide: deniq; quod negamus in tot veterum Symbolis quicquam hac de re esse expressum. Quinimo mirantur nos ista contra ipsos proferre. At nos omnino existimamus merito magnisq; de causis et opportunè, suoq; quod dici solet in loco, proferre. Nam cum aduersarij nostri omnes homines, ex hac carnali manducatione aestimēt, ita ut parum Christianos iudicent, qui in hoc ipsis non accedunt, tametsi per caetera rectè sentiant, mirum sanè videri poterat, si & vetus Ecclesia sic animata fuit, qui factum sit, quod istius carnalis praesentiae & manducationis nullibi disertè meminerit.

Ephesina synodus de esu carnis Christi.

Excipiunt, in Ephesina Synodo disertè satis expressam esse veram carnis Christi manducationem. Saepe verò diximus, saepe repetimus, nos nūquam negasse veram carnis Christi manducationem, quam nobis tradunt sacrae literae & scripta puriora veterum: negant aut illam praesentiam & manducationem, quae conflata est ex hominum placitis. Ea non est spiritalis, neq; etiam crasse carnalis, sed mixtum quid ex utroque, ut intelligamus verū quidem carnē delitescere sub specie panis, ita tamen ne crassum modum imaginemur, sed spirituale quid, quod nihilominus corporale fit, adeoq; quod

quod mirificum & ineffabile sit, credamus. Eum vero modum scriptura nescit. De eo nihil statuit Ephesina Synodus. Dudum aduersarijs nostris responsum est, Cyrillum illa conscripsisse contra Nestorium, qui ponebat in Christo personam humanam, à persona filij Dei prorsus discretam atque seiunctam, ut non intercederet alia coniunctionis ratio, quam dignitatis. Contra illum argumentatur Cyrillus à natura sacramentorum, ad hunc modum, Si caro Christi ita separata esset, à persona diuina, ut seatis, consequeretur illam non esse uiuificam: cumque nos comedamus in sacramentis carnem Christi, ederemus hominis carnem utcumq; sanctificati & excellentis. Sed inde iuxta promissionem non consequeremur vitam eternam. Quod cum falsissimum sit, falsum id esse necesse est, ex quo illud sequitur. Verum de hac re copiosius disseruerunt alij. Primus omnium quod *Transubstantiatio.* ego sciam in Symbolum in-farsit corporalem illam opinionem, definita trāssubstantiatione Innocentius eius nominis tertius, quod in Concilio Lateranen. cōceptum, postea quam latissimè sparsum est per Decretales. Atque utinam expurgassent se hic aduersarij nostri hincere ab omni fermento Papislico. Etenim mihi non videtur satis esse negare transubstantiationem, & retinere interim illam ipsam rei substantiam, de qua isti potissimum sunt solliciti, ut scilicet retineatur corporalis presentia & manducatio. De qua interim etiam ipsi sic se et suam opinionem declarāt, ut nolint videri se huiusmodi tueri presentiam, quæ quā-

titativa vel localis sit. De qua re nunc non differam o-
perosius.

Ceterum quæ adducimus de veritate veri corporis
Christi, antagonista nostri mirificis atq; adeo tragicis ex-
plodunt cachinnis atq; clamoribus. Hæc quidem dicat
philosophia, inquirunt, sed alia docet theologia. Philoso-
phica est ratio, cum dicitur Christi corpus esse in uno lo-
co, in pluribus esse non posse. Addūt, Fædum est autem
Christi corpus in cælo veluti loco alligare. Paulus scri-
bit Christum ascendisse supra omnes cælos: & cælos pe-
netrasse: & altiorem cælis factum esse. Addunt præte-
rea, Sed nullus locus est extra et supra omnes cælos. Itaq;
vel negabunt Sacramentary elatum esse Christum su-
pra omnes cælos, cum ibi non sit locus, vel nō negabunt.
Ita verò admittunt corpus Christi esse sine loco. Et ite-
rum, Quinimo cur non iubeamus, inquirunt, secedere
pondus & molem corporis, domino pascente conuiuas
suos in sacra cæna? Cur nō nitamur omnipotentia Dei?
Cur non discernimus corpus Christi conuinctum diui-
nitati ab alijs corporibus physicis, ut tamen non aufera-
mus veritatem corporis: utcunq; iudicetur contra eius
naturam, ut secedant ab eo locus quantitas & circum-
scriptio localis pondus item & huiusmodi? Habet e-
nim corpus Christi unitum diuinitati suas prærogati-
uas adeoq; alienas à corpore conditiones. Nec potest dis-
solui persona unitas. Scriptura dicit, Verbum caro fa-
ctum est. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de
cælo filius hominis, qui est in cælo. Item, Sedet ad dexte-
ram patris. Ideoq; nihil prohibet asserere Christi verum
corpus

corpus esse ubiq. Quibus omnibus mox hæc ab illis inferitur censura, Ergo quæ Sacramentary in hoc genere adferunt, curiosa & perplexa sunt quæstiones, plena absurditatibus & blasphemys, stultæ rationis argutia & mera ludibria.

Atrocita quidem hæc sunt, sed nondum tamen ea, quæ de veritate corporis Christi adduximus, subruerunt. Dudum obiecta est nobis omnipotentia Dei. Dudum respondimus ex omnipotentia Dei non colligi quidlibet. Nã verbũ Dei modũ nobis omnipotentia Dei ostendit, & ait: Omnia quæcumq; voluit fecit. Vnde Tertull. Erit aliquid et difficile Deo, inquit, id scilicet quodcũq; non fecerit, non quia nõ potuerit, sed quia noluerit. Sed & Theodoretus in Polymorpho suo, Dial. 3. Dñs Deus, inquit, nihil vult eorũ, quæ non sibi suapte natura insunt. Potest aut quæcumq; vult: vult aut quæ sunt suæ natura apta et conuenientia. Et reliqua quæ ibi fuisse de hac causa sequuntur.

Omnipotentia Dei.

Dicimus et nos fædum esse Christi corpus cælo veluti ergastulo includere, ita vt veluti captus aut affixus alligatusq; loco videatur. Proinde non est quod ista nobis obijciat, ac huiusmodi imaginationib. loquutionibusq; quas ipsi confingunt, nos verò planè nõ agnoscimus, nos & nostrã doctrinã reddant omnibus exosam. Non dicimus corpus Christi alligatum esse in cælo, sed dicimus verè sublatum è terris, in cælo nunc versari liberè, pro ratione gloriosi corporis, ideoq; corpus eius in cælo nec stare semper, nec sedere perpetuo, sed prout vult & ratio aeternæ salutis et gaudij dicat versari: nec dissimu-

Cælo Christum includere.

lauimus vnquam sedendi & standi vocabulis ampliora quaedam significari. Quibus addimus interim, verum corpus eius, quod caelo est receptum, non diffundi per omnia, sed caelo accepto, inde Christum vero cum corpore expectari à nobis iudicem, in fine demum mundi rediturum, in nubibus caeli, ad iudicandum viuos et mortuos. Nec pudet nos eius loquutionis, quam à S. Petro dicente didicimus, Oportet Christum caelum accipere, usque in tempora restitutionis omnium, quae loquutus est Deus per os omnium sanctorum suorum à seculo prophetarum. Nec mirum est ita loquutum esse Petrum, cum ascendente in caelos domino, ab angelis didicerit ita de corpore Christi glorioso, loqui. Dicebant enim ad apostolos angeli, Viri Galilaei quid statis intuentes in caelis? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelis. Ideo vero & Lucas, Recepsit ab eis, inquit, ac ferebatur in caelum. Marcus vero, Dominus, inquit, receptus est in caelum, & confedit à dexteris Dei. Haec cum ita habeant, videant aduersarij nostri, an ipsi ex theologia an philosophia suum illud, Extra caelum non est locus, hauserint, an hoc ad apostolos Christi, an ad rixatorem Aristotilem referre possint. Theologia certè quae est doctrina apostolica, constanter docet Christum dominum nostrum vero suo corpore, non disparuisse aut inuisibile factum esse, ascendisse & tamen hic corporaliter manere, sed elatum esse corpore suo in caelum, assumptum aut receptum esse verè in caelum, nube illum suscipiente, & apostolis ipsis in caelum defixis oculis animisque desiderio plenis ipsum consequentibus. Aduersarij illi nostri ita

Extra caelum non est locus.

Ascensio Christi in caelos non est disparitio.

loquuntur de assumptione vel ascensione corporis Christi in cælum, quasi nihil aliud sit quam disparitio, ut sic dicam quædam, qua se tantum inuisibile nobis reddiderit, vel quasi perruptis omnibus cælis, euaserit in ne scio quam regionem ubiqualem et illocabilem, in qua qui sunt, in loco nullo sunt ac simul ubique sunt. Mira profecto hæc est theologia: mirum sapè cælum ostendit nobis pulcher ille canon scripturas de cælo interpretandi, Extra cælum non est locus.

Agnosimus quidem apostoli verba testificantis, *Christus ascendit supra omnes cælos.* Qui descendit idem ille est, qui etiam ascendit supra omnes cælos, ut impleret omnia: sed non agnosimus ubiqualem & philosophicam illam expositionem, Christum ascendisse ad nullum locum vel ad ubique. Nam certum est apostolum noluisse Christum extra cælum collocare, sed usum esse potius amplificatione, qua significaret domini corpus, superatis cælis, in ipsum cælum beatorum sedem nimirum in supremam gloriã esse receptum, quod prius quidem deiectum fuerat ad ignominiam extremam. Etenim opposuit sibi inuicem apostolus diuersa membra, nempe in infimas partes terræ descendere, & supra omnes cælos ascendere. Quis verò collegerit hunc in modum, Christus in infimas partes terræ descendit, ergo in habitata regione nullum locum habuit. Omnes enim intelligunt apostolum hoc loquutionis genere significare voluisse, verum in terras dñi aduentum, & deiectionem eius humillimam. Quis ergo iam ex opposito non intelligat hac loquutione, Ascendit supra omnes cælos, nihil aliud dicere voluisse apostolum, quàm

quod ad Philippen. scriptum reliquit, Extulit illum in summam sublimitatem.

Non oportet id quod apostolus certa quadam ratione protulit, ita morose urgere, quasi dicere voluerit, Christum dominum ita supra omnes caelos ascendisse ut iam necessario in nullo sit caelo, sed ubiq;. Commemorat alicubi Origenes fuisse aliquando in ecclesia homines, nimium addictos literae (fortassis et philosophiae) qui quod David dixerat, In sole posuit tabernaculum suum, huc detorserint, ut non erubuerint docere, quod Saluator noster ascendens e terris in caelum, et corpus suum assumens, perueniret usq; ad eum circulum, qui solis Zona nominatur, & ibi posuisse tabernaculum corporis sui. Non. n. possibile fuisse id ultra progredi. Huc scilicet adduxerat illos nimis rigidum literae studium, et quod Davidis locum neq; illustraret alijs locis, neq; ex materia dicti aestimarent.

Quanquam verò summa illa sublimitas, vel caelum ipsum, aut caelestis gloria, maior sit quam nostra possit assequi infantia, caelorumq; secreta discutere non sit nostrae infirmitatis neq; hoc curiose facere debeat, sicuti alibi S.

August. de
fide et symb.
cap. 6.

August. pie monet, tamē credendum est Christi corpus esse in caelo, ac caelum (quatenus sedes est beatorum) locum manere certum et conveniētem gloriosis corporibus. Credo itaq; secundum meam simplicitatem minime philosophicam benedictam et clarificatam Christi carnem ascendisse supra omnes caelos, ingressam aut in ipsum caelum in sede beatorum in hoc habitare liberè pro ratione corporis gloriosi, non elatum esse extra caelum, ut iam non sit in caelo, et in ullo loco adeoq; nullibi. Ipse enim ore veraci pronunciauit, et dixit,

xix,

xit, *Vbi ego sum, ibi erit & minister meus.* Erunt autem ministri Dei in caelo, non extra caelos aut supra caelos, id est nullibi. Paulus disertè, *Nostra, inquit, conuersatio in caelis est, unde expectamus Seruatorem nostrum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso.* Non opinor autem nostros existimare corpora fidelium die ultimo futura immensã, agnoscant ergo et Christi corpus non esse immensum, ac desinant fabricare caelum alienum ab eo, quod Dominus suis fidelibus parauit, & ipse aperte locum appellauit, dicens discipulis suis, *In domo patris mei mansiones multae sunt: quod si secus esset, dixissem vobis, Vado paraturus vobis locum.* Et si abiero ad parandum vobis locum iterum veniam, & assumam vos ad meipsum, ut vbi ego sum, & vos sitis. Veritas certe ipse caeli conditor clarissime pronunciat esse locum, in quo ipse Christus videlicet sit futurus. Secundo enim repetitur nomen loci & dicitur Christus parare suis locum praeterea et mansionem: ac protinus addit, *Assumam vos ad meipsum.* En assumam, inquit, ad meipsum, non tantum ad me, sed ad meipsum. Nam alibi quoque dixit, *Vbi ego sum, ibi erit et minister meus.* Vbi, inquit, & ibi. Et in praesenti iterum vbi ego sum, inquit, & vos sitis. En, vbi, inquit, ego sum, et vos sitis. Est itaque Christus pro veritate corporis humani in caelo, ut in loco, sed & nos erimus in caelo, ut in loco. De qua re paulo post plura dicentur.

Nesciuit illa ethnicus & prophanus Aristot. sicuti et caetera ignorauit caelestia, ut nihil mirum sit si homo gentilis extra caelum elatus, vbi fuerit, aut quid dixe-

rit, nescierit, illud magis mirandum videtur, homines theologos huic duci cæco se credere, et afferre quæ parū cōgruunt cū certissima spe fidelium. Interim agnosco ingenue Christū secundū naturā diuinā nullo circūscribi vel loco vel cælo, iuxta illud Solomonis, Si cælum et cæli cælorum te capere non possunt, quanto minus domus hæc quam edificauit? Sed de hac re sequentur paulo post plura.

Vt impleret
omnia.

Cæterū urgent aduersarij illud quoq; quod appedit apostolus, Vt impleret omnia. Hanc enim veluti causā lē et explicationē eius appensam esse, quod dixerat Christum ascendisse supra omnes cælos, quia videlicet eā ob causam ascenderit ut omnia vellet sua adimplere præsentia, itaq; sic in cælos elatū esse, ut nihilominus inferiora hæc omnia impleat, & ubiq; præsens sit totus et integer. Cæterum affirmamus etiam nos Christū suā præsentia implere omnia, sed secundum eam naturā quæ ubiq; est, nō secundū eā quæ ubiq; non est. Dicimus præterea verbum implendi referre oportere ad ea, quæ de Christo sunt prædicta. Nā paulo ante hæc verba adduxit testimoniū ex Psalmis, Ascendit in altum, captiuā ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Rursus sicut in 1. cap. huius ad Ephes. epistolæ, ita hic denuo inculcat Christum elatum in cælos, plenitudinem esse omnium fidelium. Nā & alibi legimus, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Item, In Christo estis cōpleti.

Remouere
quantitatem
& locum à
corpore Christi.

Si verò serio arbitrantur aduersarij religiose se remouere à corpore Christi pondus & molem, pascente damini conuiuas suos in Cæna sua, cur obsecro tantopere

re & veluti hereticam labem in nobis persequuntur, quod cum ipsi faciunt laudi sibi ducunt, & veluti orthodoxum predicant? An verò aliud est remouere à corpore Christi molem et pondus, et aliud asserere Christum quidem adesse ac pascere, sed non corporaliter? Ergo cū etiam vobis iubentibus & vestro exemplo pondus et molē corporis remoueamus, quid ita in nos debachamini, cur apud ecclesias omnes nos veluti impostores et hereticos desertis? Videte fratres, videte ne Andabatarū more pugnetis. Habēt oculos qui hæc nostra legūt, habebit et posteritas iudiciū, et fortassis purgatiuis ab affectib. prauis, quàm forte nunc multi habeant.

An verò corpus dñi nostri Iesu Christi vere humanū ea de causa alienas à corpore humano cōditiones sibi sumpsit, quia cōstet ipsum à verbo eterno in utero virginis inseparabili cōiunctione esse assumptū, iā olim orthodoxe, docte et breuiter expositum est à beata memoriæ ampliss. pijsimo eruditissimoq; viro D. Ioach. Vadiano Cos. Sangallen. cū in Epistola quam ad me scripsit, tum in alijs eius libris cōtra Casparē Schuenckfeldiū editis: et sequentur in nostris quoq; eadem de re aliqua.

Quoniam enim in hac causa aduersarij nostri nos grauissime insectantur & impingunt nobis blasphemias, absurditates, stultæ rationis argutias & mera ludibria, utpote qui relicta theologia sincera ad philosophiā impurā concesserimus, indeq; doctrinam nostram fulciamus, sed & alibi Nestoriana labis suspitione nos premere videantur, paucis & perspicuis comemorabo, quam sincere in hac causa sentiamus & doceamus, et

quod nihil noui, nihil philosophici, adeoq; nihil in uniuersum hic proferamus, quod non didicerimus ex scripturis canonicis, & scriptura consentientibus patribus (hactenus enim ipsorum testimonys utimur: alioqui eorum autoritate primi nos non sustinemus) vetustis, cum quibus uti & cum orthodoxa & catholica ecclesia consentimus, quo nomine à bonis uiris orthodoxi & catholici, non heretici Nestoriani ue appellandi sumus.

De utraque in Christo natura inpermixta, in una indiuisa persona.

Christus uerus
Deus &
homo.

Credimus & docemus scripturis sanctis instructi & totius ecclesie ueteris consensione inducti Christum dominum nostrum Deo patri consubstantialem esse secundum diuinitatem, nobis autem consubstantialē esse secundū humanitatem, ut idem sit et permaneat uerus & naturalis Dei & hominis filius, Deus et homo uerus. Testimonia diserta, copiosa et irrefragabilia dudum adduximus in libris nostris, unū et alterū nūc sufficere arbitramur. Ioā. dicit, In principio erat uerbum, et uerbum erat apud deū, et deus erat uerbum. Et uerbum caro factum est, et habitauit in nobis. Idē Ioā. in sua canonica. Omnis spiritus, inquit, q̄ confitetur Iesum Christū in carne uenisse, ex deo est: & omnis spiritus qui non confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo non est. Et iterum, Nos sumus in uero, in filio eius Iesu Christo: hic est uerus deus & uita aeterna. Paulus uero, Cum Iesus Christus, inquit, esset in forma Dei, non rapinā arbitratus est, ut esset equalis Deo, sed semetipsum

exinaniuit forma serui sumpta, in similitudine hominū
constitutus, et figura repertus ut homo. Addimus istis
diuersas illas naturas diuinitatē & humanitatem con
iunctas esse & unitas in vna inseparabili persona: ita
tamen, ut adhuc in vnitae personae naturarū proprie
tates extant aut permancant illasē, non tollantur aut di
spereant, aut confundantur, ex duabus vna duntaxat
constituta natura. Agnoscimus enim vnum duntaxat
Christum, verum Deum & hominem verum.

Coniunctionis autem vel vnionis huius modum scri
ptura simpliciter exponit, & dicit: Deus homo factus
est. Ioannes enim dicit, Verbum caro factum est. At ne
quis suspicetur nos confiteri verbum conuersum esse in
carnem, cum orthodoxis huiusmodi expositionem ad
iungimus, Deus assumpsit hominem vel naturam hu
manam, manens inconvertibilis. Expositionem autem
hanc didicimus ex Apostolo, dicente: Filius Dei nuspiā
angelos assumit, sed semen Abrahæ assumit. Dicimus
autem carnem verbo, non ut alienam, sed ut propriam
vnitam indiuisibiliter: non nescientes, quæ ob hanc rem
fuerint inter veteres contentiones.

Quod autem proprietates naturarum impermixtas
aut inconfusas retineat Dominus noster, ipsemet Pha
risæis ostēdit testimonio Dauidis ex Psal. 110. apud Mat
thæum in cap. 22. Isaias quoq; dixit: Ecce virgo concipi
et, & pariet filiū, & vocabunt nomen eius Immanuel,
id quod est, nobiscum Deus. Idem propheta: Puer, in
quit, natus est nobis, & filius datus est nobis. Micheas
quoq; dixit: Ex Bethlehē prodibit mihi, qui dominator

Coniunctio
vel vnio na
turarum.

Proprietates
naturarum
integras &
illas perma
nere.

fit in Israele: & exitus eius à seculo, à diebus aternitatis. Sed & Paulus ad Romanos: Vocatus sum, inquit, ad annunciandum Euangelium de filio Dei, qui factus est ei ex semine David, secundum carnem, qui definitus est filius Dei per potentiam, &c.

Vna indiuisa persona.

Ita verò in unitate personæ indiuisus manet Dominus noster, ut ipse Dei filius, cuius generationem nemo enarrauerit, nasci dicatur ex virgine. Nam, Quod ex te nascetur, ait ad virginem angelus, filius Dei vocabitur. Ac nisi fateamur ex virgine Dei filium esse natum, consequetur illam nudum genuisse hominem. Legimus ergo alibi, Dominum gloriæ esse crucifixum.

Communicatio idiomatica

Et Apostolus: Sanguis, inquit, filij Dei emundat nos ab omni peccato. Denique extant huius generis plurima ubique in sacris testimonia. Caterùm ea loquendi figura appellatur ab alyis ἀλλοίωσις alteratio vel mutatio, à Ioanne Damasceno vocatur ἀντίδοσις, mutua largitio vel alternata attributio. Vulgò dicitur Communicatio idiomaticum, nempe cum alteri naturæ ea proprietas communicatur, quæ propria est alterius. Verbi gratia: Nemo ascendit in cælum, ait Dominus, nisi qui descendit è cælo, filius hominis qui est in cælo. Certè non erat humana natura tunc in cælo, cum loqueretur ista Dominus, sed erat in terra: quia verò assumpta est caro in societatem vel unionem diuinitatis, huius proprium, humanitati communicatur. Agnoscit hæc ipse etiam Cyrillus libro de incarnatione unigeniti, capite 26. Agnoscunt illam expositionem & alij interpretes. Ac copiosius alibi dictum est de

de hisce loquutionibus.

Diligenter verò admonemus, ne quis propter vni-
 onem indiuisam, inter naturas quoq; nō distinguat easq;
 confundat. Pulchrè enim Theodoretus Dialog. libro 3.
 Sciendum est, inquit, quod nominum confusio nō facit
 naturarum confusionem. Rursus nemo existimet se
 dissociare aut diffuere vnitatem personæ, ac ex vna
 se facere duas, cum cuiuslibet naturæ proprium illud
 suum tribuit. Id ipsum beatus Athanasius (sicuti &
 totum negotium, de quo hucusque disseruimus) si-
 gnificantissimè exposuit in Symbolo suo, & dixit:
 Dominus noster Iesus Christus Dei filius Deus &
 homo est. Deus est ex substantia patris, ante secula ge-
 nitus: et homo ex substantia matris, in seculo natus. Per-
 fectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali et hu-
 mana carne subsistens. Aequalis patri secundum diui-
 nitatem, minor patre secundum humanitatem. Qui li-
 cet Deus sit et homo, nō duo tamē, sed vnus est Christus.
 Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed
 assumptione humanitatis in Deum. Vnus omninō non
 confusione substantiæ, sed vnitatem personæ. Nam sicut
 anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus &
 homo vnus est Christus. Ab hac similitudine non ab-
 horruit Theodoretus, qui allatis pluribus scripturæ ex-
 emplis, hæc illustrat tertio Dialogo, & ait: Natura-
 lem animæ & corporis vniōnem non soluimus, sed
 nec à proprijs corporibus animas separamus, sed ea
 quæ sunt naturarum propria, consideramus. Quan-
 do ergo dicit scriptura: Extulerunt autem Stepha-

Qui propriis
 suum sua cui
 que nature
 tribuit, perso
 nam non di-
 uidit.

num viri pi, & fecerunt planctum magnum super ipsum, dices ne animam cum corpore esse sepultam? Non opinor. Et quando audieris iacob patriarcham dicentē: Sepelire me cum patribus meis, intelligis id de corpore, non anima esse dictum. Et mox: Nos recte distinguimus & dicimus animas esse immortales, sola autem corpora patriarcharum sepulta esse in spelunca duplici. Ita nos quoq; dicere consueuimus: In hoc vel illo loco hic sepultus est: & non dicimus, Corpus huius vel illius, sed hic vel ille. Quicumq; autem sana mentis est, scit nos loqui de corpore. Ita cum Euangelistae toties meminissent corporis Christi sepulti, tandem personae nomen posuerunt, & dixerunt: Iesum positum esse in monumento. Et reliqua Beatus quoq; Vigilinus martyr diligenter in his explicandis laborans libro contra haereses i. manifestissime ostendit proprietates naturarum distinctas, unionem personae non discindere, ut ideo consequatur duas Christi esse personas, quod duae in ipso extent distinctae non confusa naturae. Metuendum est, inquit, ne isti qui inanissimo metu utriusq; naturae proprietatem iccirco nolunt accipere, ne videantur duos Christos inducere, similiter nobis & de Trinitate quaestionem aliquam moueant, ut quia sunt quaedam propria patris, quae nec ad filium nec ad spiritum sanctum pertinent, & sunt quaedam propria filij, quae nec ad patrem, nec ad spiritum sanctum pertinent: & sunt quaedam spiritus sancti, quae nec ad patrem nec filium pertinere monstrantur, tres a se inuicem separatos, crimentur catholicos colere deos. Et post commonstrata personarum in trinitate propria:

Si ergo, inquit, hæ tres personæ habentes singula suas proprietates, quibus significande distinguantur, nõ quibus separentur, vnus est Deus, quomodo filius salua vtriusq; natura proprietate, non vnus est Christus? Adicit, Nam & in homine pleraq; inuenies ita proprietate quadam sequestratius distincta, vt si & ibi calumniari volueris, de vno homine multos facias. Et post longam & euidentem horum declarationẽ, ne doctrinam suam fulcire videretur parabolis, subiungit & ait: Seductorum temeritas, quæ pro numero naturarum diuersitatem ingerit personarum, apostolica est auctoritate frangenda & penitus conterenda. Et reliqua, quæ ibi fusius commemorantur ex scripturis.

Non possum hic dissimulare, cum hæc res mirificam Nestorius et Eutyches. lucem huic causæ inferat, Nestorium hæreticum confessum esse duas quidem naturas, sed totidem etiam asseruisse personas. Docebat enim verbum, quod & superius monuimus, carni nõ unitum esse in eandem personam, sed inhabitasse duntaxat. Vnde & beatam virginem deiparam vel Dei matrem appellari vetabat. Illam carbonariam, quod dici solet, vitare volens Eutyches, incidit in calcariam. Nam constituēbat in Christo vnā duntaxat naturam, eamq; ex diuina & humana compositam, id est, confusam. A cuius delirio nõ multum abfuerunt, qui postea appellati sunt, Monothelitæ.

Nestorium grauitè oppugnauit Cyrillus Alexandrinus episcopus, congregata etiam Alexandriae provinciali synodo, vnde & tertiam ad Nestorium scriptam epistolam, cui multum celebrata illa duodecim capi Cyrillus oppugnat Nestorium.

ta unà cum Anathematismis adiunxit. Porro hæc multis ipsiq; grauibus viris, imprimis Ioanni Antiocheno, deinde multis alijs, potissimum eius prouinciae episcopis, in quibus erant Achatius Beroënsis annos natus 110. Paulus Emysenus, Ibas Edessenus, & sapiens ille (uti à Nicephoro & alijs appellatur) Theodoretus Cyrensis episcopus, suspicionem prebuerunt, quasi Apollinaris errorem, qui diuinitatem cum humanitate confundebat, renouare et confirmare videretur. Inde Theodoretus (qui postea ut orthodoxus in Synodo Chalcedonensi collaudatus est) iubente archiepiscopo suo Ioanne, in capita illa Cyrilli scripsit: quæ & mox ceu affinia Apollinaris dogmatibus, ab Orientalibus maxime episcopis damnata sunt, approbantibusque Imperatoribus Theodosio & Valentiniانو author eorum sede episcopali amotus est. Hic verò facta declaratione & apologetico edito ad Orientalium obiectiones, vulgataque Antithesi aduersus Theodoretum reprehensiones, ostendit non Apollinaris se dogma reparare, sed Nestorij eorumque dogma refellere, qui communem pro nobis hominem subisse mortem asseuerabant. Ideoque in duodecimo anathematismo, non ut illi existimabant, cum diceret, verbum Dei carne passum, naturæ proprietatem, sed personæ unitatem spectasse. Sic enim hanc loquutionem explicat in Antithesi, & ait: Quando carne dicitur pati, non ipse in propria natura intelligitur pati: ipsius enim factum est unitum sibi corpus. Et mox: Aliud est, inquit, dicere pati in carne, & aliud simpliciter dici pati diuinitatis

Quomodo de
us passus.

nitatis naturam. Quia enim idem Deus simul est ac homo, impassibilis quidem, quantum ad diuinitatis at-
tinet naturam: passibilis vero secundum humanita-
tem. Quid hic absurdi, si dicatur pati in eo, quod pati po-
test: qui mansit impassibilis in eo, quod pati non potest.
Hac declaratione facta, & apologia Imperatoribus ex-
hibita, non modo reconciliatus est Cyrillus Orientali-
bus & omnibus pjs, sed & episcopatus suo restitui-
tus. Idem Cyrillus in Ephesina Synodo cap. 13. signifi-
cantissime loquens: Sic illum dicimus, ait, & passum
esse & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua na-
tura sit passus, aut plagas aut clauorum transfixiones,
aut alia vulnera susceperit: Deus enim incorporalis ex-
tra passionem est: sed quia corpus illud, quod ipseus pro-
prium factum est, hoc sustinuit, ideo hac omnia pro
nobis ipse dicitur passus. Inerat enim in eo corpore,
quod patiebatur Deus, qui pati non poterat. Simili
modo & mortem ipsius intelligimus. Immortale e-
nim & incorruptibile est naturaliter & vita & vi-
uificans Deus verbum: sed quia corpus ipsius propri-
um, gratia Dei (iuxta Pauli vocem) pro omnibus mor-
tem gustauit, ideo ipse dicitur mortem pro nobis passus:
non quod ipse mortem esset expertus, quantum ad ipsi-
us naturam pertinet (insania enim est hoc vel senti-
re vel dicere) sed quod, ut diximus, vera caro ipse-
us mortem gustauit. Tantum Cyrillus.

Et quidem nihil aliud requirebat Theodoretus, *Significan-*
nisi ut ad hunc modum significanter & dilucide *ter loqui.*
sancti viri, quod sentiebant, explicarent. Nam in fine

operis Dialog. 3. sic scriptum reliquit: Qui Deum verbū carne passum affirmant, rogentur quid sentiant. Et si dicere quidem ausi fuerint, quod corpore affucto diuina natura dolorem subijt, discant diuinam naturam animæ usum non impleffe. Etenim Deus verbum animam cum corpore suscepit. Sin autem hoc dictum, ut impium & blasphemum auersentur, dicant autem carnem quidem natura esse passam, Deum autem verbum passionem utpote propriae carnis, sibi accommodasse, ne perplexas verborum tendiculas tenebrasq; offundant, sed peruersi dicti sententiam, apertè pronuncient. Huic enim interpretationi eos suffragantes habebunt, qui sacram scripturam sequi volunt. Hac ille.

Eutyches op
pugnatus &
damnatus.

Porro Eutychen & Dioscorum unā cum reliquis Eutychianorum schola cōstanter oppugnarunt Flavianus Constantinopoleos & Leo Romanae ecclesiae episcopi. Extant Epistolae hac de re scriptae non paucae inter Leonis epistolus, ut 3. 4. & 5. item insignis illa ad Palaestinos, quae ordine numeratur 41. itē memorabiles duae ad Leonem Imperat. Coacta est tandem, Martiano imperante, contra Eutychianos œcumenica illa Chalcedonensis Synodus Patrum 636. qui in hanc sententiam concorditer desinuerunt, Patrum vestigijs insistentes, unū atq; eundem profitemur esse filium Dominum nostrum Iesum Christū, & una voce omnes depredicamus perfectum eundem in diuinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum eundem, ex rationali anima & corpore: consubstantialē patri, secundum diuinitatē: cōsubstantialē autem nobis

nobis, secundum humanitatem, per omnia nobis equalē, absq; peccato. Ante secula quidem ex patre secundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundē propter nos et propter nostrā salutem, ex Maria virgine & Dei genitrice secundū humanitatem genitum, unū & eundem Iesum Christum filium & Dominū unigenitum, in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indiuise, in segregabiliter cognitum atq; de pradicatū, haudquaquam naturarum differentiam unione tollente, sed proprietatem potius utriusque naturæ conseruante, quæ in personam vnā & subsistentiam vnā concurrit: non veluti in duas personas dissipatum aut diuisum, sed unum & eundem filium unigenitum Deum verbum, Dominum nostrum Iesum Christum: quemadmodum antiquitus propheta, & ipse de seipso nos docuit Christus, & Symbolum patrum nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis constitutis, sancta & vniuersalis Synodus decreuit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere.

Pulchrè his consentiunt ecclesiasticæ definitiones, Definitio ec-
clesiastica. quæ in hunc modum habent: Non pater carnem assumpsit neque spiritus sanctus, sed filius tantum, ut qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius: ne filij nomen ad alterum transfiret, qui non esset æterna natiuitate filius. Dei ergo filius factus est hominis filius, natus secundum veritatem naturæ, ex Deo Dei filius, &

secundum veritatem naturæ, ex homine hominis filius: ut veritas geniti, non adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate filij nomen nascendo haberet, & esset verus Deus & verus homo unus filius. Non enim duos Christos, neque duos filios fatemur, sed Deum & hominem unum filium: quem propterea unigenitum dicimus, manentem in duabus substantijs, sicut ei naturæ veritas contulit: non confusis naturis neque immixtis, sicut Timothiani volunt, sed societate unitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transiit: non naturæ versibilitate, sicut Apollinaristæ dicunt, sed Dei dignatione, ut nec Deus mutaretur in humanam substantiam, assumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in Deum. Quia mutatio vel versibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem substantiæ facit.

Paria his scribit per omnia Tertullianus sub finem libri contra Praxeam editi.

Christi Domini corpus diuinitati coniunctum non ubiq; esse, sed in loco.

Est enim hæc definitio de utraque Christi naturæ in una indivisa persona semper ad hunc modum, quem exposuimus, tradita in Christi Ecclesia, à sanctis omnibus, etiam ante Synodum Chalcedonensem: et post ipsam continuè, sanctissimis & doctissimis quibusq; disertè exprimentibus sanctū Domini corpus diuinitati adiunctū, propter veritatē humanæ naturæ, non ubiq; esse, sed in loco. Adduxerunt quidē aduersarij nostri longo catalogo clarorū nostræ ætatis ministrorū Ecclesiæ testimonia, quibus

Farrago consentientium.

quibus astruere volunt corpus Christi assumptū à diuinitate, et sublatū in cœlos ad dexteram patris, esse ubiq̃. Ego verò ut illos, quorū testimonia adduxerūt, veneror propter eximia ipsis à Domino cōcessa dona, & propter beneficia ecclesiæ præstita, ita sat scio, ipsos qui uiuūt adhuc, pro sua modestia, nō agrè laturos, si videāt me hac in causa malle sequi disertā scripturæ diuinæ testimonia et consensum totius ecclesiæ catholicæ, cuius sententiam doctores aliquot insignes significantissimè expresserunt, testificantes Christi corpus non esse ubique, sed pro veritate sua in loco.

Non piget me hic imprimis recitare, & repetendo inculcare omnibus hominibus, nedum aduersarijs nostris, beati Augustini sententiam, utpote illustrē admodum & minimè ancipitē. Noli dubitare, inquit ad Dardan. epist. 57. ibi nunc esse hominē Christum Iesum, unde venturus est, memoriterque recole & fideliter tene Christianam confessionem (en appellat Christianam, non hæreticam confessionem) quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad dexteram patris: nec aliunde, quàm inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et sic venturus est illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cœlum, id est, in eadem carnis forma atque substantia: cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundum hanc formam non est putandus ubiq̃ diffusus. Cauendum est enim (obseruate mihi hoc Cauendum est) ne ita diuinitatem astruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non est autē consequēs, ut

Christi corpus non ubique.

quod in Deo est, ita sit ubiq³, ut Deus. Nam & de nobis veracissima scriptura dicit, quod in illo vivimus movemur & sumus: nec tamen sicut ille, ubique sumus: sed aliter homo ille in Deo: quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est, & utrumq³ est unus Christus Iesus: ubiq³ per id quod Deus est, in cælo autem per id quod homo.

De testimo-
nio August.
ad Dardanii

Miserè hic se torquent & luctantur aduersarij, ut hunc locum nobis ex manibus extorssisse videantur: sed frustra. Claritas enim eius omnes sutelas & artes illorum dissipat. Aiunt illum non esse ab August. de cæna Domini scriptum, & ideo nihil facere ad nostrum propositum. At scriptum esse negare non possunt de vero corpore Christi & eius ingenio. An verò isti aliud quàm verum et naturale Domini corpus contendunt exhiberi in cæna? Si ergo verum Domini corpus exhibetur in cæna, ut ipsi se explicant et dicunt corporaliter: at veri corporis natura non fert, ut per omnia diffusum sit ubiq³, sed maneat potius locale: rursus autem per innumera loca celebretur domini conuiuium sacrum, dicant nobis obsecro, quomodo ad propositum nostrum nihil faciat hic Augustini locus, aut quomodo verum & naturale Domini corpus corporaliter exhibeatur & sumatur à cænantibus? Non habet aduersarij, quo se hic explicent, nisi cõcesso nostro illo spiritali et sacramentali modo, corporaliq³ illo suo modo neglecto atq³ præterito. Interim applaudunt sibi & subinde repetunt, sibi probe convenire cum Augustino, & hunc vicissim consentire cum ipsis.

sis. Scilicet. Vident sanè qui purgatoribus vtuntur oculis, Augustinum misere ab illis vexari et per crines trahi, nec tamen in consensum compelli posse. Illud verò in hac tractatione minimè dissimulandum videtur, quod illustribus & minimè ambiguis locis Augustini, testimonia eius alia opponunt, & ea quidem petita ex sermonibus de Tempore & sanctis, & ad fratres in heremo: cum interim ignorare non possint, quæ sit de his eruditorum censura. Candorem ergo hic requiro.

Clarissimus eiusdem authoris locus est in eadem epistola: Christum, inquit, Dominum nostrum unigenitum Dei filium, æqualem patri, eundemque hominis filium, quo maior est pater, & ubique totum præsentem esse non dubites tanquam Deum, & in eodem templo Dei esse tanquam inhabitantem Deum, & in loco aliquo cæli propter veri corporis modum. Quo dicto nescio si quid instituto nostro aliud possit vel fingi accommodatus. Christi corpus in loco.

Idem, siue alius quispiã vir piissimus & doctissimi. contra Felicianum Arianum cap. 10. Non ego in Christo, inquit, susceptam carnem perpetuitate diuinæ generationis extendo, nec vniuersam deitatem corporei ortus ætate cõcludo. Quia idem in diuinitate author est rerũ, qui in carne redemptor est hominum, idem impassibilis in se, qui passus in corpore. Et reliqua.

Est alius eiusdem authoris locus vnus & alter in 50, Tract. in Ioan. Quos utcunque anhelent & satagant, nullo fuce, sicut ne illos quidem adductos ex epist. ad Dardan. obducent, quo minus niteant et clarissimos de

se radios veritatis profundant. Ibi, Secundum presentiam maiestatis, inquit, semper habemus Christum, secundum presentiam carnis recte dictum est discipulis, Me autem non semper habebitis. Habuit enim illi ecclesia secundum presentiam paucis diebus: modo fide tenet, oculis non videt. Et idem iterum in eodem Tract. paulo ante alloquens Iudaeum, dicentem: Quem tenebo? absentem? quomodo in caelum manum mittam, ut ibi sedentem teneam? Respondet, Eadem mitte et tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde. Quoniam Christus absens etiam praesens est. Nisi praesens esset, a nobis teneri non posset, sed quoniam verum est, quod ait: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi, et abiit, et hic est, et rediit, et nos non deseruit. Corpus enim suum intulit caelo, maiestatem non abstulit mundo.

Idem Tract. in Ioan. 107. Restat, ait, ut secundum id, quod ipse etiam in mundo prius erat, in mundo se dixerit iam non esse, profecto presentia corporali, mundo scilicet absentiam suam iam cito futuram, illorum autem tardius, per hoc ostendens, quod se iam non hic esse, illos autem hic esse dixit, cum et ipse hic et illi adhuc essent. Et mox: Et adiecit, Et ego ad te venio, sic exponens quodammodo cur dixerit, iam non sum in mundo. Comendat ergo eos patri, quos corporali presentia relicturus est.

Ab Augustini expositione nihil disidet beatus Pater Cyrillus. Nam lib. in Ioan. 6. cap. 14. Etsi Dominus corporis sui presentiam, inquit, hinc subduxerit, maiestate tamen diuinitatis semper adest.

Idem libro 9. cap. 21. Paruo tempore, ait, unà cum discipulis fore se Christus ait, non quia penitus ab eis recessurus erat, nobiscum enim est semper usque ad consummationem seculi, sed quia non erat sicut prius cum eis conuicturus. Propè enim iam tempus erat, ut etiam in cælos ad patrem abiret. Credere autem oportet fideles, quamuis à nobis corpore absit, virtute tamen sua omnia & nos gubernari, adesseque semper ipsum omnibus, qui eum diligunt. Propterea dicebat: Amen dico vobis, ubicunque sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Nam quemadmodum, quando ut homo in terra conuersabatur, tunc etiam cælos implebat & angelorum consortia non relinquebat, eodem nunc modo cum sit in cælis cum carne, terram tamen replet, & cum eis est qui ipsum diligunt.

Idem lib. 11. cap. 21. Putabant, inquit, discipuli absentiam Christi, ut hominis dico, Deus enim ubique est, multorum eis incommodorum causam futuram, cum non adesset qui ab omnibus eos possit malis eruere. Sed oportebat (dicā enim liberè) si luminaria orbis postea facti sunt, nō solum in carnem Christi, verum etiā in deitatem respicere: quæ quamuis oculis non cernatur, adest tamen semper summa cum potestate. Nec quicquam est, quod prohibere possit, quin omnia repleat, & quod velit peragat. Non enim loco aut dimensionibus circumscriptibilis natura diuina est. Quare cum Deus & homo Christus verè sit, oportuit eos intellexisse ineffabili Deitatis potestate unà cum eis semper

futurum, etiamsi carne abesset. Iccirco enim ipse quoque in superioribus dicebat: Pater sanctè serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: aperte significans deitatis ratione, non carnis presentia, eos posse seruari: quippe ipsa etiam caro non à se sancta fuit, sed conuentione uerbi ad uerbi uirtutem quodam modo reformata, salutis atque sanctificationis participantibus causa est. Non ergo carni, ut caro est, operationis diuinæ uirtutem, sed naturæ uerbi attribuimus. Et cap. 22. Vbique tam deitatis dignitatem, quam conuenientem homini mensuram personæ suæ attribuit. Non enim abiicit neque negat, quod à nobis assumpsit. Item, Discipulis intelligendum relinquit non minus se absentem, quam præsentem eis salutem allaturum, & qua ratione, cum adesset ut homo, ea etiam absentem seruare posse, &c.

Theodoretus Cyrensis episcopus uir doctiss. & pyssimus tres scripsit Dialogos de Incarnationis Domini-
cæ Sacramento, quorū alterū inscripsit Inconfusum, utpote in quo euidentissimè & luculentissimè demonstrat, humanam naturam licet assumptam à uerbo, integram tamen inuiolatamq; manere, etiam in cælos sublata & collocata ad dexteram patris. Cum enim inter alia Eranistes, id est emendicator (hunc enim inducit loquentem & undiquaq; colligentem, corradentem aut conquirentem argumenta pro conuertibilitate & confusione naturarum, &c.) obiceret: Postquā in cælū assumptus est Dominus, nō existimo te dicturū, eum nō fuisse cōuersum in naturā diuinitatis: inducit Theod. Orthodoxū respondentē et dicentē: Ego quidē nō dixerim

dixerim, humanis rationibus persuasus, nec sum adeo audax & temerarius, ut dicam aliquid, quod sacra scriptura silentio præteryt. Sed tamen audiui diuini Paulum clamantem, Statuit Deus diem, in quo iudicaturus est terrarum orbem, in iustitia, per virum, quæ præfignyt, fidem præbens omnibus, suscitans è mortuis seipsum. Didici etiam à sanctis angelis, quod veniet eo modo quo viderunt ipsum discipuli euntem in cælum. Viderunt autem naturam circumscriptam, non eam quæ circumscribi non potest. Audiui autem ipsum etiam dominum dicentem, Videbitis filium hominis venientem in nubibus cæli. Scio vero esse circumscriptum quod videtur ab hominibus. Videri enim nõ potest natura quæ non potest circumscribi. Dominum quoq; dicentem audiui, Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli. Porrò autem & sedere in throno gloria, et statuere quidem agnos à dextris, hædos verò à sinistris, id quod circumscriptum est, significat. Et reliqua. Non causabuntur aduersarij nostri hæc esse philosophica, quæ videt per spicuis locis scripturæ communita. Debellent itaq; hunc Theodoretum vna cū alijs sanctis quos eis opposuimus, deinde conuertant rursus arma sua contra nos.

Dydimus quoq; Alexandrinus scriptor vetus & confessor Christi constantissimus, in precio, quod mirum tamẽ videri poterat, apud Iulianum Imperat. habitus, cuius libros de Spiritu sancto vertit è Græca in Latina, beatus Hieronymus, circumscribi asserit palam creaturas: Non negabunt, opinor, aduersarij carnem Christi be-

nedictam esse creaturam. Unde non video quomodo negare possunt ipsam esse circumscriptam. Verba Didymi, si quis requirat, hæc sunt: Ipse spiritus sanctus, si unus de creaturis esset, saltē circumscriptam haberet substantiā, sicut uniuersa quæ facta sunt. Nā et si nō circumscribantur loco & finibus inuisibiles creaturae, tamen proprietate substantiæ finiuntur. Spiritus autē sanctus cum in pluribus sit, non habet substantiā circumscriptam. Et mox post adducta dñi verba, Accipietis virtutē superueniētis spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes vsq; ad fines terræ. Si ergo hi in extremis finibus terræ, ob testimoniu dñi constituti, distabant inter se longissimis spacys, aderat autem eis inhabitator spiritus sanctus, incircumscriptam habēs substantiam, demonstratur angelica virtus ab hoc prorsus aliena. Angelus quippe qui aderat (verbi gratia) Apostolo in Asia oranti, non poterat simul eodem tempore adesse alijs, in cæteris partibus mundi constitutis. Et reliqua.

Si verò negāt aduersarij nostri corpus Christi circumscriptibile et locabile esse, pari ratione euacuabūt alteram naturam in Christo, humanā utiq; quæ veluti ab sorpta per diuinitatem & iam tota esse deificata, hoc est in naturam diuinitatis conuersā, videri poterat.

Beatus Vigilus martyr et episcopus Tridē. contra omnis generis hæreses, præcipue autem contra Nestorij et Eutychis hæresim doctos, pios & luculentissimos scripsit libros, pro orthodoxa & catholica fide: in libro 4. inter alia disputans contra Eutychianos. Si verbi et carnis una natura est, inquit, quomodo cum verbū ubiq; sit,

fit, non ubiq; inueniatur & caro? Nāq; quando in terra fuit, non erat utiq; in cælo: et nunc quia in cælo est, non est ubiq; in terra: et in tantū nō est, ut secūdū ipsam Christiū spectemus venturū de cælo, quem secūdū verbū nobiscum esse credimus in terra. Igitur secūdū vos (obseruent hęc aduersarij nōstri) aut verbū cū carne sua loco continetur, aut caro cum verbo ubiq; est. Quādo vna natura contrarium quid & diuersum non recipit in seipsā. Diuersum est autem & longe dissimile, circūscribi loco et ubiq; esse. Et quia verbū ubiq; est, caro autem eius ubiq; non est, apparet vnum eundemq; Christum vtriusq; esse nature, & esse quidem ubiq;, secūdū naturā diuinitatis suæ, et loco contineri, secūdum naturam humanitatis suæ: creatum esse, & initium non habere: morti subiacere, et mori non posse: quod vnū illi est ex natura verbi, qua deus est, alterū ex natura carnis, qua idem Deus homo est. Igitur vnus Dei filius idemq; hominis factus filius, habet initium ex natura carnis suæ, & non habet initium ex natura diuinitatis suæ, creatus est per naturam carnis suæ, et non est creatus per naturam diuinitatis suæ: circūscribitur loco per naturam carnis suæ: & loco non capitur per naturam diuinitatis suæ: minor est etiam angelis per naturam carnis suæ, & æqualis est patri secūdum naturam diuinitatis suæ, & mortuus est natura carnis suæ, & non est mortuus natura diuinitatis suæ. Hęc est fides & confessio catholica, quam Apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vsq; custodiunt. Hęc Vigilus martyr. Au-

diunt rursus aduersarij nostri, fidem expositam, & eã quidem non absurdam, non physicam aut philosophicam, sed vere orthodoxam catholicam Christianam, ac illam ipsam, quam nos hodie tenemus constanter et tradimus ecclesijs concorditer. Plura huius generis alia, et ipsa non dubia, sed certissima & apertissima ex illo auctore possem proferre, sed remitto cupidum lectorem ad ipsum auctorem.

Beatus Fulgentius Africarum eccles. episcopus elegantes & pios scripsit libros de mysterio incarnationis dominicæ ad regem Trasimundum, ac in 2. libro explicans illud domini, Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo, dicit, Non hoc dixit Dominus, quia humana Christi substantia fuerit ubiq; diffusa, sed quoniam vnus idemq; filius Dei atq; hominis filius, verus Deus ex Patre, sicut verus homo ex homine: licet secundum veram humanitatem suam, localiter tunc esset in terra, secundum diuinitatem tamen, quæ loco nullatenus continetur, cælum totus impleret & terram, Et reliqua.

Idem eodem libro, Vnus idemq; homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex patre, vnus idemq; secundum humanam substantiam absens cælo, cum esset in terra, & derelinquens terram, cum ascendisset in cælum, secundum diuinam vero & immensam substantiam nec cælum dimittens, cum de cælo descendit, nec terram deserens, cum in cælum ascendit. Quod ipsius domini potest certissimo cognosci sermone, qui ut localem ostenderet humanitatem suam, dixit discipulis suis,

fuis, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. De Lazaro quoque cum dixisset, Lazarus mortuus est, adiunxit dicens, Gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Immensitatem verò suæ divinitatis ostendens discipulis dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem seculi. Quomodo ascendit in cælum, nisi quia localis & verus est homo? Aut quomodo adest fidelibus suis, nisi quia idem immensus et verus est Deus.

Idem lib. 3. Idem atq; inseparabilis Christus secundum solam carnem de sepulchro surrexit, idem atque inseparabilis Christus secundum totum hominem, quem accepit, terram localiter deserens, ad cælum ascendit, & in dextris Dei sedet: secundum eundem totum hominem venturus ad iudicandum vivos & mortuos, coronaturus fideles & pios. Huius generis innumera possem ex isto beato Patre ascribere, sed rursus lectores sedulos ad lectorem librorum illorum remitto.

Possem præterea innumera huius generis pro nobis afferre ex quinta Synodo Constantinopolitana, item ex Actione 4. 8. 10. 11. 18. & alijs Synodi Constantinopolitane sextæ, sed & ex Toletanis & Spalen. 2. Synodis, verum dixi me non molestum fore auditoribus, qui ex his quæ hæcenus adducta sunt à me, perspicue videt Christi corpus non esse ubiq; sed in loco, & nos diu hoc affirmamus neq; Nestorianos factos neq; consensum catholicæ fidei conuellere, neq; nouis nostris opinionibus ex capitibus nostris et ex lutulenta philosophia allatis

& confectis turbare, sed veterum insistere vestigijs si demq; catholicam & consensum fidei orthodoxum religiosissime custodire, neq; vel latum pilum à receptis dogmatibus orthodoxis & catholicis variare aut tantillum recedere.

Christi Domini corpus ex mortuis excitatum humani corporis veritatem retinere.

Sufficerent ista quidem exercitioribus, nisi per contentionem simplicioribus proponeretur, clarificatione non tolli quidem veritatē corporis gloriosi, ita tamen attenuari & redigi ferè in spiritū, ut adaptari possit ei presentie quam fungunt in Cæna, quasi adsit corporaliter Christus vero suo corpore, sed tamen glorioso & modo ineffabili. Et quanquam paucis opponere poteramus dñm dixisse, Hoc est corpus meū, quod pro vobis datur: corpus autem gloriosum impassibile & immortale esse, atq; adeo ipsos iterum recedere à verbis illis suis disertis & claris, non pigebit tamen veritatem rediuvivi corporis Christi, contra omnis generis errores, asserere & piam & simplicem fidem profiteri.

Resurrectio
Christi vera

Scriptura quæ fidei gnomon vel regula est manifestissime testatur, corpus Christi in resurrectione accepisse quidem gloriam et immortalitatem, sed non deposuisse carnis substantiā, vel naturā veri corporis ac redactum esse in spiritum, quod per omnia & in immensum diffundatur. Angeli enim de corpore Christi resuscitato loquentes, disertè dicunt, Non est hic, Ecce locus, ubi posuerunt eum. Evangelium manifestissime

me

me testatur, & ait Christum reliquisse mundum, abisse
 se, recessisse, sublatum esse à nobis, & assumptum esse
 in ipsum cælum: quæ omnia veritatem corporis com-
 monstrant, nec sinunt corporis rediitui veritatem ex-
 pandere per omnia. Quid quod ipsemet Dominus ad
 discipulos suos, in ipsa resurrectionis die veniens, disci-
 pulisq; existimantibus se spiritum videre, dixit: Quid
 turbati estis, & cogitationes ascendunt in cordibus
 vestris? Videte manus meas & pedes meos. Ne quis
 autem hoc corpus quod exhibebat videndum, puta-
 ret alienum ab eo, quod mortuum fuerat, addit, Quia
 ego ipse sum. Et addit insuper, Contrectate me & vi-
 dete: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut vide-
 tis me habere. Simul autem manus atq; pedes proferens,
 commonstravit stigmatibus et cicatricibus insignes ve-
 rissimi & vincti ipsius sui corporis testes. Hac eviden-
 tissima demonstratione convictus beatus Augustinus
 exclamat, Nec eos audiamus, qui negant tale corpus do-
 mini resurrexisset, quale positum erat in monumento.
 Si enim tale non fuisset, non ipse dixisset post resurre-
 ctionem discipulis, Palpate & videte, quoniam spiri-
 tus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.
 Sacrilegium est enim credere Dominum nostrum, cum
 ipse sit veritas, in aliquo fuisse mentitum. Tantum il-
 le. Ceterum cum Thomas apostolus non adfuisset di-
 scipulis, quando ipsis se Dominus & videndum &
 palpandum exhibuisset, discipuli autem illi testa-
 rentur verò suo corpore resurrexisse ex mor-
 tuis Dominum, excipit ille, Nisi verò videro in

manibus eius vestigium vel cicatricem clauorum et mittam digitum meum in vestigium clauorum, & in latus eius, non credam. Ideo et huc peculiariter bonus dominus & videndum contrectandumq; se sistit in conspectu ceterorum discipulorum & ait Thomas, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, et admove manum tuam, et immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed sis credulus. Qua demōstratione confectus Thomas, credidit domino, & adorauit. Quid autem poterat dici planius & certius? Proinde dominus resurgendo ex mortuis corpus suum non deposuit neq; in spiritum aut diuinitatem conuertit, sed veritate corporis seruata, in melius instituit ac glorificauit.

Ascensio
Domini v. c.
74.

De ascensione corporis Christi, qua & ipsa veritatem corporis Christi rediuiui asserit, cum superius dictum sit, quantum satis est, non est quod superuacanea repetitione moueam fastidium. Quid quod fides catholica scripturis fundata, manifestissime confitetur corpora nostra conformia futura corpori glorioso Christi, nostrorumq; corporū resurrectionē futuram talem, qualem credimus fuisse resurrectionem Christi? Legatur apostolus ad Philipp. 3. et 1. Corinth. 15. ubi palam à Christi corporis natura, & vicissim à nostris corporibus ad Christi corpus argumentando concludit. Cum autem corpora nostra non resoluantur in spiritus neq; in immensum extendantur et sint futura ubiq; cur non seruemus & veritatem rediuiui corporis in Christo? Quatenus capus membra praeceat, dicetur mox ex Theodoro.

Hac

Hac verò qua hactenus ex scriptura sancta commemorauimus, magno consensu in symbolis catholicae fidei, & in doctrina fidelium ecclesiae doctorum, expressa sunt, cuius quidem rei aliquot subyciam testimonia, *Irenaeus.*

S. martyr Irenaeus significantissimè in symbolo suo, addit carnem ascensionem Domini, confitens Christum in carne ascendisse in caelos. Quem imitatus beatus Pontifex Damasus, in symbolo suo: Qui deuicto, inquit, mortis imperio, cum ea carne, qua natus & passus & mortuus fuerat, etiam resurrexit, ascendit ad patrem. Sed et beatus Leo pontifex in epistola sua ad Flavianum episcopum Constantinop. Post resurrectionem Domini, ait, quae utique veri hominis fuit (quia alter non est resuscitatus, quam qui fuerat crucifixus & mortuus) quid aliud quadraginta dierum mora gestum est, quam ut fidei nostrae integritas ab omni caligine mundaretur? Et reliqua. Legatur eiusdem epistola ad Palaestinos, quae ordine numeratur 41. in qua ait Christi corpus reuoluto lapide resurrexisse. *Hieronymus*

S. Hieronymus in explicatione symboli sui, siue quisquis ille fuerit, certe fidem catholicam exposuit, & dixit: Resurrexit Dominus noster tertia die, ascendit in caelum, sedet ad dexteram Dei patris, manente ea natura carnis, in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, et in aeternum cum deitate mansura. Et caetera. Huc pertinet quod nomine & titulo S. Cypriani martyris vulgatum est in symbolum apostolorum: ego illum librum arbitror esse Ruffini Aquileiensis, cuius nomine

citatur à Ioan. Cassiano lib. de Incarnat. Dom. 7. Ita autem in eo libro legitur: Ascendit Christus ad cælos, non ubi verbum Deus ante non fuerat: quippe qui erat semper in cælis et manebat in patre, sed ubi verbum caro factum ante non sedebat. Sedere quoque ad dexteram patris, carnis assumptæ mysterium est. Neque enim incorporea illi naturæ convenienter ista absque assumptione carnis adduntur, neque sedis cælestis perfectum divina natura, sed humana, conquirunt.

Athanasius

Athanasius ille magnus ad Epictetum inter alia huius generis: Corpus, inquit, saluatoris verum erat corpus: quia simile erat nostro. Soror enim nostra fuit Maria. Quoniam omnes ex Adâ sumus. Et de hoc nunquam aliquis dubitavit, recolens quia scripsit Lucas. Postquam enim resurrexit à mortuis estimantibus quibusdam non in corpore ex Maria videri Dominum, sed pro ipso spiritum, dicebat: Videte manus meas et pedes et vestigia clavorum: quia ego ipse sum. Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere: et hoc dicens, ostendit eis manus suas et pedes. Ex quibus confutari possunt iterum, qui dicunt in carnem et ossa mutatum esse Dominum. Non enim dixit, Sicut me videtis esse carnem et ossa, sed habere: ut non ipsum verbum in hac mutatum esse credatur, sed ipse in us et ante mortem et post resurrectionem esse credatur. Et cætera. Consentit Athanasio beatus Cyrillus, qui et ipse verum corpus Domino resurgenti et in cælos ascendenti tribuit, et hætenus creaturam agnoscit. Nam ad Successum Isauriæ Diocæs. episcopum, postquam multa in hanc sententiam disputasset, dicit tandem: Impossibile est in deitatis essentiam vel naturam aliquid creaturæ

Cyrillus.

rarum

rurum posse conuerti. Est autē creatura etiā caro. Ideoq̄ *Caro Christi*
 diuinum quidē dicimus corpus Christi: quia corpus est *creatura, non*
 Dei et ineffabili gloria illustratū, incorruptibile & iam *conuersa in*
 sanctum atq; viuificū consistemur. Quod autem in natio- *deitatem.*
 ram deitatis sit commutatum neq; sanctorum Patrum
 quisquam sensit aut docuit, neq; nos ita sentimus.

S. Hieronymus ex professo & fuse et doctissime py-
 simeq; disputat de veritate corporis ex mortuis excita-
 ti, contra Ioannem Hierosolymitanum & omnes Ori-
 genianos ad Pammachium. Inter alia hæc Origenis er-
 ronea recitat: Nec vos, ô simplices, resurrectio Christi
 decipiat, quod latus & manus monstrauerit, in lit-
 tore steterit, in itinere cum Cleopha ambulauerit, &
 carnes & ossa habere se dixerit. Illud corpus alijs pol-
 let priuilegijs (obseruent hæc probè antagonista no-
 stri) quod de viri semine & carnis voluptate non na-
 tum est. Nec dissimulat naturam æerei corporis &
 spiritalis. Clausis enim ingreditur ostijs, & in fractio-
 ne panis euanescit. Et reliqua. Ad hæc respondens
 Hieronymus: Quomodo, inquit, veras manus & ve-
 rum latus ostendit, ita verè comedit cum discipulis,
 verè ambulauit cum Cleopha, verè lingua loquutus est
 cum omnibus, vero accubitu discubuit in cæna, veris
 manibus accepit panem, benedixit ac fregit & dedit
 illis. Quod autem ab oculis repente euauit, virtus
 Dei est, non umbræ aut phantasmatis. Alioqui &
 ante resurrectionem cum eduxissent eum de Na-
 zareth, vt præcipitarent de supercilio montis, tran-
 siuit per medios, id est, elapsus est de manibus

illorum. Nunquid iuxta Martionem dicere possumus, quod ideò natiuitas eius in phantasmate fuerit, quia cōtra naturā qui tenebatur elapsus est? Et reliqua quibus fortiter cōfutatur leptologos illos fingentes corpus, et tamē subtile ac conuersum in spiritū. Respondet ad illud quoque quod legitur, Dominus clausis ingressus esse ianuis. Sed et in Coment. ad vlt. cap. Isaiæ: Miror quosdam, inquit, aereum corpus & paulatim in auras tenues dissoluedum, post resurrectionē introducere, quia Dominus potentia maiestatis suæ ad apostolos clausis ingressus est ianuis: qui certè et ante resurrectionē pendulo super mare ambulauit incessu: & hoc ipsum apostolo præbuit Petro, ut qui fide ambulabat, infidelitate postea mergeretur, cui dictum est, Quare dubitasti modicæ fidei? Idem conuerso sermone ad Ioannem Hierosolymitanum: Vis, inquit, resurrectionem verè & non putatiuè, ut loqueris, confiteri? Post illa quibus ignorantium blanditus es auribus, quod in ipsis corporibus, in quibus mortui sumus & sepulti resurgamus, hoc potius adiunge & dic: Quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: & propriè ad Thomam, Infer digitum tuum in manus meas, &c. Sic et nos post resurrectionē eadem habebimus membra, quibus nunc utimur, easdē carnes, sanguinem & ossa: quorum in scripturis sanctis opera, non natura damnatur. Hac est vera resurrectionis confessio, quæ sic carni gloriam tribuit, ut non auferat veritatem. Idem mox iterum: Ego liberè dicam, & quanquam torqueatis labia, trahatis capillum, applaudatis pede, Iudæorum lapides inquiratis, fidem ecclesiæ apertissimè

Christus ingressus ianuis clausis.

apertissimè confitebor, Resurrectionis veritas catholica sine carne & ossibus, sine sanguine & membris intelligi non potest. Vbi caro & ossa & sanguis & membra sunt, ibi necesse est, ut sexus diuersitas sit, vbi sexus diuersitas est, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria. Lege tu cætera.

Huc pertinet locus Augustini superius expositus ex epistola ad Dardanum. Idem lib. de Ciuit. Dei 13. cap. 22. & 23. dicit: Certè fides Christiana de ipso Salvatore non dubitat, quod etiam post resurrectionem, iam quidem in spiritali carne, sed tamen vera, cibum & potum cum discipulis sumpsit. Non enim potestas, sed egestas edendi & bibendi talibus corporibus aufertur. Vnde & spiritalia erunt: non quia corpora esse desistent, sed quia spiritu viuificante subsistent. Nam sicut corpora ista, quæ habent animam viuentem, nondum spiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora, nec tamen animæ sunt, sed corpora: ita illa spiritalia vocantur corpora. Absit tamen ut ea spiritus credamus futura, sed corpora carnis habitura subsistentiam, sed nullam tarditatem corruptionemque carnalem spiritu viuificante passura. Tunc iam non terrenus, sed cælestis homo erit: non quia corpus quod de terra factum est, non ipsum erit, sed quia dono cælesti iam tale erit, ut cælo incolendo non amissa natura, sed mutata qualitate conueniat.

Theodoretus Dialog. lib. 2. qui est ac inscribitur Inconfusus, inducit suum illum Eranisten asserentem in resurrectione corpus domini mutationem accepisse in naturâ

diuinitatis. Opponit Orthodoxus: Quomodo ergo diffidentibus discipulis et manus ostendit et pedes? Excipit Erastus, Sicut clausis ianuis ingressus est. Respondet Orthodoxus, Sed ingressus est clausis ianuis, quemadmodum ex utero est egressus, cum virginis claustra obsisterent, & sicut in mari ingressus est: nondum autem ut tu dicis facta erat natura mutatio, etc. Deinde post multam et variam disceptationem, infert Orthodoxus: Ergo manet quidem natura, mutatur autem, quod est eius corruptibile in incorruptionem, et mortale in immortalitatem. Sic autem consideremus quod infirmum et quod sanum corpus est, ex quo corpus appellamus. Et mox, igitur corpus dominicum surrexit quidem à corruptione et interitu alienum et impatibile et immortale et diuina gloria glorificatum, et à cælestibus adoratur potestatibus, corpus tamen est, & habet quam prius habuit circumscriptionem. His et alijs multis in hanc sententiam disputatis, obicit Erastus ille: Sed postquam in cælos assumptus est, existimo te non ostensurum corpus à viris sancto spiritu inspirari corpus dici. Respondet Orthodoxus: Ostendam etiam post assumptionem corpus Domini corpus vocari. Audi ergo Paulum dicentem: Nostra conuersatio in cælis est, ex quo etiam expectamus Seruatore Dominum Iesum, qui transformabit corpus humilitatis nostra, ut sit conforme corpori gloriæ ipsius. Non est ergo mutatum in aliam naturam: sed mansit quidem corpus verum, diuina gloria impletum, & lucis emittens radios. Illi fiunt sanctorum corpora conformia. Sin autem in aliam naturam mutatum est, eorum quoque corpora similiter muta-

mutabuntur. Fient enim illi conformia. Sin autem corpora sanctorum seruant suæ naturæ characterem, corpus quoq; Domini similiter habet suam substantiam immutabilem. Miratur Eranistes corpora nostra equalia fieri corpori Christi. Declarat ergo hoc Orthodoxus & ait, Ab interitu quidem & corruptione erunt ea quoq; aliena & immortalitatis participia: habebunt etiam gloriæ partem & communionem, quemadmodum dicit Apostolus, Siquidem compatimur, ut etiam glorificemur. In quantitate autem magna potest inueniri differentia, & tanta quantum differt Sol à stellis, vel quantum dominus à seruis, & quod illuminatur ab eo, quod illuminat. Suos tamen seruos etiam suis nominibus impertit, & qui lux appellatur, sanctos quoque lucem vocauit. Vos enim, inquit, estis lux mundi: & qui Sol iustitiæ nominatur, dicit de seruis: Tunc fulgebunt iusti sicut Sol. In quantitate ergo, non qualitate erunt sanctorum corpora corpori Domini conformia. Et cætera.

Vigilius quoq; martyr contra hæreses disputans, Dicitur sanè isti Christum vsque ad resurrectionem eius ex duabus confiteri naturis, post resurrectionem autem vnius eum esse fateri. Et mox, Forsan adhuc in terra positus vtriusque erat naturæ, postea verò quam cælos ascendit vnius cæpit esse diuinæ. Et quid ergo ibi facit nomen filij hominis, si natura ibi non est humanitatis? Quomodo rei extanti inane nomen ascribitur? Quomodo nominis veritas manet, si natura proprietatis abest? Deniq; dicit, Cum venerit filius hominis in gloria

patris sui. Et iterum: Sicut fulgur exit ab oriente & apparet usque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Et iterum: Veniens filius hominis, putas ne fidem inueniet in terra? Daniel quoque: Ecce, ait, in nubibus caeli filius hominis veniebat. Si amissa est ergo humanitatis natura, cur eius est recensum vocabulum? An quia nomen opus erat, & res nominis tanquam non necessaria repudianda fuerat? Sic despiciant, quos nihil erroris sui atque ineptiae pudet. Caterum Dominus Iesus Christus, ut ostendat nostri generis naturam non fuisse consumptam, veraciter se filium hominis dicit, secundum quam etiam patrem interpellat pro nobis. Hec ille.

Exposuimus hucusque euidentia pro veritate corporis Christi, adeoque pro causa nostra contra aduersarios scripturae testimonia, clara Patrum dicta, & minime anceps sententias: denique in hoc genere dogmatis totius catholicae Ecclesiae consensum. Concludimus ergo manifeste contra veritatem fidei pugnare corporalem, quam isti omnibus obtrudunt, Christi in pane praesentiam, ut pote quae non potest, nisi veritas corporis Christi corporisque proprietates euacuetur, statui. Ostendimus nos nulla noua primitiue Ecclesiae ignota proferre dogmata. Purgamus nos ab omni suspitione haereseos, nedum à Nestoriana dogmatis infamia. Neque interim aduersarios nostros aspergimus ijs asperginibus, à quibus illi (metuo) vix abstinerent, in comquinandis nobis, si ea ipsis esset occasio & facultas, quam omnes fideles nos habere, manifestissime vident.

Nullas

Nullas fuisse contentiones apud ueteres de
 presentia corporis Christi in Cœ-
 na Domini.

Cum autem uniuersa uetustas de ueritate corporis
 Christi ita senserit concorditer & constantissime, ni-
 hil mirum est nullas ei fuisse contentiones de sensu uer-
 borum Domini, Hoc est corpus meum, aut de presentia
 & manducatione & potu ueri corporis & sanguinis
 Christi. Omnes enim agnoscebant figurate dictum esse,
 Hoc est corpus meum: omnes agnoscebant sacramentis
 & mysterium, quod spiritualiter perficeretur per fidē.
 Et hęc doctrina in ecclesia Dei post octingentos à Chri-
 sto nato annos usurpatum esse testari potest, uel Ber-
 trami presbyteri libellus, quem iubente Carolo Calua
 Francorum rege, conscripsit. Quanquam ex illo ipso li-
 bello colligere liceat, uel illo tempore & ante id tempus
 fuisse exortos qui sentire cœperint quod nulla sub figu-
 ra, sed ipsius ueritatis nuda, ut ille ait, manifestatione
 mysterium peragatur. Certè Ioannes Damascenus qui
 & idola in tēplis defendit, quo nomine à septima (quā
 ita quidem falso dictam aiunt) Synodo damnatus est,
 μεταποίησι transmutationem panis & uini mi-
 raculosam & ineffabilem in corpus & sanguinē Chri-
 sti affirmauit, manifeste scriptum relinquens, Non est
 figura panis corporis Christi (absit hoc) sed est ipsum
 corpus domini deificatum. Si quæras modum, nihil am-
 plius scimus, quam quod uerbum Domini, Hoc est cor-
 pus meum, est uerum & efficax & omnipotens, mo-
 dus autem inscrutabilis. Floruit hic post septingentos à

Lib. de or-
 thod. fide 4.
 cap. 14.

natiuitate Domini annos, imperante Leone Isaurico.

Panis est corpus Christi & sacramentum corporis Christi.

In veterū verò monumentis utrūq. genus loquēdi in ecclesia vsurpatum fuisse deprehendimus, & panē & vinū esse verū corpus & sanguinē Christi: et panē & vinū signa symbola & sacramenta esse veri corporis et sanguinis Christi. Qui dicebant panē & vinū esse verū corpus et sanguinem Domini, non oppugnabant eos ceis fidei hostes, & hareticos et sacramentorum euersores qui appellabant panem et vinū signa, symbola vel sacramenta veri corporis & sanguinis Domini. Agnoscebant enim et ipsi loquutionem sacramentalem & mysterium, neq. ita crassi erant, aut figuratas loquutiones velut proprias exponendas contenderent. Rursus qui appellabant panem & vinum sacramenta corporis et sanguinis Domini, non abhorrebāt ab illa loquutione, Panis est verum corpus Christi & vinum est verus sanguis Christi, quae percipiuntur à fidelibus. Neq. enim de his contendebant, neq. in sacramentis nihil aliud agnoscebant, quam pura vel nuda ac prophana signa. Nam intelligebant omnes & fatebantur, Christifideles spiritualiter per fidem participare rebus cœlestibus, quarum sacramenta ore percipiebantur. Ergo S. Hieronymus hac Domini verba, Hoc est corpus meum exponebat, vt superius dictū est, per representationem. Idē in Epist. de Exuperio Tolosano episcopo loquens, Corpus Domini, inquit, in canistro vimineo & sanguinem gestabat in vitro. Idem rursus in Ecclesiasten, Quia caro Domini, inquit, verus est cibus, et sanguis eius verus est potus iuxta αὐτὸς ὁ αὐτὸς hoc solum habemus in præsenti

si seculo bonum, si vescamur carne eius cruoreq; potemur non solum in mysterio, sed etiam in scripturarū lectione. Verus enim cibus & potus qui ex verbo Dei sumitur scientia scripturarum est. Ad eundem modum scribunt & loquuntur etiam alij scriptores ecclesiastici.

Ideoq; libenter recipimus. S. martyris Iustini testimonium, quod in libris aduersariorum nostrorum, veluti inuictum corporalis presentie & manducationis testimonium, à fronte, veluti in acie collocatur. Etenim in cœna agnoscimus non vulgarem panē, sed verbo et institutione Christi, qui veram pro nobis carnem assumpsit, consecratum vel sanctificatum (& hætenus quidem mutatu) panem, alimoniam inquam pascentem fideles ad vitam eternā, & iccirco corpus et sanguinē Dñi, quæ sola fide percepta viuificare possunt. Recte vero & Tertull. 2. ad uxore suā lib. incōmoda recitans matrona Christianæ marito gētili nuptæ. Non sciet maritus, inquit, quid secreto et ante omnem cibū gustes: & si scuerit panem, non illū credit, qui dicitur. Item, Quis ad conuiuium dominicum illud, quod infamant, sine sua suspitione dimittit? Caterum idem in Apologetico cap. 10. commemorat ethnicos infamauisse mysteria Christianorum, quasi hi in istis ut Thyestæa cœna verā carnem humanam deuorarent verumq; potarent sanguinem. Contra hos differēs inter alia. Porro quale est, inquit, ut quos sanguine pecoris horrere (etenim tunc ad huc, secundū apostolicū decretū, à suffocato et sanguine abstinebant Christiani) cōspicitis, humano inhiare credatis? Et iterū, Erubescat error vester Christianos q

Iustinus martyr.

Ethnici infamarunt mysteria Christianorum.

Acto. 15.

ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis et morticinis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto. Et cetera. Nihil autem mirum est ita iudicasse crassos, et spiritu dei vacuos gentiles, utpote qui mystica verba & sacramentales loquutiones, quas au diebant, carnaliter non spiritualiter interpretabantur. Occumenius certe epistolam S. Petri enarrans, et quod apud omnes ecclesiasticos scriptores legerat, veluti in compendium contrahens, sic scriptum reliquit, Obloquentes autem de nobis gentiles inducit Petrus. Quod si quis cognoscere vult ex ijs quae Irenaeus Lugdunen. episcopus de Sancto & Blandina martyribus memoriae tradidit, manifeste perspicere potest. Ea ut breuius referamus, eiusmodi sunt. Cum Graeci Christianorum prima institutione instructorum, quas Catechumenos vocant, seruos comprehendissent, eosque cogere, ut arcani aliquid de Christianis proderent, serui hi cum nescirent quid iucundi ipsis possent referre, quantum ab heris suis audierat, Corpus scilicet & sanguinem Christi esse, quod in sacra mensa sumeretur, id reuera ipsi carnem et sanguinem esse existimantes, inquirentibus euulgarunt. Ipsi vero id certo fieri à Christianis rati, in reliquos Graecos diffamarunt, & Sanctum & Blandinam confiteri fidem tormentis coegerunt. Quibus Blandina sumpta fiducia opportune dixit. Quo pacto, inquiens, facere hoc Christiani paterentur, qui ne concessis quidem carnibus, exercitationis & continentiae causa frui volunt? Haecenus ille.

Huc pertinere arbitror quod beatus Augustinus aperte vocat scelus aut flagitium corpus Christi edere corporaliter. Verba auctoris si quis requirat, hæc sunt, Si præceptiva loquutio est aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficium iubens non est figurata. Si autem flagitium aut scelus videtur iubere aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est, Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis, facinus vel flagitium videtur iubere. Figura est ergo præcipiēs passioni Domini esse cōmunicandum, & suaviter atq; utiliter recondendum in memoria quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit. Et reliqua quæ leguntur 3. lib. de Doct. Christ. cap. 16. Quis ergo ex his omnibus quæ attulimus, non colligat, tametsi primitiva ecclesia disertè confessã sit fideles carnem verã & sanguinem Domini verum verè manducare & bibere, nunquam tamen cuiquam fidelium venisse in mentem, id fieri corporaliter & naturaliter, sed spiritualiter potius ac mystice, qui modus solus cognitus rectè à priscis dicitur fidelibus. Proinde omnibus istis seculis abundè satis erat confiteri fideles verè participare corpore & sanguine Domini. Nemo adigebatur ad has voces Carnaliter, Naturaliter, Corporaliter, Substantialiter, in pane, sub pane, cum pane, aut mutata etiam & transsubstantiata substantia panis in substantiam corporis Christi.

Fateor sanè voces Corporaliter & Naturaliter, inveniri in negotio Cæne apud beatum Cyrillum, sed lon-

gè alia ratione, quàm hodie soleant affferri. Id quòd cò-
 copiosissimè collatis inter se sententys, demòstrauit bea-
 ta memoria D. Ioānes Oecolamp. Explicat semetipsum
 & ipse quoq; Cyrillus fuse lib. in ioan. ii. cap. 26. et 27.
 Ad obiectiones Theodoretii idem ille asseuerat sacra-
 mentum fidelium non statuere ἀὐτῶν πρὸς φαΐαυ ho-
 minis manducationem, adigens insane & irreligiosè
 (ita loquitur) mentes fidelium ad crassas cogitationes,
 sed ad ea potius inducere quæ sincera & inexquisita
 fide capiuntur. Præterea intelligimus coniunctionem il-
 lam (quod et superius diximus) quam fideles cū Chri-
 sto habent, non fictam aut imaginariam esse, sed verā
 et hactenus naturalem corporalemq; utpote quæ primo
 quidem pertinet ad animā, deinde & ad corpus ipsum
 nostrum. Venit. n. Christus dominus, non duntaxat sal-
 uandis animabus, sed & reparandis corporibus. Ideo
 alibi Cyrill. admonet, dominū propterea nostra cōmuni-
 casse carne, quod ita per carnem suā, diuini spiritus ope-
 ra, vitam suam in nostram quoq; carnem vellet inspirā-
 re aut diffundere. Vnde & Paulus dixisse videtur, Ne
 scitis, quia mēbra vestra mebra sunt Christi? Et iterū,
 Quoniā membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius
 & ossibus eius: non tam quod cōmunicemus cum eo, et
 ille nobiscū eadem carne, quam quod participes redda-
 mur immortalitatis & resurrectionis per hoc, quod il-
 le carnem assumpsit, in carne mortuus est & resurre-
 xit, ut vitam carni nostræ communicaret & totos nos
 anima & corpore restauraret. Id verò cum fidelib. Cœ-
 nā celebrantibus reparetur ac representetur, atq; sacra-
 menti

Coniunctio
 nostra cum
 Christo.

metis visibiliter incorporamur Dño et ecclesie eius, qd mirũ, si audiamus fideles communionem mysticam unum cũ dño corpus fieri? cũ & Paulus dixerit, Vnus panis, unũ corpus multi sumus. Nã ex eodem pane participamus. Et qui hoc dixit panem ipsum neq; corporaliter esse corpus Christi, neq; sub pane latitare corpus Christi naturaliter asseruit. Proinde satis aliquãdo in ecclesia fuisse, si q; dixisset professusue fuisse. Christi verũ corpus, & verum eius sanguinem se percipere in celebratione mysteriorũ, etiã si nõ adiecisset carnaliter, corporaliter, naturaliter, substãtialiter aut etiam transsubstãtialiter, in pane, cũ pane, aut sub pane, modo tamen ineffabili: Quinimo si quis adiecisset has voces, spiritualiter, mystice, sacramentaliter, vel ratione sacramentali, aut modo sacramentis proprio, nõ hoc nomine in suspicionẽ trahebatur hæreseos, neq; lapidebatur pro sacrilego, vti hodie fieri consuevit.

Evolutis demũ mille illis fatalibus annis. manifeste de corporali presentia et manducatione corporis Christi in pane, magno ecclesie religionis vere et pacis publica malo definitũ est in Cõcilys, quæ diuersa diuersisq; temporibus celebrabãtur Florẽtia, Vercellis, Turoni et Romæ: in quibus gubernacula ecclesie et doctrinarũ dyudicatio penitus deuenerat in manũ et arbitriũ monachorũ, q; et omnẽ suã operã collocabãt Romanis põtificib. quorũ pleriq; isto seculo et ipsi erant monachi. Notũ est autem historiarum non omnino rudibus, qualia illa fuerint tempora, quales tunc sederint Romani pontifices, et qui meliores videbantur, à quibus fuerint gubernati. Illo

Apoc. 20.
Definitur
corporalis
presentia &
manducatio.

infelici seculo federat Silvester 2. in omnibus historijs
 magia turpis imò fœdiſſimus. Illo tempore federat Bene-
 dictus 9. federat item Gregorius 6. quorum discipulum
 ait fuisse Beno cardinalis, Hildebrandum monſtrificiò
 monachum, qui poſtea cum in ſellam pontificam emer-
 ſiſſet, dictus eſt Gregorius 7. Hic pleroſq; ſui temporis
 pontifices, & melioris quidem notæ homines, pro ſuo
 rexit arbitrio, vel certè ſuſtulit veneno. De quibus Be-
 no copioſe, mihi verò iam non eſt dicendi locus.

De cœna do-
 mini alterca-
 tiones.

Aiunt illo ſeculo duos extitiſſe libros contrarios, al-
 terum quidem Ioannis Scoti viri doctiſſimi, non illius
 Dunſij, ſed longe vetuſtioris vel è ſchola venerabilis
 Bedæ progreſſi, & collega Albini, vel dicti aliàs Eri-
 gena, qui adductis Patrum ſententijs, oſtenderit myſte-
 ria Chriſti ſpiritualia eſſe: alterum verò Paſchaſij (Rat-
 berti opinor abbatis Corbeien.) qui & ipſe collectis Pa-
 trum ſententijs oſtendere voluerit corporalia eſſe myſte-
 ria. Scindebantur inter ſe docti, alijs huc, alijs illuc incli-
 nantibus, mutuiſq; inter ſe odys & concertationibus
 flagrantibus. Inter hos non poſtremum locum conce-
 dit Lanfranco Ticiniensij & Berengario Andegauen-
 ſij, quorum hic Ioan. Scoti, ille Paſchaſij partibus adhare-
 bat. Delata eſt tandem controuerſia in celebres Sy-
 nodos, ac damnatus eſt liber Ioannis Scoti in Concilio
 Vercellen. damnata eſt & doctrina Berengary, qui et
 concionando & ſcribendo corporalem in myſteryſ ſen-
 tentiam oppugnabat. Hic Berengarius Gallicanarum
 eccleſiarum miniſter ſemel & iterum vocatus in Sy-
 nodos, poſtremo ſub Pontifice Nicolao in Concilio Roma

Berengarius

no ad eam est adactus palinodiam, quam Gracianus recitat De consecrat. Distinct. 2. Ego Berengarius. Coactus est autem fateri panem & vinum, quæ in altari ponuntur (verba ipsa Reuocationis recito) post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi sensualiter, non solum sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari frangi, fideliumq; dentibus atteri. Pulchrè verò hæc congruunt corpori Christi pro nobis tradito, & in cælis regnanti. Si Augustinus hæc audiisset, dixisset piaculum commississe, & Berengarium, et eos qui ad talem palinodiam ipsum adegerunt. Ex libro Lanfranci apparet Berengarium commissi sceleris egisse penitentiam. Platina certè testatur in Ioan. 15. Berengarium doctrina & vita sanctitate insignem fuisse virum. Ceterum tam videlicet firma ac certa hæc sunt apud eos quoq; qui ista pro sacrosanctis adorant, ut ipse Decretorum Glossator, ad margines ascribere compulsus sit. Nisi sanè intelligas verba Berengarii, in maiorem incidet hæresim, quam ipse: & ideo omnia referas ad ipsas species. Hæc ille. Ergo si hæc Commentatoris interpretatio vera est, consequitur manifestè ipsum Dominum corpus in veritate manibus sacerdotum nec tractari nec frangi neq; dentibus fidelium atteri, sed duntaxat Sacramenti panem. Quid verò hoc aliud est, quam iam statuta dicta & confessa, iterum irrita reddere, dissiuere atq; negare? Neq; aliter sc'dum hunc errorem suscauit & excusauit ipse Sententiarum magister Petrus Lombardus, dicens ista quidem non corpori esse attri-

Contra Berengarii reuocationem.

buenda, sed Symbolo. Vitur itaque & ipse tropo magister, quo rei tribuitur quod est symbolorum. Interim addet in nos propter usurpatum tropum fulmen contorquere haereticos. Idem ille fatetur Dominum discipulis suis tale corpus in Cæna dedisse, quale tunc habuit, hoc est passibile & mortale, nunc autem nobis dari in Sacramento impassibile & immortale sub speciebus panis & vini. Sed oportuit istos homines ita loqui & agere, nec sibi probè constare, ut omnes intelligerent prudentiores, illos reuera esse quos Apostolus dixit, non intelligere quæ loquuntur, aut de quibus asseuerent. Vnde aduersarij nostris huiusmodi præsidia inuideo, tantum abest ut amaris sannis, quod ipsi futurum existimaerunt, excipiam. Citatur enim ab ipsis contra nos Concilium Vercellense & Romanum, sub Nicolao 2. & Gregorio 7. celebratum. Quasi verò istorum Conciliorum decreta ipsa sese non refutent.

Innocent. 3.
323.

Reuolutis à morte Gregorij 7. annis circiter 130. Innocentius eius nominis tertius coactò Romæ apud Lateranum Concilio, noua certè audacia Symbolo condito inter capita fidei reposuit non iam corporalem præsentiam & manducationem corporis & sanguinis Christi sub latebra vel speciebus panis & vini, sed insuper & Transsubstantiationem: sicuti in Decretalibus manifestè exponitur, ac inter alia legitur: In Ecclesia idem ipse sacerdos & sacrificium Iesus Christus: cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem pote-
state

itate diuina. Idem ille mandauit Eucharistiam in omnibus ecclesijs sub accurata custodia conseruari. Id quod legitur Decret. lib. 3. tit. 44.

Interim dissimulare hic non debeo, vel ante Innocentium fuisse, qui opinabantur post consecrationem non superesse in Eucharistia substantiam panis. Id quod ex libro Lanfranci contra Berengarium scripto, colligere licet. Ac constat illa secula diuersissimis inter se sententijs fuisse distracta. Scholastici scriptores ipsi fatentur scripturis sanctis exprimi quidem presentiam Christi in Cœna, modum autem presentiae non exprimi. Antiquitus verò varias de illo fuisse sententias. Nam quosdam sensisse panis substantiam manere simul cum corpore Christi: quam tamen quidam illorum vehementer insectantur. Quosdam verò existimauisse panem virtute diuina factam esse carnem Christi. Et quosdam rursus opinatos esse, ipsam panis substantiam desinere, accidentia manere, & sub his esse corpus Christi. En quantopere uariatum sit illo seculo in dogmate presentiae Christi in Eucharistia. Subiiciunt tamen non aliam de Sacramentis sententiam esse sequendam, quam Romanae ecclesiae, quae asserat panem transsubstantiari in corpus, unio in sanguinem. Cumq; quondam variae fuerint opiniones quomodo sit in pane corpus Christi, deniq; et de conuersione aquae in poculo sacro: sicuti videre licet in Decretali edita à Gregorio 9. libro tertio de Celebratione missarum, Cum Martha, elegisse & explicauisse ecclesiam (sic illi loquuntur) in Concilio Lateranen. sub Innocent. 3.

Diuerse sententia de presentia modo.

eum sensum, quem supra commemorauimus de transsubstantiatione, velut orthodoxū, qui omnino post istā declarationem solennem factam, retinendus sit. Quis autem tam obese naris sit, qui non subolsaciat istud docendi genus prophanus magis scholus respicere, quā doctrinam apostolicam? Quis apostolus vsus est vocabulo Transsubstantiationis & accidentiū sine subiecto & similitum nugarum? Quis deniq; non videat vetustatem illis caruisse tricis, & nos quoq; feliciores hodie futuros, si illis carere vellemus.

Loquutiones
veterum ex-
plicantur.

Sicubi ergo veteres dicunt in usu sacro, panem non amplius esse panem, non intelliges id de transsubstantiatione, quæ nondum, ut modo dictum est, erat definita, sed de eo, quod qui vera fide edit de mensa Domini, de re magis significata sollicitus est, quā de signo. Sicubi dicunt mirabiliter mutari panem in corpus Christi, vinum in sanguinem Christi, rursus nihil loquuti sunt de transsubstantiatione, sed terrestrem vel vulgarem panis usum iam mutatum in sacrum intellexerunt. Nam fidelis symbolū iam non usurpat veluti corporis cibum, sed tanquam mysticum, vti superius expositum est. Sed & admiratione dignum est, Dominum hisce signis communicasse corporis & sanguinis appellationem, atque his nobis comendasse mysteriū passionis suæ, fideiq; nostræ & salutis. Admiranda est imprimis communiō filij Dei cum miseris nobis peccatoribus.

Honorius 3.
1226.

Insequutus Innocentiū Honorius eius nominis 3. constituit vt eucharistia in mundo loco & ob signato semper honorificè conseruetur, ad infirmos item deferatur,
cumq;

cumq; desertur aut ostenditur, populus se reucreter inclinēt. Leguntur hæc Decret. lib. 3. Tit. 41. Ita verò factū est, ut palatia basilicæ siue templa Eucharistiæ, quasi Deo vero, cōstrui cœperint. Quibus omnibus paucos post annos accessit Urbanus eius nominis 4. qui ne quid diuino cultui deesset, festum Eucharistiæ instituit, quod appellatur Corporis Christi. Id quod Clemens 5. Clementinarum lib. 3. De reliquijs et veneratione sanctorum confirmauit. Quibus omnib. si adijciatur 11. cap. vaticinij Danielis, apparebit, quàm hæc omnia Deo vero probentur.

Urbanus 4.
1264.

Sappeditata autem hac veluti vberissima disputatio num interminabilium materia, cœperunt se exercitare in omnibus penè scholis & cœnobys curiosa & subtilimia ingenia, ac ab his tradita & prouulgata sunt de Eucharistia pleraque, quæ profectò satius est ignorare quàm discere, contemnere quàm meminisse. Interim traditi sunt carceribus & ignibus absumpti, quotquot nouum illud dogma papisticum de Eucharistia recipere & adorare noluerunt. Atque hic me tempus deficeret si pergerem singulariter commemorare quot & quàm acres & luctuose concertationes & persecutiones ob hanc causam, magno suo cum mœrore viri boni quingentis hisce annis coacti sint aspicere: cum tamen veteres ob hanc rem nihil contenderint, neminem persecuti sint aut concremauerint. Hæc autem in hoc commemoro, ut omnibus liquido appareat, nullus de hac causa veteribus fuisse contentiones, & quando cœperit obijci contentionum materia, cum qua pariter agminatim in Ecclesiam Dei mala irruerunt

Rixæ & altercationes
exorta ex
Symbolo cordie.

grauissima. At non possunt non innumera nos adoperire calamitates & caligines, quoties semel relicta sinceritate simplicitateq; apostolica, per contentionum anfractus hominum placita, quæ recepimus, mordicus tueri statuimus. Vident autem viri sancti quàm nihil peccauerimus, tam nos quàm sanctæ memoriæ prædecessores nostri, qui relictis imò repudiatis nouis illis curiosis irreligiosisq; & dogmatibus & disputationibus, auitam illam veritatem, sinceritatem & simplicitatem, Deo prælucente, amplexi atque sequuti sumus. Vident præterea viri boni omnes, non posse in concordiam stabilem redigi contentionibus dissipatam & miserè afflictam Ecclesiam, nisi depositis constitutionibus nouis hominum, deniq; contentionibus disputationibusq; curiosis & morosis, amplectamur omnes veterem illam & sinceram, quam hæctenus exposuimus de cæna Domini, doctrinam. Cur verò hodie nobis non satisfaceret, quod veteribus satisfecisse videmus? Si quis confessus fuisset Christum suæ fidei adesse Ecclesiæ, ac carnem eius & sanguinem eius verum cibum & potum esse fidelium, quæ quidem percipiuntur spiritualiter per fidem, non adigebatur ad peregrinas illas voces corporaliter, carnaliter, substantialiter, aut transsubstantialiter adijciendas? Cur itaq; nunc pro his conseruandis, tanquam pro aris ac focus decertatur?

Scio alicubi apud veteres non modò utiliter, sed necessario quædam inuenta esse vocabula & inculcata, sed longe alijs de causis & alijs quoque in rebus, manifestè in scriptura traditis & cum nullo fidei articulo pugnanti-

pugnantibus: qualia esse fateor vocabula non pauca in negotio adorandæ Trinitatis, & salutaris incarnationis filij Dei usurpata, &c.

Ecclesias Dei à nobis non esse turbatas,
neque hodie discindi.

Cæterum cum viri doctissimi & fideles Ecclesiæ doctores D. Huldr. Zuinglius & D. Ioan. Oecolampadius Certamen sacramentariis annis ab hinc XXXII. quando plerosque errores & abusus iam iam refutassent, & simplicem veteremq; veritatem religionis veræ, in ijs quibus præerant ecclesijs, restituisent, ideoque iam etiam Eucharistiam ab erroribus aspersis ab hominibus, repurgare aggredierentur, quos omninò præterire vel dissimulare non potuerunt, ac ea de re libellos aliquot modestos & sobrios edidissent, obiecit se his protinus, & animo quidem infensissimo, benè alioqui de Ecclesia meritis, D. Lutherus, eosque quos nuare debuerat, acerbissimis adortus libellis, & impediuit quantum potuit, & ad probra atque conuitia usque oppugnauit. An verò causam bonam deserere, & loquente Luthero nostri tacere debuerunt? Cur itaque nostris illis & nobis hodie imputatur culpa dissensionis atque infausæ huius contentionis? Nam ut nostri veritatem ex verbo Dei cognitam, in nullius hominis gratiam obticere potuerunt, ita certè, nisi ministerium suum asseruissent, culpæ se obligassent maxima. Certè non sine magno dolore in hoc certamen protracti, non potuerunt non facere, quod fecerunt. Neque tamen implacabiles se D. Luthe-
ro unquam exhibuerunt. Vocati enim ab illustrissimo

Colloquium
Mariburgen
se.

Hessorum Lantgrauio, principe multis heroicis virtutibus ornatissimo Martburgum, non difficiles sese prae-buerunt. Et satis quidem feliciter cesserat istud colloquium. Nam in dogmatibus praecipuis concordēs se esse declararunt, sed & in causa Eucharistiae, quamuis de modo praesentiae conuenire non possent, pacem tamē mutuam se seruaturos pollicebantur. Iam verō sparguntur epistola, Acta & libelli de Mariburgensi colloquio, frontibus satis pudore absterfis, commemorantes nostros illos multa retractasse, & nescio quae alia egisse & dixisse. Admoneo autem viros bonos, vt ista ipsorum scripta cum iudicio legant, neq; credant omnibus ex stomacho magis ipsorum, quā ex ipsa veritate prolatis. Viuenti adhuc D. Luthero in Responſione illa nostra, quā & ipsam ille nobis extorserat, ea quae vera esse scimus de hoc colloquio, recitauimus, copiosa item expositione demonstrauius, nos cum ipso & pacem seruasse & se dulo quaesiuisse, multa quoq; multo tempore patienter dissimulauiſſe, atque adeo nullas dedisse occasiones reparato certamini. Ea ipsa etiam hodie opponimus parum firmis narrationibus & impotentibus aduersariorum criminationibus. Possemus quidem copiosiora de istis rebus commemorare, & quidem verē possemus & epistolas et Acta vulgare, nisi adhuc pacem, quā bellum mallems.

De D. Lu-
thero.

Quod aduersarij clamant neminem vnquam acerbus aut contumeliosius insectatum fuisse optimē meritum Lutherum, quā nos Tigurinos, proximo ante mortem eius anno, cum merito parcere debuissimus

eius

eius senio reuerendo et meritis maximis, deferimus hac de re iudicium sedentibus. Extat inuectiua (Breuē ille confessionem inscripsit) in nos Lutheri, extat nostra Responsio, imò curauimus, ut ad nostram Responsonem imprimeretur Lutheri Confessio. Legant utrunq; librū py lectores, deinde iudicent quis modestie limites transsilerit, & an potiore rationem habere debuerimus senis Lutheri, quàm eterna veritatis, ministerij nostri sancti, & tot animarum sanguine redemptarum & grauiter libello illo offensarum. Grande illis piaculum videtur vel in aliquo contradicere Luthero. An verò huius dignitas & existimatio beati Petri apostoli reuerentia & amplitudine potior est? Cum autem huic restiterit in faciem apostolus Paulus, & grauiter coram omnibus reprehenderit, quod non recto pede ad veritatem euangelij ingrederetur, nunquam posthac nobis tanta esse debet vilius hominis, quantumuis præcellentibus donis præditi, authoritas, ut vel impeccabile credamus, vel in ijs quibus aberrare à veritatis diuina regula videtur, non contradicendum ipsi existimemus. Peroptimè & sanctissimè S. Augustinus dicere solebat, Ego solis eius scripturarum libris, qui canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum eorum authorem scribendo aliquid errasse firmiter credam: alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrināq; præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores canonicos, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat persuadere potuerunt. Discant ergo aduersarij nostri et

Sententia
aurea.

ipsi debitum honorem impendere scripturis diuinis, sobriè autem de omnium hominum etiam Lutheri dictis factisq; sentire.

Porro ab edita responsione illa nostra, quam Lutherus nobis extorserat, et ab ipsa Lutheri morte, nihil prodijt à nobis unquam, quo vel mortuum, memores inuicem veterum, insectati fuerimus, vel ullam occasionem spectabilem nouis pugnis subministrauerimus. Semper enim hoc contentionis malū sopitū optauimus. Nec solemus priuatim aut publicè in Lutherū aut Lutheranos declamare, sicut audimus ministros quosdam tam in templis quàm in alijs cœtibus, in promptu habere Schuermeros & Zwinglianos, quos veluti scopum habeāt, ad quem totā illam suam pharetram euacuet, eum interim & tempus & locus ipsaq; necessitas ecclesiarum, longe alia quotidie argumenta suppeditent, de quibus isti, si rite suo fungi vellent officio, dicere possent: ut iam non cōmemorem, grauius illos coram deo & sanctissima dei ecclesia peccare, qui innoxios fratres vexāt, ac dissidia nulla ratione iusta fouēt. Possunt sanè non tam ciues & domestici nostri, quam exteri etiam, qui aliquando ad nos aliunde commeant, testari quam doleat nobis hanc contentionem inter viros preclaros iam in Domino mortuos exortam esse, & quam honorificè per cætera loqui soleamus de D. Luthero & ecclesijs Saxonis, quas sincere amamus in Domino. Ac speramus in Domino, sanctas Germaniæ ecclesias, quantumuis ipsarum aliquot ministri tumultuentur & sauos in nos libros conscribant, nihilominus bene sentire

sentire de nostro ministerio, et complecti sincera charitate ecclesias Domini, & sanctas & numerosissimas, quarum ministri sumus, præsertim cū non nesciāt quā grande malum schisma sit, cum deniq; videant quā inuiti pertrahamur in hoc certamen, & nostra culpa, non fieri, quod boni omnes fieri dolent, pacem turbari. Pacem enim & concordia in Domino exoptamus.

Sed recitant aduersarij singularia quædā in nostris usurpari ecclesijs, quæ non possint non parere & alere incendia (sic enim loquuntur) & discordias. Atquidum ea ordine annumerant, apparet omnibus non captis affectu prauo, in nobis nullam habere dissidij culpā istosq; dissidij causas, nō datas à nobis, accipere, sed a se-ipsis inuētas, præter meritū nostrum, nobis obtrudere. Quale enim illud obsecro est, quod Iconomachia nobis Iconomachia obycitur? An verò probant illi imaginum usum in templis Christianorum? Quem ut cum scripturis diuinis ex diametro pugnare nō nesciunt, ita meminisse debuerant, sero admodum usum illarum in templa Christianorum esse admissum. An ignorant quanto cum ecclesiarū incōmodo, de hac re disceptatum sit in orbe Christianorū, & quod innumera mala simul cum imaginibus exundarint in ecclesia Christiana? Testari de his possunt omnes historie.

Irafcuntur nobis aduersarij quod diuidentes primū præceptum Decalogi, singulare, ut aiunt, præceptum facimus ex eo, quo prohibentur imagines. Ac mirum est hanc ob rem illos irasci nobis. Quid. n. hac in re peccauimus? Nihil hic facimus q̄ nō docuerit nos in Dent.

Exodo suo beatus Dei seruus Moses, & quod non ante nos fecerint præstantissimi & pyssimi quique scripturarum interpretes. An verò ignorant aduersarij, nobiscum facere Origenem, Athanasium, Chrysostomum, Ambrosium & Hieronymum, qui omnes concorditer Decem verba Domini, ita distinguunt, ut dicant prioris tabulae esse præcepta quatuor, posterioris sex, ac singulariter præceptum contra idola secundum numerant. De hac causa possemus hic dare copiosiora, nisi consultius videretur nostra tueri, quàm aliena impetere.

Temporum
distinctio et
lectionum po
stillarum dige
stio.

Addunt nos abrogasse utilissimam temporum distinctionem & vsitatas festorum lectiones epistolariæ & euangeliorum, idq; fecisse bona diaboli intentione (sic loquuntur illi) ut nihil boni reliquum fiat de euangelio. Putida est hæc obiectio, ut eius plane pigeat. Quæ si verò euangelium Christi prædicari non possit, nisi ex hac præscriptione adeoq; ex libris postillaribus. Pessimè ergo Dei ecclesiæ consultum fuit, priusquam scripturæ in tempora essent distinctæ, & priusquam Postilla essent inuenta. An apostilli isti tot seculorum sancti hætenus incundum exhibuerunt sathanæ spectaculum? An sathanas postillis demum vincetus & euāgelium toti orbi est annunciatum? Quis verò ignorat scripturarum sectiones ac Postillas illas nuperum esse inuentio omnibusq; iam propemodum ad lapsum & corruptelam in ecclesia extremam spectantibus, esse receptas? Sed & illas ipsas in partitionib. suis non raro inueniri satis ineptas? Mirum est illa non obseruata esse in histo

florjs, quas videlicet ob causas, quādo et à quib² scriptu-
 rarū lectio in tēpora distributa, et in tot partes sit disse-
 eta. Si enim non nesciunt ista, cur tanta consensionis et
 dissensionis momenta constituunt in re tantilla, qua vi-
 dent tot secula citra dispendiū pietatis veraq³ religionis
 carere potuisse? Et nunc quidem per nos sane licet qui-
 busvis frui postillaribus libris sanioribus (quis enim ma-
 gni fecerit proletarias quasdam monachorum postillas,
 quouis pistillo retrusiores) nostra etate, pro temporis
 ratione à doctis quibusdam editis, quibus & multi ec-
 clesiarum nostrarum ministri legendis dāt operam, sed
 his astringi ministerium & ministros, quasi euange-
 lum pereat, nisi ad temporis distinctionē postillarumq³
 seriem predicetur, nimis affectatum non dicam ineptius
 esse videtur. Ineptius si quis inde astimet concordiam
 & discordiam ecclesiarum. Non carent autem prorsus
 si nesciunt aduersarij, ecclesie nostrae vili temporis di-
 stinctione moderatisq³ & legitimis ferijs, nec destitū-
 tur sancta & necessaria scripturarum tractatione. Ete-
 nim exponunt scripturas canonicas, collatis inter se lan-
 guis, prophetae vel interpretes, quotidie, in scholis eccle-
 siasticis. Adaptatur etiam religiose, absq³ superstitione,
 Christi ferijs, historia evangelica & doctrinae aposto-
 licae, ut vulgus liquido, & suo quoq³ tempore audiat et
 intelligat compendium nostrae redemptionis, salutis ac
 fidei, adeoq³ sonat quotidie in templis ad cœtum Christi
 sanctum ad precandum riteq³. Deum colendum sancte
 collectum, euangely doctrinaq³ apostolica & prophe-
 tica prædicatio: quae quidem integra, non frustillatim

I. Cor. 14.

discerpta, nec per miscellaneam quandam, sed ordine continuo & perspicuo proponitur. Ac eum docendi in ecclesijs modum, antiquis ecclesiæ doctoribus (felicioribus adhuc ecclesiæ rebus) receptum fuisse, testantur nō modo concordēs historiārum narrationes, sed & ipsa sanctorum homeliæ & sermones & tractatus, in integros prophetarum & apostolorum libros editi & posteris relictī, ut ea quæ hac in re nobis obiecta sunt ab aduersarijs, tantis certe viris indigna esse videantur?

*Ad Cœnā
admissi non
probatī.*

Obycitur præterea nobis Cœnæ mysticæ profanatio, utpote ad quam promiscuè admittantur non probati. Testabitur autem ecclesiā, cui ministramus, testabuntur & libri à nobis editi, in præparandis ad Cœnā domini hominibus, nō segnem nos adhibere diligentiam. Quāquam interim fateamur propter agnatā nobis omnibus corruptionem & infirmitates viciāq; quotidiana, nunquā nos abundè paratos ad tanta accedere mysteria. Quo nomine & in ipsis aduersarijs & omnibus hominibus existimo desiderari non pauca.

*De priuata
confessione.*

Si verò per probationem intelligunt priuatam confessionem & absolutionem, fatemur ingenuè nos semel et ex integro valedixisse papatui, ac recepisse & usurpare nunc vetustissimam illam & publicam in ecclesiā peccatorum, quæ soli deo fit, confessionem & euangelicam illam absolutionem, euangely preconio nobis annunciatam atq; hisce scripturæ locis suffultam, Dauid dixit, Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, Confitebor aduers-

sum

sum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Ioannes vero clamat, Sanguis iesu Christi filij Dei emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Item, Confitemini inuicem, alius alij lapsus vel delicta, & orate pro vobis inuicem. Et iterum, Deus reconciliauit nos sibi, per iesum Christum, deditq; nobis mysterium reconciliationis. Nam Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputas eis peccata ipsorum, et posuit in nobis sermonem reconciliationis. Itaq; nomine Christi legatione fungimur, tanq; deo exhortante per nos, Rogamus pro Christo reconciliemini deo. Et reliqua. Non legimus alicubi priuatas hominum confessiones coceptas aut exceptas esse ab apostolis, neq; ullus scripturae locus praecipit peccata priuatim confiteri aut egerere in aurem sacerdotis vel ministri ecclesiastici. At isti nolunt fortassis peccata digereri per circumstantias, & sigillatim cum molestia & conscientia curiose recenseri.

Proinde si sigillatim enumerare non oportet omnes peccatorum circumstantias & species, sufficit certe ea confessio quae a singulis & omnibus nobis, in templo, ministro praesente, Deo fit palam. Interea vero consilium in casibus certis vel difficilioribus petere, vel a ministro, vel aliquo diuinae legis peritissimo, nempe

prohibet. Probare autem non possumus, si ex hac libertate fiat necessitas, & legibus certis mandetur præscripta confessio peccatorum, quam ministro facere oporteat.

De privata
absolutione.

Absolutio autem à peccatis quid obsecro aliud est, quàm hominis peccatoris iustificatio? Iustificatur enim quibus remittuntur peccata, & qui iam ab ipso deo absoluntur à culpa & à pœna. Hæc autem iustificatio vel absolutio obuenit nobis ex sola dei gratia, in sanguine Iesu Christi, per solam fidem: sicuti vniuersa per totum terrarum credit & docet Christi ecclesia. Proinde iustificat solus Deus, idē ergo solus peccatores damnatosq; propter peccata, absoluit à damnatione. Absolutionem hanc, sicuti paulo ante verbis apostoli recitauimus, annunciat minister Christi, à Christo, testificans credenti certissimè remissa esse peccata, ipsumq; propter Christum absolutum esse dei iudicio. At quis credat nuncium hoc & hanc prædicationem efficaciorē ex eo fieri, quod iam non publice omnibus, sed priuatim vni alicui annunciat, ac veluti in caput eius pronūciatur? Verum intelligit, ais, confitens ille generalem alioqui promissionem, iam per priuatam absolutionem, singulariter ad se pertinere. Quasi verò hoc ipsum non possit ex publica etiam prædicatione intelligere, ut quæ generales promissiones diligentissime singulis applicat. Qui omnibus loquenti ministro, & palam in conspectu Christi & ecclesie absolutionem denuncianti, & nomine quidem Christi & verbis Christi denuncianti non credit, idem priuatim promittenti

agre

agrè credet. Ac malè actum fuisse alioqui cum omni-
 bus illis, qui multa sæcula antecesserunt priuatam con-
 fessionem et absolutionem. Videbatur autem S. Petrus
 satis singulariter efficaciterq; absoluisse suæ gentis homi-
 nes, cū dixisset in Actis, Vobis primū deus cū suscitaf-
 set filiū suū Iesum, misit benedictē vobis, ita vt vnus
 quisq; vestrū conuerteret se ab iniquitatibus suis. Idem
 interrogantibus corde compunctis, Quid faciemus, viri
 fratres? Respondit, Resipiscite & baptisetur vnus-
 quisq; vestrum in nomine Iesu, in remissionem peccato-
 rum, & accipietis donum sancti spiritus. Equidem ob-
 signantur in singulis nobis dei pmissioes per sacramē-
 ta, vt fidelis participans baptismo aut cœna dñi veluti
 arham teneat, purgatū et absolutū se esse à peccatis, de-
 niq; Christi corpus pro ipso traditū esse in mortem, vi-
 tamq; Christi pertinere ad omnes, singulariter aut ad il-
 lū ipsum fideli, qui iā euangelio prædicato credidit &
 sacramenta percepit. Habet itaq; fidelis satis clara, cer-
 ta & indubitata suæ absolutionis quæ hæctenus cōme-
 morauimus testimonia, tamesi per priuatam confessio-
 nem non penetret ad priuatam vsq; absolutionem. Neq;
 interim ignorare possunt, qui priuatam confessionem
 & satisfactionem urgent, quid olim author Decreto-
 rum Gratianus, de hac re ex veterum sententijs scri-
 ptum reliquerit, sub finem Distinct. 1. De pœnitentiā:
 vt equiores paulo nobis futuros putem, moderatiōis
 ingenij homines, cernētes nos carere rebus, quibus citra
 infamiam & salutis dispendium multis sæculis carne-
 runt sanctissima quondam Christi ecclesia.

Probatio ac-
cedentium ad
Cœnam Do-
mini.

Porro in probandis & instruendis ad Cœnam Do-
mini fidelibus, canonem sequimur apostolicum, qui ha-
bet, Probet autem homo seipsum, & sic de pane edat et
de poculo bibat. Subministrata itaq; probandi regula,
singulos ut semetipsos probent, adhortamur, & prius-
quam celebretur Cœna sacra agimus cum ipsis qua pos-
sumus fide & diligentia. Neq; aliter cum discipulis e-
gisse ipsum dominum videmus, in prima illa institutio-
ne, quam proculdubio omnium absolutissimam et san-
ctissimam fuisse nemo pius dubitat.

Panem domi-
ni deferre ad
egrotos.

Rursus verò ad diaboli consilium referunt, quod pa-
nem dominicum ad egrotos non deferimus. Mirum est
aut istos tanti res suas facere quibus semel assueverunt,
& quas consuetudine et hominū traditionibus ceu no-
uas apostolisq; incognitas acceperunt, ut omnes ijs nō pa-
ri modo utentes, mācipent diabolo. Egroti apud nos
non destituuntur consolatione. Eucharistiā aut defer-
re è cœtu publico in priuatas ades, ac ex epulo sacro fa-
cere monophagiam vel cœnam priuatā, adeoq; clinicā
neq; domini præcepto neq; apostolorum domini exem-
plo didicimus. Interim non periclitantur de salute, neq;
alimonia vite priuantur, qui cum vniuersa ecclesia, sit-
is temporibus, cōmunicarunt, & iam quoq; & in finē
vsque, in communionem Christi & sanctorum perseue-
rant.

Infantes non
baptisati.

His adiiciunt, Sinunt infantes non baptisatos mori,
quia spem faciunt sine baptismo salutem obueneri pos-
se infantibus. Atqui nos non docere baptismum Christi
inutilem esse, aut nihil ad salutem facere, testes sunt li-
bri

tri nostri. Neq; ita leuiter de sancto baptismo apud po-
 pulu differimus, ut segnus aut tardius deferat ad san-
 ctum baptisma infantulos. Caterum si prapropere hi
 morte excedant, necessitateq; ineuitabili sancto subdu-
 cantur baptismo, fideles parentes consolamur sane, atq;
 de salute infantum bene sperare iubemus. Quid vero
 hic peccamus? Illi ne fidelibus prognatos parentibus &
 prapropere morte sublato in tartara precipitabunt?
 Illi ne iubebunt prapropere, ut vocant, baptismo obste-
 strices baptisare? Quis vero in Ecclesia Dei unquam
 adhibuit ministerio sacro mulierculus? Sed comodum,
 dum haec scribo in manus venit colendiss. & chariss.
 fratris D. Ioa. Caluini secunda defensio, ab illo ipso, pro
 sua in me charitate, ad me missa, in qua video hac cau-
 sam copiose & pie esse discussam, sicuti & in eadem ad
 alia multa nobis obiecta, praecipue vero de indignè ipsa
 carne Christi manducantibus, de quo alioqui & ipse
 scripsissem, diligenter & docte responderetur. Promde
 cum & venerandum senem dominumq; & fratrem
 meum chariss. D. Bernardinum Ochinum Senensem, & ip-
 sum in asserenda veritate abstergendisque calumnijs
 laborare non nesciam, huic meae Apologeticae expo-
 sitioni finem imponam: si hunc locum prius conclusero
 ac repetiuero, nihil haectenus prolatum esse ab ad-
 uersarijs, quo euidenter ostenderint nostra culpa
 ecclesias esse turbatas, vel turbari etiam hodie, ne-
 que singularia quadam usurpari in nostris ecclesijs,
 quae merito discordias inducant & schisma perni-
 ciosum foueant. Utinam magis appositum ad concordiam

aduersarij nostri, apud se perpenderet diligentius, quantum inter se dissenserint, summa interim cum consensione, in ritibus sacris, veteres ecclesie.

C O N C L U S I O.

Ad aduersarios.

Principio ad vos conuertor, amici, qui in nos conscribitis libros, & plaustra, quod dici solet, conuitorum (quam intemperiem vobis sanè inuideo) in nos exoneitis. Expositionem meam audistis & vidistis, libellis vestris oppositam, & hanc quidem nec acerbam, opinor, nec maledicam, sed placidam. Nolui enim vos veluti hostes excipere & tractare, sed duntaxat nos & nostram innocentiam iusta defensione contra accusationem vestram asserere vestramq; propulsare iniuriam. Intellexistis quid sentiamus de Cœna Domini sancta, & cur ita sentiamus, quodq; sententia illa nostra nusquam exorbitemus à fide vera, neque noua in hac causa proferamus dogmata, neque à vetustis in vera religione consensu dissentiamus. Dissentimus à Papistis, qui extremo demum & corruptissimo saculo, corruerunt huius Sacramenti simplicitatem. Fatemur autem hoc Sacramentum ab ipso Christo esse institutum valereq; vel hodie eius institutionem in ecclesia, vt ipse adhuc ei benedicat, et Cœna suæ præsit specteturq; à fidelibus cõiuuijs vnice. Fatemur præterea fideles in Cœna non habere signa prophana et vacua. Adesse enim Christum suæ ecclesie, qui & ipsam pascatur pabulo vitæ atq; hæc pascatur vero eius corpore & sanguine per veram fidem, eo modo, quo ipse dixit carnem suam ve

rum

rum esse cibum, & sanguinem eius verum esse potū ad vitā sempiternā. Dicimus fideles cōmunionem habere cū Christo, vt corpus ipsius facti, ipse in eis viuat et ipsi in eo. Quae de corporali vel carnali Christi praesentia et manducatione afferuntur, non agnoscimus, sed inter noua & aliena à simplicitate apostolica dogmata referimus. Vos autem hortamur in domino vt depositis cōtentionibus inutilibus, hanc veritatem simplice nobiscum agnoscetes, omnia studia vestra, summa diligentia, fide et modestia conuertatis ad aedificandā ecclesiam. Memorabilis est beati Iacobi doctrina, qua nos omnes instruit & dicit, Quis sapiens & scientia prae datus inter vos? ostendat ex bona conuersatione opera sua, cū mansuetudine sapientiae. Quod si emulationem amarā habetis, & contentionem in corde vestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatē. Non est enim ista sapientia ē supernis descendens, sed terrena, animalis, demoniaca. Vbi enim emulatio & contentio, ibi instantia & omne opus prauum. Quae autem ē supernis est sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, aequa, tractabilis, plena misericordia, & fructibus bonis, nihil dyudicans, nihil simulans. Fructus autem iustitiae in pace seminatur facientibus pacem. Dominus pacis concedat nobis pacem.

Deinde cum aduersarij nostri, principes illustriss. et Ad magis magistratus sanctos omnes, in nos excitant, adhortantur stratus. res vt officij sui memores, nō permittant distrahi libros nostros, vt pote pestiferis refertos erroribus. Etenim si hos serant & diuendi permittant, non minus ipsos pec-

care quã si sinat publica pascua, aut fontes & flumina infici veneno vel sordibus, aut merces adulteratas palã distrahẽdas exponi foro publico. Proinde digniores nos esse qui sceptro magistratus, quã stilo refutemur, obsecramus illustriss. principes dominos nostros clementiss. et sanctos semperq; nobis honorandos magistratus, ut parvula hæc pro nobis dicentes, audiant. Agnoscimus sanẽ cuiusvis sancti magistratus officium esse, prohibere a subditis noxia, & propagare in eosdem salutaria: quinimò & è medio tollere, vel carceribus coercere, vel pro æquitate punire & refrenare homines pestiferos, incurabiles ac blasphemos, ne longius serpat contagium mortis ac inficiantur innocentiores ac simplices & pereant. Docemus & nos blasphemos, impios, adde & magicos libros tollendos esse è medio, ne veritas, religio sana, & gloria Dei perpetua afficiatur ignominia, mentesq; piorum corrumpantur. At negamus vel nos vel libros nostros in illorum classẽ esse referendos. Nullis hæresibus, nullis absurdis & curiosis quæstionibus, nullis deniq; blasphemis aut impietatibus coinquinati & fœdati sumus, vel nos, vel libri nostri. Atque hic non postulamus, ut verbis hæc nostris credatur, fiat ex ipsa re periculum, fiat ex verbo domini iudicium. Audiantur & legantur libri nostri nostrorumq;: & si quid in his deprehenditur impij, culpam non deprecamur, pereãt. Nunc verò coniunguntur nomina nostra, ab aduersarijs cũ odiosissimis nominib. Anabaptistarũ, Davidianorũ et Mënonitarũ, appellamur impij, blasphemus, sacramentarij, nimirum sacramentorum prophanatores &

ueriores, eum rectius Sacramentary illi dici debeant, qui
 nimium additi sunt sacramentis, & nimium ipsis tri-
 buunt. Sicuti & Latinis uxory dicuntur nimis affe-
 cti erga uxores. Ab impijs vero et Anabaptistis quis
 quaso non abhorreat? Nos certe ipsi à commemoratione
 illa saltem nedum ab ipsis met rebus toto abhorremus
 pectore. Dum autem ad eum quem diximus modum,
 deferimur apud omnes scèdaq; hac proluimur infamia, Libros prohibere.
 deniq; & inuictua illorum in nos in omnium ober-
 rent manibus, arcentur interim omnes à lectione libro-
 rum nostrorum, adeo ut viro cordato liberè ne aspice-
 re quidem nostras responsiones liceat, nimium ne ex
 his appareat, quàm iniquè nobiscum agatur. Etenim
 execramur & oppugnamus istas & omnes alias isti-
 us generis, quas illi nobis obtrudunt, scètas, declaramusq;
 nos omnium de religione impiè sentientium, & irreligiöse
 de sacramentis loquentium, non consortes quidem aut
 fautores, sed aduersarios potius ac hostes esse. In hac sa-
 nè seria admodum re, occurrit mihi illud aliqui ludi-
 crum, quod alibi apud Plutarchum commemoratur
 de quodam, qui cum infelicitè pinxisset gallos gallina-
 cios, seruulo tabula adiuncto, mandauit, ut veros gal-
 los quam longissime abigeret à tabula, ne absurdus pi-
 cturæ ipsius error euidenter appareret spectatoribus.
 In nostris quidem rebus publicis liberum est pla-
 nè vendere libros aduersariorum nostrorum con-
 tra nos scriptos, imò hortamur ipsi omnes, ut le-
 gant quæ scribuntur in nos, & conferant deinde
 cum istis responsiones nostras, atq; ita dijudicent de-

Etrinas sequunturq; partem meliorem et veriore[m]. Nihil itaq; iniqui postulamus à vobis, o sancti magistratus ministri Dei altissimi, cum nostros nostrorumq; libros & admitti & legi dyjudicariq; obsecramus. Tales non sunt libri nostri & nostrorum, quales prohibet lex vetus Imperatorum. Sordes non sunt, ut illi nostri aduersarij calumuiantur: venenum non sunt: adulterata & corrupta merces non sunt, quas venum foro publico exponi supplicamus. Iustitia consecrati estis, quotquot Deo ordinante, præsides populis: requirit autem iustitia, ut & altera pars, priusquam iudicetur, audiatur. Ac comperimus iustissimum Deum grauius puniuisse reges & proceres, quoties inuiditos & innoxios oppresserunt. Benedictionem verò suam offert & confert omnibus iustitiam iuste exequentibus.

Ad ministros ecclesiarum.

Postremò classicum cecinerunt aduersarij nostri, & vobis venerandis fratribus fidelibusq; ecclesiarum pastoribus atque ministris, ut arma omnes corripatis, luposq; ingruentes depellatis à caulis ouium. An verò nos habendi simus pro lupis: qui Christo domino pastori vnico toti adheremus, illius solius vocem audire omnes iubemus, & omnes illius oues illi soli adducimus, nihil ex his furto subducimus aut etiam nobis mactamus: qui deniq; ouile totum vniuersam utiq; Christi ecclesiam pacatam & incolumen volumus, sed & omnes lupos fures & latrones, latratu nostro prodere & à caulis abigere contendimus, omnes hereses & haeticos execramur & persequimur.

mur, omnia verò symbola et sancta sanctæ ecclesiæ Dei, verbo Dei firmata & recepta dogmata, recipimus, teneamus & docemus, vos ipsi iam iudicate: & cum per omnia in veris & iustis dogmatibus vobiscum & cum omnibus Dei filijs consentiamus, sed & Christi participationem in Cœna, eo modo, quem iam copiose exposuimus, agnoscamus, & per cætera religiose de Sacramentis sentiamus & loquamur, dispicite obsecro an operæpretium, pium & necessarium sit, vestra vos in nos fratres & amicos vestros ministrosq; Christi orthodoxos arma ceu in impios, sacramentarios, & blasphemos, & hanc quidem unicam ob causam, quod preciosum corpus & sanguinem Domini corporaliter in Cœna etiam ab impijs ore corporis manducandum prostituere volumus, conuertere. Habemus fratres, habemus quod agamus, etsi non in nostra metipsorum viscera, nulla necessitate, neq; religionis, sed contentionis ergo, stringamus venabula. Sunt lupi innumeri, cum visibiles tum invisibiles, stabulis infesti dominicis, à quibus certissima omnibus Christi ouibus, imminent pericula vitæ: à nobis scitis, nisi omnia nescire malitis, nihil esse metuendum. Quinimò in depellendis lupis, pro gratia nobis concessa à Domino, laboramus sedulo. Nolite impedire laborantes in Domino, quin coniungite potius vestram nobis operam, sicuti & nos vestri collaboratores in Domino esse optamus. Discernite inter hostes & ciues atq; amicos. Rectè aiunt preliandum esse cum hostibus, ciues autem fouendos esse prudèter, neq; ex amicis faciendos inimicos. Si qui verò vestrum à nobis paululum adhuc

dissentitis, pacem tamen nobiscum colite, & schisma no-
 xum refugite. Oremus Dominum, ut det nobis vnum
 & idem sentire omnibus. Clamat apostolus, Inuicē alij
 aliorum onera portate, et sic complebitis legem Christi.
 Faceffant ergo odia, contentiones & iurgia. Fily Dei si-
 mus, ô fratres. Beati pacifici, inquit Dominus, quoniam
 filij Dei vocabuntur. Idem multis ostendit, quāti faciat
 pacem fidelium atq; concordiam. Certè omnes nos in v-
 num corpus coniunxit, cuius ipse caput est, princeps pa-
 cis & salutis. Ipsam ille Cœnam nobis reliquit, aeterna
 societatis vnionisq; sacratissimum symbolum. Ne cōmis-
 tamus, oro, ut ex symbolo pacis, nostra culpa & conten-
 dendi libidine, symbolum belli & lituum fiat. Clamat ip-
 se ad nos Dominus, & ait, Discite à me, quod mitis sum
 & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ve-
 stris. In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei sitis, si
 charitatē habueritis inter vos mutuā. Clamat ergo bea-
 tus Ioan. apostolus, et ait: Qui non diligit fratrem, manet
 in morte. Diligite ergo mutuū. Deus charitas est, et qui
 manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Manea-
 mus ergo in charitate, ut maneamus in Deo, simusq; di-
 scipuli Chirsti. Contentionibus & iurgijs amittitur ve-
 ritas & gratia Dei, ac prouocatur ira Domini. Loquun-
 tur omnes Ecclesiasticae historie, quanta mala inuexe-
 rint in ecclesiam Dei episcoporum Φιλαυτιοῦ καὶ Φι-
 λουεντιοῦ. Timeamus ergo Dominū, ne is qui nunquam
 dissidia in ecclesia, nullā necessitate suscepta et conserua-
 ta, impunita praterijt ac dissimulauit, idem hodie quoq;
 in nobis contentiones illas nostras iusto suo persequatur
 iudicio

iudicio. Commemorabo hic memorabilem S. Eusebii locum ex 8 lib. Ecclesiastica historia, atque ita simul finem dicendi faciam. Quis, inquit, numerosas illas aggregationes ac multitudines Cætuum, per singulas ciuitates, insignesq; concursus ad Oratoria describet, quorū gratia priscis adificijs non contenti, in singulis ciuitatibus spaciosas & amplas, ex ipsis fundamentis, construxerunt ecclesias? Hæc autem progressu temporum proficientia, & quotidie in magnitudinem & amplitudinem crescentia, nulla potuit inuidia prohibere, neque malus aliquis demon fascinare, nec homo quisquam insidijs impedire, quandiu diuina & cælestis dextera populum suum adhuc dignum existentem, inuisabat & custodiebat. Postquam verò res nostra, per nimiam illam libertatem, ad mollitiem & segnitiam degenerarunt, et alij alios sunt odio et contumelijs prosequuti, et tantum non nos ipsos per nos ipsos armis ac telis verborum, vbicunq; contigit, impugnauiumus, et episcopi in episcopos irruerunt, ac populi contra populos seditiones mouerunt. deinde infanda hypocrisis et simulatio ad summum vsq; malitia progressa fuit, diuinum iudiciū, pro more suo, dum adhuc cæcus ecclesiastici congregarentur sensim ac pedetentim nos inuisere cœpit, ita ut persecutio à fratribus, qui in militia erant, exordia sumeret. Cum autem nullo illius sensu tangeremur, neq; Deum placatum nobis ac propitium reddere conaremur: sed quasi impij delicta nostra Deū nec curare nec visitare putaremus, neq; ti. us nostras alias alijs cumulauiumus. Et qui pastores nostri videbātur, repulsa pietatis norma

Speculum exhibitum omnibus, in quo se contempletur omnes euangelica religionis homines, imprimis vero pastores

mutuis inter se contentionibus fuerunt inflammati. & dum hæc sola, contentiones videlicet, minas, emulationem, mutuum odium & inimicitiam exagitant, & ambitionem suam quisque, in morem tyrannidis, studiose persequitur, tunc sanè Dominus, tunc inquam, secundum vocem Hieremiæ, filiam Zion obscuram reddidit, & gloriam Israelis cœlitus deiecit, nec recordatus est scabelli pedum suorum, in die iræ suæ. Et submersit Dominus omnia speciosa Israelis, & destruxit omnes macerias eius. Et secundum Psalmorum vaticinia, subuertit ac terminauit testamentum serui sui, & afflixit in terram, per destructionem ecclesiarum, sanctuarium suum, & destruxit omnes macerias eius. Posuit munitiones eius formidinem, diripueruntq; populi multitudinem, omnes qui israhac transferunt. Et præterea opprobrium factus est vicinis suis. Exaltauit enim dexteram inimicorum eius, & auertit adiutorium gladii eius, & non est auxiliatus in bello: sed & destitit ab emundatione eius, & sedem eius in terram collisit, imminuitq; dies temporis eius, & super hæc omnia effudit super illum confusionem. Sunt hæc omnia in nobis adimpleta, quãdo Oratoria, à culmine ad pavementum usque, unã cum ipsis fundamentis deijci, diuinasq; & sacras scripturas in medio foro ardere ipsis oculis vidimus. Et ecclesiarum pastores, alij turpiter huc & illuc sese abdiderunt. Alij ignominiose capti sunt, & ab inimicis irrisi: quando etiã iuxta alium propheticum sermonem, effusus est contemptus super principes eorum, et errare eos fecit in inuio nõ in via. Et reliqua quæ ibidem

dem leguntur. Quibus & fœuissîma subiungitur perse-
 quutio Diocletianica. Speculum in quo res nostras
 & fata nostra hodie contemblemur, omnibus nobis pro-
 posui. Nihil sanè fuerit opus Domino Deo nostro nobis
 ex lapidibus excitare persecutores. Viuunt ac parati
 hodie sunt multi Diocletiani, Maximiani, Maxentij et
 Maximini. Habet ille quos nunc in nos, ut in suos ali-
 quando, imittat ab Aquilone Senacheribos, Sâlmana-
 sares & Nabuchodonosores, quorum opera eluat Do-
 minus sordes filie Zion, & sanguines Hierusalem ex-
 purget de medio eius, in spiritu iudicij & incendiij vel
 feruoris. Vigilemus ergo & oremus. Conuertamur ad
 Dominum in pœnitentia vera, & seruiamus ei in vera
 fide & dilectione. Si sanabiles sumus, intueamur hæc
 veteris Ecclesiæ exempla diligenter, adaptemus hæc mo-
 ribus nostris, ac emendemus in melius, quod vel igno-
 ranter vel scienter peccauimus. Semper patent p̄s diu-
 næ gratiæ fores. Semper idem Deus sui similis, incurabi-
 les iusto suo iudicio persequitur. Dominus Iesus pro-
 pitiatio & spes nostra vnica, adaperiat nobis oculos no-
 stros, ut ea quæ iusta & sancta sunt videamus, volun-
 tatesque nostras cômoueat, ut ea etiam velimus
 & perficiamus ad gloriam nominis
 eius, & omnium nostrûm
 salutem.

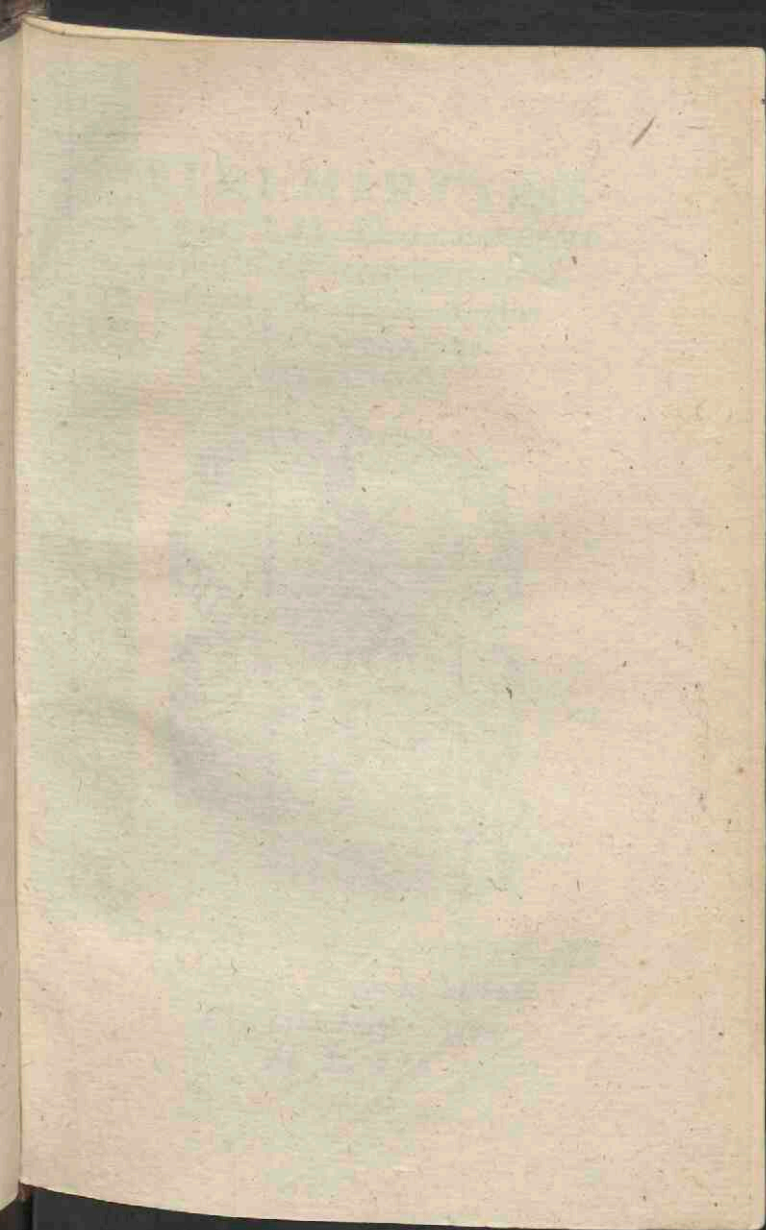
Mense Februario, Anno

M. D. LVI.

E M E N D A N D A.

Pagina 41. uersu primo pro nimirum lege minimū.
pag. 46. uer. 5. pro primi lege premi. pag. 77. 19. pro
lectorem lege lectionem pag. 80. 9. pro confictus le
ge couictus. pag. 90. 12. pro aut lege ut. pag. 95. 1. pro
incorporamur lege incorporemur. pag. 96. 5. p pon
tificam lege pontificiam. pag. 101. 14. pro prouulga
ta lege pmulgata. pag. 109. 5. qua uident (adde) san
ctos (deinde subiunge) tot secula. Reliqua, sicubi
literæ sint transpositæ, nullo negotio quilibet emen
dabit.

1920-1921